

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ МВС УКРАЇНИ

Б.В. Деревянко

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Навчальний посібник

Донецьк - 2012

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ МВС УКРАЇНИ

Б.В. Деревянко

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Навчальний посібник

Донецьк - 2012

ББК 67.303.3

Д 36

Рецензенти:

доктор юридичних наук *М.Л. Шелухін*
доктор юридичних наук *Р.А. Джабраїлов*
кандидат юридичних наук *Л.Д. Руденко*

*Рекомендовано до друку вченою радою факультету права
Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол № 10 від 30.05.2012 р.)*

Дерев'янка Б.В.

Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності :
навч. посібник / Б.В. Дерев'янка ; МВС України, Донецький юридичний
інститут. – Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2012. – 202 с.

ISBN

У навчальному посібнику правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності розглянуто як комплекс норм господарського законодавства і підгалузь господарського права. Розкрито поняття, значення, особливості правового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, визначено положення окремих видів інвестиційних та інноваційних договорів, надано аналіз правовому режиму іноземного інвестування в Україні і здійснено коментар гарантій захисту прав інвесторів. Курс лекцій складається із дев'яти тем, кожна з яких закінчується стислими висновками. У кінці курсу лекцій є перелік основних нормативно-правових актів, якими регулюється інвестиційна та інноваційна діяльність, а також основної навчальної літератури з курсу.

Для студентів, курсантів і слухачів вищих навчальних закладів, аспірантів і вчених та усіх, хто цікавиться правовим регулюванням інвестиційних та інноваційних процесів в Україні.

УДК 346.1

ББК 67.303.3

ISBN

© Б.В. Дерев'янка, 2012

© Видавничий дім «Кальміус», 2012

ЗМІСТ

Передмова	5
Тема 1. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності як окремі інститути господарського права	7
Тема 2. Загальні положення правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні	22
Тема 3. Правове регулювання інноваційної діяльності в Україні	37
Тема 4. Інвестиційні та інноваційні договори	63
Тема 5. Правовий режим іноземного інвестування та розвитку інноваційної діяльності	79
Тема 6. Правове регулювання інвестиційної діяльності у сфері капітального будівництва	95
Тема 7. Корпоративна форма інвестування	105
Тема 8. Інвестування у процесі приватизації	120
Тема 9. Лізинг та концесія як види інвестиційної діяльності	138
Тестові завдання з курсу	160
Питання підсумкового контролю з курсу	189
Основні нормативно-правові акти з курсу	192
Основна навчальна література з курсу	198

ПЕРЕДМОВА

Економіка будь-якої країни ринкового типу потребує постійного залучення інвестиційних ресурсів. За даними експертів Україна не має достатніх внутрішніх фінансових ресурсів для розв'язання економічних і соціальних проблем. Навіть за приблизними підрахунками наша економіка щорічно потребує майже 40 млрд. доларів США іноземних інвестицій. Не менш важливим є освоєння нових технологій розвитку, спрямованих на виготовлення конкурентоспроможної продукції шляхом освоєння нових прогресивних технологій з меншими витратами ресурсів та праці. Тому не меншого значення набуває розвиток інноваційної діяльності в Україні. Особливо важливим є залучення в якості інвесторів вітчизняних суб'єктів господарювання та громадян України, які за багатьма визначеннями і переконаннями вчених з різних наук та практиків є більш зацікавленими у розвитку власної економіки ніж іноземний інвестор. Тому нагальним завданням держави повинно стати залучення в якості інвестицій вітчизняного капіталу, покликаного замінити інноваційною сировинну складову у структурі нашого виробництва.

Ситуація, що останнім часом складається в Україні, свідчить про відсутність єдиної ефективної інвестиційної та інноваційної політики, а ефективність роботи більшості урядів у галузі інвестиційної діяльності вимірюється кількістю стратегічних підприємств, підготовлених до приватизації або приватизованих іноземними інвесторами. Тому зараз державі крім ефективного законодавства потрібні активні освічені юристи зі знанням економічних законів, здатні визначати й виправляти недоліки в інвестиційному законодавстві і захищати інтереси держави та вітчизняних суб'єктів господарювання у міжнародних судових і адміністративних інстанціях.

Для сприяння дослідженню правових проблем інвестиційної та інноваційної діяльності було розроблено курс «Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності», який включає дев'ять тем і побудований як розширена складова частина курсу «Господарське право». Усі викладені у посібнику теми складено згідно з паспортом спеціальності 12.00.04 – «Господарське право, господарсько-

процесуальне право», затвердженим постановою ВАК України від 12 червня 2002 року № 20-11/6.

Посібник підготовлено для студентів, курсантів і слухачів вищих навчальних закладів, аспірантів і вчених та усіх, хто цікавиться правовим регулюванням інвестиційних та інноваційних процесів в Україні. Посібник складається із вступу, дев'яти тем, висновків, переліку нормативно-правових актів, які регулюють інвестиційну та інноваційну діяльність в Україні, і підручників, в яких з юридичної точки зору розкрито різні аспекти регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, тестові завдання та питання до підсумкового контролю з курсу.

При підготовці навчального посібника було враховано положення нормативних актів, чинних на 1 червня 2012 року, а також підручники і посібники та наукові роботи вітчизняних економістів і юристів, зокрема таких як: Ю.Є. Атаманова, О.А. Беляєвич, О.М. Вінник, М.К. Галянтич, С.М. Грудницька, О.Д. Данілов, Р.А. Джабраїлов, Л.А. Жук, Д.В. Задихайло, О.Р. Зельдіна, Г.Л. Знаменський, Г.М. Івашина, О.Р. Кібенко, П.П. Крайнеєв, Ю.В. Макогон, В.К. Мамутов, П.В. Мельник, В.І. Нежиборець, Т.В. Орєхова, О.П. Орлюк, О.П. Подцерковний, В.М. Попович, Г.В. Пронська, С.Ф. Ревуцький, Н.О. Саніахметова, О.Д. Святоцький, О.Е. Сімсон, В.В. Сухонос, Д.Е. Федорчук, В.В. Хахулін, В.Д. Чернадчук, Т.О. Чернадчук, О.О. Чувпило, О.Г. Чумаченко, В.І. Шакур, В.С. Щербина та інші.

В ході підготовки навчального посібника було проведено його якісне рецензування докторами юридичних наук М.Л. Шелухінін та Р.А. Джабраїловим, а також кандидатом юридичних наук Л.Д. Руденко, яким висловлюється щира подяка.

Автор буде вдячний за критичні зауваження і побажання стосовно змісту та структури посібника, які можна направити на електронну адресу: DEL2000@i.ua

Тема 1.

Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності як окремі інститути господарського права

План

- 1. Поняття галузі, підгалузі та інституту господарського права.**
- 2. Значення інвестицій та інновацій для економіки держави.**
- 3. Поняття інвестицій, інвестиційної діяльності, інновацій та інноваційної діяльності.**
- 4. Поняття, об'єкти і суб'єкти інвестиційної та інноваційної діяльності.**

1. Поняття галузі, підгалузі та інституту господарського права

Галузі права можуть бути самостійними та комплексними.

У межах самостійних галузей права існує велика кількість підгалузей. Комплексні галузі права самі є підгалуззями 2-х або більше самостійних галузей права. Можуть діяти інститути тієї чи іншої галузі права, які є меншими за обсягами та значенням ніж галузі чи підгалузі права.

Становлення основних галузей права відбулося у ХІХ столітті у зв'язку з утворенням буржуазних відносин у Європі та Північній Америці. Цей процес пов'язаний з кодифікацією ряду галузей законодавства (морського, цивільного, кримінального, торгового) і розвитком таких галузей права, як адміністративне, фінансове і банківське. Г. Еллінек виділяв у публічному праві такі галузі, як міжнародне, державне, адміністративне, судове, кримінальне та процесуальне право. При цьому вченим не визнавалася наявність чітких критеріїв галузеутворення, оскільки вважав, що при тісному внутрішньому зв'язку усіх функцій держави неможливо провести розділ публічно-правових дисциплін за формальними критеріями.

У праві колишнього СРСР поділ галузей права на самостійні та комплексні було запроваджено у 1930-ті роки. З того часу правом різних країн було сприйнято поділ галузей права на самостійні та комплексні за предметом регулювання (певними відносинами) і методами (або одним

основним методом), які застосовуються для врегулювання правовідносин, притаманних тій чи іншій галузі права.

На сьогодні більшістю європейських вчених в якості головного критерію поділу права на галузі виступає предмет правового регулювання. Наприклад, вказується, що багатоманітність соціальних відносин має наслідком наявність різноманітних юридичних зв'язків між індивідами або групами. Це призводить до того, що у змісті правової системи виникають розподіли, розчленування, необхідні для того, щоб полегшити виклад, вивчення і застосування норми. Таким чином, тут виділяється кілька фундаментальних категорій права, яким відповідають його найважливіші галузі, що поділяються, у свою чергу, на підгалузі, інститути або на приватні дисципліни: це і є розділи права.

У рамках останньої концепції у більшості європейських країн до публічного (державного) права пропонується відносити конституційне, адміністративне, державне фінансове і міжнародне державне право; до приватного – цивільне, комерційне (у нас – господарське), трудове, деякі інші «розділи» (соціальне право, приватне міжнародне право, приватне судове право). Okремо виділяється так зване «змішане право» – кримінальне, повітряне, морське, будівельне право.

На сьогодні у праві України та більшості держав світу визнано існування в якості самостійних галузей права конституційного (державного), адміністративного, цивільного, кримінального та господарського, трудового права.

За іншими галузями права в основному визнається статус комплексних. До таких належать підприємницьке право, митне право, банківське право, біржове право, податкове право та інші.

Okремими вченими (зокрема О.М. Вінник) визнано існування окремої комплексної галузі права – «Інвестиційне право», яка є підгалуззю господарського права. Хоча переважна більшість інших вчених не визнає існування інвестиційного права, а вважає, що існує значний комплекс правовідносин, пов'язаних із регулюванням інвестиційної та інноваційної діяльності. Провідні вчені-юристи вказують, що можливе існування окремих господарсько-правових інститутів – Правове регулювання інвестиційної діяльності та Правове регулювання інноваційної діяльності.

Зрозуміло, що поділ суспільних відносин та їх регулювання на галузі і правові інститути є умовним. Тому можна вважати існуючою в Україні окрему комплексну галузь «Інвестиційне право». Однак більш вірним буде вважати наявність окремого правового інституту – «Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності».

2. Значення інвестицій та інновацій для економіки України

Вирішальну роль у забезпеченні виходу економіки України з кризового стану та її стабільного розвитку, а також зростання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств відіграє інвестиційно-інноваційна політика держави. Саме вона визначає реальні джерела, напрями, структуру інвестицій, здійснення ефективних заходів щодо реалізації загальнодержавних, регіональних і місцевих програм, відтворювальних процесів на макро- і мікро- рівнях.

На сьогодні головними перешкодами для притоку іноземних та внутрішніх інвестицій, згідно з висновками міжнародних організацій, є: нестабільність та надмірність державного регулювання; можливість неоднозначного трактування юридичної системи; невизначеність економічного середовища; корупція; великий податковий тягар; труднощі у визначенні чітких умов власності; занижені можливі рівні прибутків; труднощі у взаємодії інвесторів з урядовими структурами; недостатність матеріальної інфраструктури та нестабільність політичного середовища. Зрозуміло, що у кожній області та у кожному місті України, так само як і в кожній галузі є свої причини недостатнього внутрішнього і зовнішнього інвестування.

Під інвестиціями розуміється довгострокове вкладення засобів у промисловість, фінансовий і банківський сектор, сільське господарство й інші галузі економіки усередині країни і за кордоном з метою одержання прибутку. Прямі інвестиції являють собою безпосереднє вкладення засобів у виробництво, придбання реальних активів. Портфельні інвестиції здійснюються у формі купівлі цінних паперів (портфель цінних паперів) або надання коштів у довгострокову позичку (портфель позичок) у національній або іноземній валюті (валютний портфель). Специфіка здійснення приватних, державних, а також іноземних інвестицій

регулюється в інвестиційному законодавстві, що визначає основні види інвестиційної діяльності окремих господарських утворень і що захищає права інвесторів.

У нашій країні відповідно до законодавства під інвестиціями розуміються цінності, вкладені в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, у результаті якої утворюється прибуток або отримується соціальний ефект. До подібних цінностей належать: кошти і цінні папери, нерухоме майно, майнові права й інші цінності. Учасниками інвестиційної діяльності виступають громадяни й суб'єкти господарювання, у тому числі й іноземного походження, а також держави.

Що стосується участі в інвестиційній діяльності суб'єктів господарювання, то вони можуть виступати в ролі й інвесторів, і вкладників, і кредиторів, і покупців. Це можуть бути підприємства, організації, банківські і спеціалізовані кредитно-фінансові установи. Саме останні відіграють суттєву роль на ринку інвестиційних послуг, надаючи широкий набір послуг своїм клієнтам. Особливе значення у цьому плані має діяльність фондових бірж, брокерських і дилерських контор, самостійних торгівців цінними паперами, трастових та інвестиційних компаній та ін.

Підсилення конкурентних позицій в опорних галузях переробної промисловості може бути досягнуто тільки за умов істотного збільшення інвестиційних можливостей і нагромадження інноваційного потенціалу. Інвестиції взагалі мають домінуюче значення для галузей з підвищеною капіталоємністю, де економічні показники їх діяльності, власне ефективність, суттєво залежать від масштабів виробництва. Враховуючи, що в Україні переважна більшість галузей відповідає саме цим критеріям, проблема пошуку інвестиційних ресурсів набуває надзвичайного значення.

За оцінками проекту «Інвестиція» Українського союзу промисловців та підприємців, обсяг інвестиційних ресурсів на світовому ринку становить 120-140 млрд. дол. США. 70% цієї суми інвестується у країни Південної та Східної Азії. У російську економіку інвестори вклали менш ніж 1%, а в українську – менше ніж 0,01. Проте, в цілому ж накопичений в економіці України обсяг прямих іноземних інвестицій (на 1 січня 2002 року він становив лише 4406,2 млн. дол. США) не можна вважати задовільним. На душу населення України – це близько 90 дол., що є

найменшим показником серед країн центральної і східної Європи. Для порівняння: цей показник на 1 січня 2001 року у Республіці Беларусь склав 99 дол. США, у Молдові – 116 дол., в Росії – 139 дол., у Румунії – 307 дол., у Болгарії – 374 дол., у Латвії – 958 дол., у Польщі – 1047 дол., в Естонії – 1643 дол. Чистий приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2001 році склав усього 531,2 млн. дол., що на 62 млн. дол. менше, ніж у 2000 році. Певне зростання припало на середину 2000-х років. А економічна криза 2008-2011 років знизилася і без того невисокі обсяги інвестицій в економіку України. Хоча, з іншого боку, порівнюючи з 1990-ми та початком 2000-х років на сьогодні важливим джерелом внутрішніх інвестицій є фінансові ресурси населення України, яке почало більше довіряти банкам і комерційному сектору.

Іноземні інвестори, які керуються насамперед міркуваннями отримання найбільшого прибутку і найшвидшої віддачі від вкладених коштів, зацікавлені у розвитку малого і середнього бізнесу в Україні. А чекати доки пройде повний цикл виробництва у сфері важкої промисловості іноземці, рівно як і значна кількість українців, не бажають.

У сучасних умовах переважною формою сприйняття прямих інвестицій можна вважати створення спільних підприємств, які складають понад дві третини усіх підприємств, що отримали прямі інвестиції. В них вкладено 2049,1 млн. доларів США (63 % загального обсягу інвестицій), в тому числі в підприємства харчової промисловості 520,9 млн. доларів, машинобудування і металообробки 333,5 млн. доларів, внутрішньої торгівлі 260,6 млн. доларів, паливної промисловості 157,2 млн. доларів.

Досвід економічної перебудови в Україні та інших країнах з перехідною економікою наочно свідчить, що на сучасному етапі економічних перетворень вагомим фактором оздоровлення національної економіки, яка потерпає від значного скорочення внутрішнього попиту на промислову продукцію, може стати тільки істотне розширення зовнішньої торгівлі. Проте розраховувати на успішну торгівлю можуть лише країни, які мають конкурентноспроможну економіку, а також налагоджені господарські зв'язки та власні ринки сировини та збуту.

Всю сукупність процесів, що відбуваються на підприємствах різних галузей народного господарства, можна умовно поділити на дві групи – традиційні (екстенсивні) й інноваційні (інтенсивні). Тривалий період

наша економіка розвивалась переважно за рахунок екстенсивних факторів (застосування постійно зростаючого обсягу матеріальних ресурсів, персоналу, виробничих фондів). Зараз розвиток сучасного виробництва повинен базуватися переважно на нових рішеннях у галузі технології, техніки, організаційних форм і економічних методів господарювання.

Під впливом глобалізації і сучасного науково-технічного прогресу, за умови усвідомленої необхідності розв'язання великомасштабних завдань по переводу економіки на інтенсивний спосіб розвитку мають місце істотні організаційні перетворення не лише безпосередньо у сфері виробництва, але й в усій системі його обслуговування й управління. З метою забезпечення ефективного управління організаційним прогресом важливо своєчасно виявляти і правильно оцінювати його тенденції, прогресивні і небажані зміни у формах організації виробництва та праці, функціонуванні окремих чи усієї сукупності елементів господарського механізму.

Аналіз використання коштів підприємствами різних галузей економіки України свідчить, що приблизно одну третину їх обсягу становлять інновації та інвестиції (довгострокові вкладення капіталу). Це значні суми коштів. Сучасні юристи повинні мати уявлення про ці процеси, щоб мати можливість попередити зловживання та злочини з боку відповідальних осіб.

Потенційні можливості розвитку і ефективності виробництва визначаються перш за все науково-технічним прогресом, його темпами і соціально-економічними результатами.

Науково-технічний прогрес (НТП) в буквальному розумінні означає **безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки**: у ширшому суттєво-змістовному значенні – це постійний процес створення нових та удосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва і кінцевої продукції з використанням досягнень науки.

Йому властиві як еволюційні (пов'язані з накопиченням кількісних змін), так і революційні (обумовлені стрибкоподібними якісними змінами) форми удосконалення технологічних методів і засобів виробництва, кінцевої продукції. При цьому до *еволюційних форм НТП* відносять поліпшення окремих техніко-експлуатаційних параметрів виробів чи технології їх виготовлення, модернізацію або створення нових моделей машин, обладнання, приладів і матеріалів у межах одного й того

ж покоління техніки, а до *революційних* – зміну поколінь техніки і кінцевої продукції, виникнення принципово нових науково-технічних ідей, загально-технічні (науково-технічні) революції, у процесі яких здійснюється масовий перехід до нових поколінь техніки у лідируючих галузях економіки.

Науково-технічна революція (НТР) віддзеркалює докорінну якісну трансформацію суспільного розвитку на основі новітніх наукових відкриттів і винаходів, що справляють революціонізуючий вплив на змінювання знарядь і предметів праці, технології, організацію й управління виробництвом, характеру трудової діяльності людей. Зміст сучасної НТР має особливості:

- **перетворення науки у безпосередньо продуктивну силу** (втілення наукових знань у людині, технології і техніці; безпосередній вплив науки на матеріальне виробництво та інші сфери діяльності суспільства);

- **новий етап суспільного поділу праці, пов'язаний з перетворенням науки у провідну сферу економічної і соціальної діяльності, що набуває масового характеру** (до науки перейшла найбільш революціонізуюча, активна роль у розвитку всіх сторін суспільства; сама практика вимагає, щоб наука випереджала у своєму розвитку техніку і виробництво, а останнє все більше ставало технологічним втіленням науки);

- **прискорення темпів розвитку сучасної науки і техніки**, що підтверджується скороченням перебігу часу від наукового відкриття до його практичного використання;

- **інтеграція багатьох галузей науки, самого поєднання науки з виробництвом** з метою прискорення і підвищення ефективності усіх сучасних напрямків науково-технічного прогресу;

- **якісне перетворення усіх елементів процесу виробництва – засобів праці** (революція у робочих машинах, поява керуючих «розумних» машин, перехід до автоматизованого виробництва), **предметів праці** (створення нових матеріалів з наперед заданими властивостями; використання нових, потенційно невичерпних джерел енергії), **самої праці** (трансформація її характеру та змісту, збільшення у ній частки творчих елементів).

Науково-технічний прогрес, що завжди здійснюється у взаємозв'язаних еволюційних та революційних його формах, є домінантою (визначальним чинником) розвитку продуктивних сил,

підвищення ефективності виробництва, цим самим забезпечує неухильне зростання продуктивності суспільної праці.

Але процес НТП, з метою мінімізації витрат матеріальних та фінансових ресурсів, треба науково (прогресивно) організувати.

Основні сучасні тенденції організаційного прогресу можна звести до такого:

- **прискорення темпів розвитку окремих (деконцентрації, кооперування, конверсії, диверсифікації) та посилення взаємозв'язків усіх суспільних форм організації виробництва**, що забезпечує демонополізацію виробництва багатьох видів продукції, конкуренцію продуцентів на ринку;

- **посилення безперервності та гнучкості виробництва** на підприємствах багатьох галузей шляхом більш широкого застосування автоматичних роторних ліній, робототехнічних комплексів і гнучких виробничих систем, що уможливають звести до мінімуму втрату часу і ресурсів, багатократно підвищити продуктивність праці, різко прискорити оновлення виготовлюваної продукції;

- **раціоналізація організації потоку і використання засобів виробництва і кінцевої продукції на всіх стадіях відтворювального процесу, переміщення певної частини організаційно-технологічних операцій з підготовки виробництва у сферу матеріально-технічного його забезпечення**, що сприяє істотному скороченню виробничих запасів сировини, матеріалів і палива, зменшенню обсягів їх виконання, утилізації відходів виробництва.

На прийняття і реалізацію таких рішень необхідні інвестиції та інновації.

У звичайному розумінні **інноваційні процеси** у складній виробничо-господарській системі – сукупність безперервних у часі і просторі прогресивних, якісно нових змін.

Результат впровадження у господарську практику інноваційних процесів визнається **нововведенням**. Інноваційні процеси починаються у галузях науки, а завершуються прогресивними змінами у сфері виробництва. За своїм характером інноваційні процеси і нововведення поділяються на взаємопов'язані певні їх види.

3. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності, інновацій та інноваційної діяльності

Однією з центральних категорій курсу «Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності» є поняття «інвестиції». Саме від визначення цього поняття залежить регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» **інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.**

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень.

Певна річ, що інвестиції, тобто певні матеріальні цінності, вкладаються окремими суб'єктами господарювання або іншими учасниками відносин у сфері господарювання (інвесторами). Відповідно до пункту 1 статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» суб'єктами (*інвесторами й учасниками*) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави.

У даному випадку законодавець пішов цивілістичним шляхом, визначивши в колі суб'єктів інвестиційної діяльності крім громадян і «юридичні особи» – тобто суб'єкти господарювання зі статусом

юридичної особи. У зв'язку з цим у теорії можуть виникати ситуації (і на це вказувалося окремими вченими), коли суб'єкти господарювання окремих видів, що не мають статусу юридичної особи, будуть обмежені у праві здійснення *інвестиційної діяльності*. Такими суб'єктами господарювання, зокрема, могли бути промислово-фінансові групи, асоційовані підприємства або холдингові компанії чи інші суб'єкти господарювання без статусу юридичної особи, можливість створення яких передбачена (була передбачена або буде передбачена) господарським законодавством (Господарський кодекс України спрямований на надання можливості створення суб'єктів господарювання у найрізноманітніших організаційно-правових формах). Певна річ, на практиці ця проблема частіше за все «обходиться», тому не викликає резонансу. І останнім видом учасників *інвестиційної діяльності* є держави (у тому числі і держава Україна), які так само як і громадяни чи підприємства можуть вкладати майнові цінності у розвиток вітчизняної економіки з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту.

Як видно, законодавець розмежував між собою інвесторів і учасників інвестиційної діяльності, які вийшли з узагальнюючого поняття «суб'єкти інвестиційної діяльності».

Так, пункт 2 згадуваної статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначає **інвесторів** як суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в *об'єкти інвестування*, а пункт 3 – визначає **учасників інвестиційної діяльності** як громадян та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора.

Тобто суб'єкти *інвестиційної діяльності* поділяються на інвесторів та учасників інвестиційної діяльності, серед яких перші мають набагато ширші можливості, хоча у других набагато меншими є ризики.

Іншим із визначальних понять правового регулювання інвестиційної діяльності є власне поняття «інвестиційна діяльність». Пункт 1 статті 2 згадуваного Закону визначає, що **інвестиційною діяльністю** є **сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій**. Пункт 2 статті 2 Закону на протиположності пункту 1 статті 5 Закону визначає суб'єктів господарювання та інших учасників

відносин у сфері господарювання, які можуть здійснювати інвестиційну діяльність, зазначивши, що **інвестиційна діяльність здійснюється на основі:**

- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державного інвестування, здійснюваного органами влади і управління України, АРК, місцевих Рад народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав.

Інноваційна діяльність є частиною інвестиційної діяльності і відрізняється від неї (виділяється із неї) окремою прогресивною складовою.

Інноваціями є не просто вкладені кошти у вигляді інвестицій, а **новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентноздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.**

У сучасному розумінні, як вказує З. Кучерява, інновація за різних умов визначається як процес і як кінцевий результат діяльності (інноваційної), втілений у вигляді новітнього або удосконаленого продукту, нових послуг, що мають ринковий попит або соціально-економічну значимість для суспільства, новітнього або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності. Внаслідок використання інновацій суттєво змінюються кількісні та якісні характеристики сфер виробництва та споживання, прискорюється

економічний розвиток, забезпечується інтенсифікація суспільного виробництва.

Інноваційною діяльністю у сфері господарювання Господарський кодекс України визначає діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Господарський кодекс також виділяє наступні **форми інвестування інноваційної діяльності**:

- державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;
- комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;
- соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;
- іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;
- спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями.

Законодавством виділяються наступні **види інноваційної діяльності**:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального й екологічного становища;
- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології.

При цьому інноваційна діяльність може здійснюватися і в інших напрямках.

4. Об'єкти і суб'єкти інвестиційної та інноваційної діяльності

Відповідно до пункту 1 статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» суб'єктами (*інвесторами і учасниками*) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави.

Слід нагадати положення, наведені при розгляді попередніх питань, стосовно того, що законодавець пішов цивілістичним шляхом, визначивши в колі суб'єктів інвестиційної діяльності крім громадян і «юридичні особи» – тобто суб'єкти господарювання зі статусом юридичної особи.

Пункт 2 статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначає **інвесторів** як суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в *об'єкти інвестування*, а пункт 3 – визначає **учасників інвестиційної діяльності** як громадян та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора.

Ще однією категорією, що зустрічалася раніше, є категорія «об'єкти інвестиційної діяльності». **Ними (об'єктами інвестиційної діяльності) можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.**

Забороняється інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України, а також порушує права та інтереси громадян, юридичних осіб і держави, що охороняються законом.

Взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності (державою, суб'єктами господарювання та їх об'єднаннями, фізичними особами) відбуваються на основі інвестиційних договорів, укладення яких, вибір партнерів, визначення зобов'язань, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України, є виключною компетенцією самих суб'єктів інвестиційної діяльності.

Суб'єктами інноваційної діяльності законодавство визначає:

- фізичних осіб і суб'єкти господарювання України;
- фізичних осіб і/або суб'єктів господарювання іноземних держав;
- осіб без громадянства;
- об'єднання фізичних осіб і суб'єктів господарювання, які провадять в Україні інноваційну діяльність і/або залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Зазначимо, що абсолютна більшість суб'єктів господарювання, які діють на фондовому ринку в якості інвесторів, є інститути. Тому цю категорію інвесторів називають інституційними інвесторами. Вони купують акції і облігації з різних причин. Найбільш поширеною серед них є прагнення не лише захистити свої тимчасово вільні кошти від знецінення, але й одержати певний дохід. Поряд із цим інституційні інвестори купують цінні папери з метою впливу на управління емітентом, використання їх як засобу розрахунків.

Крім інституційних інвесторів діють ще індивідуальні інвестори, тобто громадяни, які переслідують свої особисті інтереси і є досить багаточисельними на фондовому ринку. Таким чином, якщо індивідуальні інвестори на фондовому ринку є, як правило, у більшій мірі – багаточисленими, інституційні інвестори – у більшій мірі впливовими. Це пояснюється рядом причин: по-перше, як правило, інституційні інвестори володіють більшими коштами, ніж окремо взяті індивідуальні, які можуть спрямовуватись на придбання цінних паперів. По-друге, саме інституційні інвестори частіше бувають зацікавленими у тому, щоб брати участь у повсякденному управлінні справами емітента. По-третє, якщо індивідуальні інвестори купують цінні папери, керуючись головним чином особистими інтересами, то інституційні досить часто роблять це з метою поєднання інтересів як власних, так і емітента.

Об'єктами інноваційної діяльності законодавство визначає:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктуру виробництва і підприємництва;

- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і/або соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарну продукцію;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- на сучасному етапі розвитку економіки жодна країна світу не може розвиватися без додаткових внутрішніх і зовнішніх інвестицій;
- українська економіка потребує значно більшу кількість інвестицій, ніж отримує зараз. А ця кількість є значно нижчою, ніж у країн - сусідів. Подолати багато економічних і соціальних проблем буде можливо за умови підвищення інвестиційної та інноваційної активності;
- важливим є залучення до економіки України у рівній мірі внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Рівно як і проведення інноваційної діяльності внутрішніми та іноземними суб'єктами господарювання;
- правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності є окремим правовим інститутом господарського права. Хоча ці відносини в силу їх комплексності можуть регулюватися також у межах адміністративного та цивільного права. Допускаємо наявність окремої комплексної галузі права – інвестиційне право, на що вказують вітчизняні та іноземні вчені. Проте більш справедливим буде визнати наявності окремого правового інституту.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему галузей і підгалузей права в Україні із позначенням місця підгалузі права – «Інвестиційне право» або інститута права «Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності» з обґрунтуванням свого вибору.
2. Скласти схему-порівняння інвестицій та інновацій, інвестиційної діяльності та інноваційної діяльності.

3. Скласти схему, в якій перерахувати позитиви і негативи інвестицій та інновацій для економіки України.

Питання для самоконтролю

1. Поняття галузі та підгалузі та інституту господарського права.
2. Поняття інституту господарського права.
3. Поняття інвестиційної діяльності громадян і суб'єктів господарювання.
4. Поняття інновацій.
5. Поняття інноваційної діяльності.
6. Значення інвестицій для економіки держави.
7. Інновації як прогресивна форма інвестування для економіки держави.
8. Об'єкти та учасники інвестиційної діяльності.
9. Поняття та види суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності.
10. Напрями підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки.

Теми рефератів

1. Законодавство про сприяння інвестиційній діяльності.
2. Внутрішні та зовнішні інвестиції: порівняльно-правовий аспект.
3. Законодавство про інвестиційну діяльність країн ЄС, РФ, США, Японії.
4. Гарантії захисту прав вітчизняних та іноземних інвесторів.

Тема 2. Загальні положення правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні

План

1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності.
2. Законодавство, яким регулюється інвестиційна діяльність.
3. Гарантії захисту прав інвесторів та відповідальність за порушення інвестиційного законодавства.

1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності

Однією з центральних категорій курсу «Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності» є поняття «інвестиції». Саме від визначення цього поняття залежить регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» **інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.**

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень.

Певна річ, що інвестиції, тобто певні матеріальні цінності, вкладаються окремими суб'єктами господарювання або іншими учасниками відносин у сфері господарювання (інвесторами). Відповідно до пункту 1 статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» суб'єктами (*інвесторами і учасниками*) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави.

Іншим із визначальних понять правового регулювання інвестиційної діяльності є власне поняття «інвестиційна діяльність». Пункт 1 статті 2 згаданого Закону визначає, що **інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо**

реалізації інвестицій. Пункт 2 статті 2 Закону напротивагу пункту 1 статті 5 Закону визначає суб'єктів господарювання та інших учасників відносин у сфері господарювання, які можуть здійснювати інвестиційну діяльність, зазначивши, що **інвестиційна діяльність здійснюється на основі:**

- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державного інвестування, здійснюваного органами влади і управління України, АРК, місцевих Рад народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав.

Інвестиційна діяльність здійснюється згідно з такими основними принципами:

- 1) невторчання органів держави, суб'єктів господарювання і громадян в інвестиційну діяльність, яка не протирічить діючому законодавству;
- 2) добровільність інвестування;
- 3) рівноправність всіх інвесторів і учасників інвестиційної діяльності;
- 4) захищеності інвестицій;
- 5) свободи вибору критеріїв при здійсненні інвестиційної діяльності.

Основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є інвестиційна угода, вибір умов якої є їх виключною компетенцією. Хоча законодавство містить, скажімо, умови, за яких інвестиційна діяльність припиняється (наприклад, оголошення інвестора банкрутом).

2. Законодавство, яким регулюється інвестиційна діяльність

Як відомо, Конституція України у статті 42 надала кожному право на незаборонену законом підприємницьку діяльність. І хоча за великим рахунком, виходячи з визначення понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» інвестиційну діяльність не завжди можна віднести до підприємництва, однак тут мається на увазі весь спектр економічних прав людини і громадянина.

При цьому Конституція України зазначає, що забезпечення проведення інвестиційної політики згідно з пунктом 2 статті 116 Конституції України покладено на Кабінет Міністрів України, який є відповідальним за інвестування вітчизняної економіки; пункт 3 цієї ж статті свідчить, що КМУ забезпечує проведення фінансової, цінової, **інвестиційної** та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування.

Пунктом 1 статті 10 ГК України в якості самостійної економічної політики визначено інвестиційну політику. Інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним.

В. Поєдинок вважає, що державна інвестиційна політика повинна бути спрямована передусім на створення ефективного правового механізму руху капіталів та забезпечення захисту (гарантування) капіталовкладень (загальна мета державної інвестиційної політики). Лише після створення безперервного правового простору, який сприяє реалізації економічного потенціалу активів, доречно вести мову про «накачування» коштами окремих галузей / сфер економіки¹.

Відносини, що виникають при здійсненні інвестиційної діяльності в Україні, регулюються нормами відповідного загального та спеціального законодавства. Законом України «Про інвестиційну діяльність», іншими

¹ Поєдинок В. Державна інвестиційна політика: поняття, об'єкт, цілі, принципи / В. Поєдинок // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. — 2011. — № 89. — С. 36.

законодавчими актами України. Інвестиційна діяльність суб'єктів України за її межами регулюється законодавством іноземної держави, на території якої ця діяльність здійснюється, відповідними договорами України, а також спеціальним законодавством України.

До законодавства про інвестиції належить і загальний Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 року і спеціальні закони, які визначають особливості здійснення інвестицій у різних спеціальних економічних зонах.

Також до інвестиційного законодавства лише серед Законів України можна віднести:

1) Закон України від 18.09.1991 року № 1560-ХІІ «Про інвестиційну діяльність»;

Закон України від 15.03.2001 року № 2299-ІІІ «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)»;

2) Закони України про ратифікацію Угод між Україною та іншими країнами або між Кабінетом Міністрів України та Урядами інших країн про сприяння та взаємний захист інвестицій:

- з Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам від 21.10.1994 року № 225/94-ВР;

- з Урядом Литовської Республіки від 08.02.1995 року № 43/95-ВР;

- з Урядом Французької Республіки від 02.06.1995 року № 202/95-ВР;

- з Урядом Канади від 02.06.1995 року № 203/95-ВР;

- з Урядом Естонської Республіки від 02.06.1995 року № 204/95-ВР;

- з Урядом Республіки Грузія від 02.06.1995 року № 205/95-ВР;

- з Урядом Республіки Вірменія від 02.06.1995 року № 206/95-ВР;

- з Урядом Республіки Казахстан від 02.06.1995 року № 207/95-ВР;

- з Урядом Республіки Болгарія від 20.10.1995 року № 400/95-ВР;

- з Урядом Чеської Республіки від 20.10.1995 року № 401/95-ВР;

- з Урядом Словацької Республіки від 18.01.1996 року № 5/96-ВР;

- з Урядом Республіки Молдова від 23.04.1996 року № 132/96-ВР;

- з Урядом Грецької Республіки від 15.11.1996 року № № 510/96-ВР;

- з Урядом Держави Ізраїль від 15.11.1996 року № № 511/96-ВР;

- з Урядом Італійської Республіки від 15.11.1996 року № № 512/96-ВР;

- з Урядом Республіки Куба від 15.11.1996 року № № 515/96-ВР;

- з Урядом Республіки Білорусь від 06.12.1996 року № 576/96-ВР;

- з Урядом Королівства Швеція від 25.12.1996 року № 645/96-ВР;
- з Бельгійсько-Люксембурзьким Економічним Союзом від 26.02.1997 року № 118/97-ВР;
- з Урядом Ісламської Республіки Іран від 11.04.1997 року № 193/97-ВР;
- з Урядом Республіки Індонезія від 11.04.1997 року № 194/97-ВР;
- з Урядом Аргентинської Республіки від 11.04.1997 року № 195/97-ВР;
- з Урядом Республіки Корея від 16.10.1997 року № 577/97-ВР;
- з Урядом Азербайджанської Республіки від 16.10.1997 року № 578/97-ВР;
- з Урядом Латвійської Республіки від 17.12.1997 року № 735/97-ВР;
- з Урядом Туркменістану від 09.09.1999 року № 1030-XIV;
- з Урядом РФ від 15.12.1999 року № 1302-XIV;
- з Урядом Республіки Македонія від 10.02.2000 року № 1442-III;
- з Урядом Республіки Хорватія від 10.02.2000 року № 1443-III;
- з Урядом Ліванської Республіки від 02.03.2000 року № 1513-III;
- з Урядом Республіки Югославія від 05.07.2001 року № 2601-III;
- з Урядом Королівства Марокко від 11.07.2002 року № 109-IV;
- з Урядом Республіки Ємен від 07.08.2002 року № 3039-III;
- з Урядом Сирійської Арабської Республіки від 06.02.2003 року № 509-IV;
- з Урядом Держави Кувейт від 06.02.2003 року № 510-IV;
- з Урядом Султанату Оман від 06.02.2003 року № 511-IV;
- з Урядом Республіки Індія від 03.04.2003 року № 719-IV;
- з Урядом Республіки Таджикистан від 22.05.2003 року № 878-IV;
- з Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів від 18.09.2003 року № 1192-IV;
- з Урядом Республіки Албанія від 18.02.2004 року № 1502-IV;

- із ФРН від 11.10.1994 року № 193/94-ВР;
- із США від 21.10.1994 року № 226/94-ВР;
- із Швейцарською Конфедерацією від 15.11.1996 року № 509/96-ВР;
- із Угорською Республікою від 15.11.1996 року № 513/96-ВР;
- із Республікою Чилі від 15.11.1996 року № 516/96-ВР;
- із Королівством Нідерланди від 26.02.1997 року № 120/97-ВР;
- із Республікою Австрія від 11.04.1997 року № 192/97-ВР;
- із Турецькою Республікою від 17.05.1997 року № 272/97-ВР;

- із Іспанією від 10.02.2000 року № 1441-III;
- із Республікою Словенія від 02.03.2000 року № 1512-III;
- із Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамагірією від 26.09.2002 року № 175-IV;
- із Португальською Республікою від 26.12.2002 року № 384-IV;
- із Королівством Саудівська Аравія від 19.06.2003 року № 1009-IV;
- із Боснею і Герцеговиною від 18.11.2003 року № 1285-IV;
- із іншими країнами.

3) Закон України від 10.09.1991 року № 1540а-XII «Про захист іноземних інвестицій на Україні»;

Закон України від 19.03.1996 року № 93/96-ВР «Про режим іноземного інвестування»;

Закон України від 16.03.2000 року № 1547-III «Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державними та іноземними особами».

Особливості здійснення інвестиційної діяльності на території України суб'єктами інвестиційної діяльності, розташованими за межами України, а також цих суб'єктів і суб'єктів України в зонах вільного підприємництва в Україні визначаються спеціальним законодавством України.

3. Гарантії захисту прав інвесторів та відповідальність за порушення інвестиційного законодавства

Згідно із законодавством України крім зобов'язань інвестори мають права (зокрема, право розміщення інвестицій у будь-яких об'єктах; право визначати цілі, напрями, види й обсяги інвестицій; право на укладання господарських договорів; право набувати майно, необхідне для здійснення інвестиційної та іншої господарської діяльності; право володіти, користуватися і розпоряджатися інвестиціями і результатами їх здійснення, а також передавати ці права іншим суб'єктам господарювання та фізичним особам та ін.).

При цьому права інвесторів та інших учасників інвестиційної діяльності охороняються законодавством у рівній мірі незалежно від

форми власності та організаційно-правової форми суб'єкта інвестиційної діяльності.

Держава гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності, а також іноземних інвестицій. Захист інвестицій забезпечується законодавством України, а також міжнародними договорами України. **Захист інвестицій** – це комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілі внесення інвестицій, ефективній діяльності об'єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, у тому числі права на отримання прибутку (доходу) від інвестицій.

Інвесторам, у тому числі іноземним, забезпечується рівноправний режим, що виключає застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню та ліквідації, а також передбачаються умови і порядок вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій.

Попри наявність важливих передумов, зокрема макроекономічної стабільності, значного прориву у лібералізації підприємницької діяльності, лібералізації зовнішньої торгівлі, міжнародного руху капіталу та оздоровленні фінансового сектору, в Україні зберігаються такі системні загрози для інвесторів як: політична нестабільність, нестабільне й непередбачуване правове поле, вади системи державного правочинства (зокрема, у сферах захисту прав власників та загрозового поширення «рейдерства», дисципліни виконання законодавчих актів), високий рівень корупції, тінізація економіки. Негативну роль відіграє пасивність держави у забезпеченні інституційного поля для поліпшення інвестиційного клімату через моніторинг та контроль за дотриманням прийнятих норм законодавства.

З метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного режиму держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій. **Державні гарантії захисту інвестицій** – це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій.

Зокрема законодавством інвесторам надаються гарантії та забороняється втручання державних органів та посадових осіб у реалізацію договірних відносин між суб'єктами інвестиційної діяльності зверх своєї компетенції. Зрозуміло, що державні органи повинні перевіряти законність інвестиційної діяльності різних суб'єктів господарювання (як вітчизняних, так і зарубіжних). Однак кожен державний орган працює на основі певного нормативно-правового акту (наприклад, Закону України «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про контрольно-ревізійне управління», «Про прокуратуру», або підзаконного акту – акту КМУ, наказу чи розпорядження профільного міністерства чи іншого центального органу виконавчої влади), яким визначено виключну компетенцію, у тому числі й у питаннях контролю здійснення інвестиційної діяльності. Також ніхто не має права обмежувати права інвесторів у виборі об'єктів інвестування, за винятком випадків, передбачених законодавством. У разі прийняття державними або іншими органами актів, що порушують права інвесторів і учасників інвестиційної діяльності, збитки, завдані суб'єктам інвестиційної діяльності, підлягають відшкодуванню у повному обсязі цими органами. У випадку відмови від відшкодування збитків спори між інвесторами та державними органами вирішуються судом.

Монтеррейський консенсус Міжнародної конференції з фінансування розвитку ООН 2002 року встановлює, що для залучення і розширення притоку продуктивного капіталу країни повинні продовжувати вживати зусиль щодо забезпечення прозорого, стабільного і передбачуваного інвестиційного клімату при належному забезпеченні дотримання договорів і повазі до прав власності, заснованих на раціональній макроекономічній політиці і діяльності інституцій, що надають як вітчизняним, так і міжнародним підприємствам можливість діяти ефективно, прибутково та з максимальним внеском у розвиток. Особливі зусилля вимагаються в таких пріоритетних сферах, як економічна політика та регуляторна база, необхідні для заохочення та захисту інвестицій.

На основі Монтеррейського консенсусу в рамках ОЕСР були розроблені Основи політики щодо інвестицій (Policy framework for investment) 2006 року. Цей документ, що має рекомендаційний характер, охоплює 10 сфер політики, які вважаються визначальними у створенні

здорового середовища для усіх інвесторів, від малих та середніх до багатонаціональних підприємств. Цими сферами є: інвестиційна політика; сприяння інвестуванню (не регуляторна діяльність держави); торгівля; конкуренція; оподаткування; корпоративне управління; політика заохочення відповідальної ділової поведінки; розвиток людських ресурсів; розвиток інфраструктури і фінансового сектора; публічне управління. В рамках кожної із цих сфер політики країнам пропонується перелік питань, які допомагають визначити, чи сприяє їхня політика інвестиціям. Визначається, що на якість інвестиційного клімату впливає широкий спектр різних напрямів державної політики, що вимагає взаємоузгодженості між цими напрямками, їх концептуальної єдності. Цей інтегральний підхід дозволяє виявляти «слабкі ланки» загальної економічної політики держави, які потребують реформування¹.

Законодавцем передбачено, що держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав і законних інтересів її суб'єктів.

Умови договорів, укладених між суб'єктами інвестиційної діяльності, зберігають свою чинність на весь строк дії цих договорів і у випадках, коли після їх укладення законодавством (крім податкового, митного та валютного законодавства, а також законодавства з питань ліцензування певних видів господарської діяльності) встановлено умови, що погіршують становище суб'єктів або обмежують їх права, якщо вони не дійшли згоди про зміну умов договору.

Інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками. Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з відшкодуванням інвестору в повному обсязі збитків, заподіяних у зв'язку з припиненням інвестиційної діяльності. Порядок відшкодування збитків інвестору визначається в зазначених актах.

Внесені або придбані інвесторами цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери, платежі за набуте майно або за орендні права у разі вилучення відповідно до законодавчих актів України відшкодовуються

¹ За даними [Поєдинок В. Державна інвестиційна політика: поняття, об'єкт, цілі, принципи / В. Поєдинок // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. — 2011. — № 89. — С. 36.]

інвесторам, за винятком сум, що виявилися використаними або втраченими в результаті дій самих інвесторів або вчинених за їх участю.

Ще однією гарантією захисту інвестицій є те, що у випадках, передбачених законодавством, інвестиції мають бути застраховані.

Порядок відшкодування збитків інвестору визначається в зазначених вище актах. Внесені або придбані інвесторами цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери, платежі за набуте майно або за орендні права у разі вилучення відповідно до законодавчих актів України відшкодовуються інвесторам, за виключенням сум, що виявилися використаними або втраченими в результаті дій самих інвесторів або вчинених за їх участю. Спори, що виникають в результаті здійснення інвестиційної діяльності, розглядаються відповідно судом, арбітражним судом або третейським судом.

Інвестиції можуть, а у випадках, передбачених законодавством, мають бути застраховані. За недодержання договірних зобов'язань суб'єкти інвестиційної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, передбачену законодавством України і укладеними договорами. Сплата штрафів і неустойок за порушення умов договорів, а також відшкодування завданих збитків не звільняють винну сторону від виконання зобов'язань, якщо інше не передбачено законом або договором.

Законом України «Про захист іноземних інвестицій в Україні» від 10 вересня 1991 року встановлено, що інвестиції, прибутки, законні права та інтереси іноземних інвесторів на території України захищаються її законами.

Іноземні інвестори мають дотримуватися законодавства України та не завдавати шкоди її державним, соціальним та економічним інтересам. Держава не може реквізувати іноземні інвестиції за винятком певних випадків: стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Рішення стосовно реквізиції іноземних інвестицій приймає Кабінет Міністрів України. Компенсація, що виплачується в цих випадках іноземному інвестору, має бути адекватною та ефективною. Іноземним інвесторам гарантується перерахування за кордон їх прибутків та інших сум, отриманих на законних підставах, як у гривнях, так і в іноземній валюті. Іноземні інвестори можуть реінвестувати прибутки на території України. Іноземні інвестори сплачують податки, встановлені законодавством України. В

Законі України «Про режим іноземного інвестування» встановлюються державні гарантії захисту іноземних інвестицій: Гарантії щодо правового режиму інвестиційної діяльності. Для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України. Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності. Законами України можуть визначатися території, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

Гарантії у разі зміни законодавства. Якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, то протягом десяти років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в цьому Законі.

Гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Державні органи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків здійснення рятівних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Зазначена реквізиція може бути проведена на підставі рішень органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України. Рішення про реквізицію іноземних інвестицій та умови компенсації можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам. Іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора або підприємства з іноземними інвестиціями, відповідно до законодавства України. Усі понесені витрати та збитки

іноземних інвесторів, завдані їм внаслідок примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб, дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора або підприємства з іноземними інвестиціями, повинні бути відшкодовані на основі поточних ринкових цін та (або) обгрунтованої оцінки, підтверджених аудитором чи аудиторською фірмою.

Компенсація, щовиплачується іноземному інвестору, повинна бути швидкою, адекватною і ефективною. Компенсація, що виплачується іноземному інвестору внаслідок примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб визначається на момент припинення права власності.

Компенсація, що виплачується іноземному інвестору внаслідок дій, зазначених у частині першій цієї статті, визначається на час фактичного здійснення рішення про відшкодування збитків. Сума компенсації повинна виплачуватись у валюті, в якій були здійснені інвестиції, чи в будь-якій іншій, прийнятній для іноземного інвестора валюті, відповідно до законодавства України. З моменту виникнення права на компенсацію і до моменту її виплати на суму компенсації нараховуються відсотки згідно з середньою ставкою відсотка, за яким лондонські банки надають позики першокласним банкам на ринку євровалют.

Гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності. У разі припинення інвестиційної діяльності іноземний інвестор має право на повернення не пізніше шести місяців від дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними договорами України.

Гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій. Іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон їх прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах

внаслідок здійснення іноземних інвестицій. Порядок переказу за кордон прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, визначається Національним банком України. Згідно із Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» на всі об'єкти та суб'єкти економічної діяльності спеціальної (вільної) економічної зони поширюється система державних гарантій захисту інвестицій, передбачена законодавством України про інвестиційну діяльність та іноземні інвестиції. Держава гарантує суб'єктам господарської діяльності спеціальної (вільної) економічної зони право на вивезення прибутків і капіталу, інвестованого в спеціальну (вільну) економічну зону, за її межі та за межі України.

Держава, відповідно до законодавства України, гарантує збереження у повному обсязі всіх майнових і немайнових прав суб'єктів економічної діяльності спеціальної (вільної) економічної зони при її ліквідації. Спори, що виникають у зв'язку з ліквідацією спеціальної (вільної) економічної зони між органом господарського розвитку і управління, суб'єктами економічної діяльності спеціальної (вільної) економічної зони та ліквідаційною комісією, підлягають розгляду в судових органах України, а спори за участю іноземного суб'єкта економічної діяльності, що діє в цій зоні, – в судових та арбітражних органах за погодженням сторін, у тому числі й за кордоном.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.
- інвестиційна діяльність, тобто сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій здійснюється інвесторами та іншими учасниками інвестиційної діяльності;
- основними нормативними актами, що визначають правовий режим інвестиційної діяльності є Конституція України, Господарський кодекс

України, Закон України «Про інвестиційну діяльність», спеціальні Закони України, законодавчі та підзаконні акти;

- держава встановлює в нормативно-правових актах гарантії захисту інвестицій, тобто систему правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів).

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему теоретичних і нормативних визначень понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» із зазначенням авторів та джерел.
2. Скласти схему, нормативно-правових актів, якими регулюється здійснення інвестиційної діяльності в Україні. Особливу увагу звернути на підзаконні нормативно-правові акти.
3. Скласти схему гарантій здійснення інвестиційної діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Поняття інвестицій.
2. Види інвестицій, визначені за різними критеріями.
3. Різниця між інвестицією та кредитом.
4. Правове регулювання інвестиційної діяльності як інститут господарського права.
5. Методи правового регулювання інвестиційної діяльності.
6. Законодавство про інвестиційну діяльність.
7. Інвестиційні правовідносини.
8. Суб'єкти, що здійснюють інвестиції в економіку України.
9. Об'єкти інвестиційної діяльності.
10. Джерела інвестування.
11. Поняття капітального будівництва.
12. Поняття спеціального режиму господарювання.
13. Законодавче забезпечення спеціального режиму господарювання в Україні.
14. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони.

15. Органи управління у спеціальних (вільних) економічних зонах.
16. Поняття концесії.
17. Порядок одержання Свідоцтва на реалізацію інвестиційного проекту.
18. Інвестори та учасники інвестиційної діяльності.
19. Державні гарантії захисту інвестицій.

Теми рефератів

1. Можливості покращення інвестиційного клімату в Україні.
2. Джерела інвестиційної діяльності.
3. Пільгові режими інвестиційної діяльності в Україні й за кордоном.
4. Порядок здійснення інвестиційної діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах.

Тема 3. Правове регулювання інноваційної діяльності в Україні

План

- 1. Поняття інновацій та інноваційної діяльності.**
- 2. Законодавство, що регулює інноваційну діяльність.**
- 3. Державна підтримка інноваційної діяльності та гарантії захисту прав суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність.**
- 4. Інноваційна діяльність ВНЗ в Україні**
- 5. Відповідальність за правопорушення законодавства про інноваційну діяльність.**

1. Поняття інновацій та інноваційної діяльності

Як відзначалося раніше, інноваційна діяльність є частиною інвестиційної діяльності і відрізняється від неї (виділяється із неї) окремою прогресивною складовою. Через складність цієї діяльності у порівнянні з простими інвестиціями, інноваційна діяльність є менш поширеною, проте більш важливою.

Серед проблем здійснення інноваційної діяльності виділяються:

1. відсутність реальних механізмів об'єднання наявних ресурсів, їх концентрації на найбільш значних та перспективних напрямках розвитку;
2. відсутність залежності між збільшенням обсягу продажів недержавними суб'єктами господарювання і зростанням фінансування здійснюваних ними досліджень і розробок;
3. відсутність спрямованості державної інноваційної політики на вирішення проблем окремих регіонів та галузей виробництва.

Серед шляхів активізації інноваційної діяльності в Україні виділяються:

- створення і запровадження системи надання пільг виробничим суб'єктам господарювання, які запроваджують і реалізують інноваційну продукцію, що є передумовою використання внутрішніх фінансових джерел;
- надання суб'єктам господарювання, що запроваджують новітні інноваційні технології, короткострокових і середньострокових пільгових кредитів.

Інноваціями є не просто вкладені кошти у вигляді інвестицій, а новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Й. Шумпетер у своїй науковій праці «Теорія економічного розвитку» (1911 року) сформулював цілісну теорію інноваційного розвитку, центральним місцем якої було введення економічної категорії «інновації» як необхідної виробничої функції, зумовленої змінами факторів виробництва, ресурсів або їх комбінації. Й. Шумпетер виділяє такі складові інновації:

- запровадження нової продукції, товару, послуги, нових видів або невідомого для споживача;
- застосування нової технології виробництва, запровадження для певної галузі невідомого методу (способу) виробництва;

- використання нових матеріалів, видів сировини, а також її джерел;
- відкриття та освоєння нового ринку споживання продукції;
- підрив монополії конкурентів або монополізація ринку за рахунок виробництва власної, невідомої раніш продукції;
- впровадження нової організації виробничого, управлінського процесу, організаційної структури або їх удосконалення.

Інноваційною діяльністю у сфері господарювання Господарський кодекс України визначає діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Господарський кодекс також виділяє наступні **форми інвестування інноваційної діяльності**:

- державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;
- комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;
- соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;
- іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;
- спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями.

Законодавством виділяються наступні **види інноваційної діяльності**:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;

- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології.

При цьому інноваційна діяльність може здійснюватися і в інших напрямках.

Суб'єктами інноваційної діяльності законодавство визначає:

- фізичних осіб і суб'єкти господарювання України;
- фізичних осіб і/або суб'єктів господарювання іноземних держав;
- осіб без громадянства;
- об'єднання фізичних осіб і суб'єктів господарювання, які провадять в Україні інноваційну діяльність і/або залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Об'єктами інноваційної діяльності законодавство визначає:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктуру виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і/або соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарну продукцію;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

2. Законодавство, що регулює інноваційну діяльність

Сучасна нормативно-правова база (закони, укази Президента, підзаконні акти у формі постанов Уряду, наказів центральних органів виконавчої влади тощо) стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності налічує близько 200 документів.

Основні законодавчі акти України про інноваційну діяльність України можна поділити на групи, типові для усього господарського законодавства.

На вищому щаблі нормативно-правових актів знаходиться **Конституція України**, якою визначається право громадян та суб'єктів господарювання на здійснення підприємництва (у тому числі і зі здійсненням інноваційної діяльності) (ст. 42), встановлюється право на захист своїх законних прав та інтересів (ст. 55), передбачається право громадян та суб'єктів господарювання на відшкодування матеріальної шкоди відповідними державними органами (ст. 56), зобов'язання громадян і суб'єктів господарювання (у т.ч. і зі здійсненням інноваційної діяльності) сплачувати податки і збори (ст. 67), визнаються частиною національного законодавства України міжнародні договори (і в першу чергу міжнародні договори на здійснення інноваційної діяльності) (ст. 9) та ін. Стаття 54 гарантує громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав. У цій самій статті визначено, що держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Другий рівень інноваційного законодавства представлений Господарським і Цивільним кодексами України. Так, статтею 12 цільові інновації визнані засобами регулювання господарської діяльності, а в статті 48 визначено, що органи державної влади з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва серед іншого стимулюють інноваційну діяльність, а главою 34 «Правове регулювання інноваційної діяльності» визначаються засади здійснення інноваційної діяльності в Україні. Відносини, у частині, не врегульованій Господарським Кодексом, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України.

Третю групу нормативно-правових актів з інноваційної діяльності складають Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», «Про спеціальну економічну зону «Яворів» та інші.

На четвертому рівні знаходяться законодавчі нормативно-правові акти:

1) Постанови Верховної Ради України:

- «Про затвердження Державної програми розвитку інноваційних напрямів індустрії моди до 2010 року» від 19 лютого 2004 року № 1530-IV;
- «Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні» від 16 червня 2004 року № 1786-IV;
- «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13 липня 1999 року № 916-XIV;

П'ятий рівень представлений:

1) Указами Президента України:

- «Про заходи щодо використання космічних технологій для інноваційного розвитку економіки держави» від 6 лютого 2001 року № 73/2001;
- «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 3 липня 2001 року «Про невідкладні заходи щодо виводу з кризового стану науково-технологічної сфери України і створення реальних умов для переходу економіки на інноваційну модель розвитку» від 20 серпня 2001 року № 640/2001;
- «Про фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави» від 20 квітня 2004 року № 454/2004;
- «Про підпорядкування Державного інноваційного фонду Міністерству України у справах науки і технологій» від 29 листопада 1996 року № 1132/96;

2) Постановами Кабінету Міністрів України:

- «Питання Української державної інноваційної компанії» від 15 червня 2000 року № 979;
- «Про Всеукраїнський конкурс інноваційних технологій» від 28 жовтня 2004 року № 1421;
- «Про затвердження Положення про Комісію з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів» від 6 серпня 2003 року № 1219;

- «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів» від 22 травня 1996 року № 549;
- «Про затвердження Положення про формування та використання коштів Української державної інноваційної компанії» від 28 травня 2001 року № 593;
- «Про затвердження Порядку визначення на конкурсних засадах підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, інноваційне інвестування яких здійснюватиметься за рахунок частини коштів, отриманих від приватизації державного майна, розподілу і використання цих коштів» від 26 листопада 2003 року № 1839;
- «Про затвердження Порядку використання коштів спеціального фонду Державного бюджету України, що спрямовуються на фінансову підтримку інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва» від 5 жовтня 2004 року № 1316;
- «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів» від 17 вересня 2003 року № 1474;
- «Про затвердження Порядку зарахування і витрачання коштів від сплати підприємствами паливно-енергетичного комплексу заборгованості із зборів до Державного інноваційного фонду» від 10 жовтня 2001 року № 1311;
- «Про затвердження Порядку надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету шляхом здешевлення довгострокових кредитів» від 17 листопада 2004 року № 1563;
- «Про затвердження Порядку формування, експертизи та обговорення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності» від 17 липня 2003 року № 1094;
- «Про заходи щодо підтримки інноваційно-інвестиційних проектів» від 5 серпня 2002 року № 1106;
- «Про заходи щодо погашення заборгованості підприємств за позиками Державного інноваційного фонду» від 5 листопада 1999 року № 2045;
- «Про порядок розгляду та схвалення (затвердження) нових інноваційних проектів у технологічних парках та внесення змін до постанови Кабінету

Міністрів України» від 17 грудня 1999 року № 2311» від 14 квітня 2004 року № 501;

- «Про створення Державного інноваційного фонду» від 18 лютого 1992 року № 77;

- «Про утворення Комісії з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів» від 9 серпня 2001 року № 961;

- «Про утворення Української державної інноваційної компанії» від від 13 квітня 2000 року № 654;

- «Про фінансування інноваційного проекту виготовлення дослідної партії літаків типу Ан-140» від 2 жовтня 1998 року № 1575;

- інші постанови.

3) Інші підзаконні нормативно-правові акти.

Крім цих нормативно-правових актів до складу інноваційного законодавства України слід віднести міжнародні договори, підписані і ратифіковані Україною. Про це свідчить стаття 23 Закону України «Про інноваційну діяльність». Проте, як і в випадку з інвестиційним законодавством взагалі до інноваційного законодавства слід віднести і міжнародні угоди та нормативно-правові акти міжнародних організацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, оскільки держава та учасники інноваційної діяльності у випадку виходу на міжнародні ринки або залучення іноземних інвестицій об'єктивно підпадуть під вплив іноземного законодавства і його норми будуть застосовуватися під час розгляду господарських спорів у різних міжнародних та іноземних судових установах.

3. Державна підтримка інноваційної діяльності та гарантії захисту прав суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність

Держава як і самі суб'єкти господарювання зацікавлена в активізації інноваційної діяльності. Вона не може залишатися осторонь перспективних розробок і проектів. Держава розробляє свою інноваційну політику і намагається її виконувати.

Головною метою державної інноваційної політики у наш час є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Державна інноваційна політика будується на принципах:

- орієнтації на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективного використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримки підприємництва у науково-виробничій сфері;
- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- фінансової підтримки, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційного забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовки кадрів у сфері інноваційної діяльності.

Держава за допомогою своїх органів регулює інноваційну діяльність шляхом (це є напрями державного регулювання):

- визначення інноваційної діяльності як необхідної складової інвестиційної та структурно-галузевої політики; формування і забезпечення реалізації інноваційних програм та цільових проектів;
- створення економічних, правових та організаційних умов для забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності;
- створення та сприяння розвитку інфраструктури інноваційної діяльності.

У межах зазначених напрямів державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Законом України «Про інноваційну діяльність» визначається компетенція різних органів з регулювання інноваційної діяльності, зокрема: у пункті 1 статті 7 визначено повноваження Верховної Ради України, у пункті 2 статті визначено повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних і районних рад, у пункті 3 статті 7 – повноваження представницьких органів місцевого самоврядування – сільських, селищних, міських рад, у статті 8 – повноваження Кабінету Міністрів України у сфері інноваційної діяльності, пункт 1 статті 9 – повноваження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, пункт 2 статті 9 – центральних органів виконавчої влади, пункт 1 статті 10 – повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій (у межах делегованих їм органами місцевого самоврядування повноважень), пункт 2 статті 10 – повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування.

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності є Державне агентство України з інвестицій та інновацій (Держінвестицій), діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Першого віце-прем'єр-міністра України.

До основних завдань Держінвестицій належить: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері інвестицій та інноваційної діяльності та створення національної інноваційної системи для забезпечення проведення ефективної державної інноваційної політики, координація роботи центральних органів виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності.

Отже, зазначені органи відповідно до законодавства можуть надавати суб'єктам інноваційної діяльності наступну фінансову підтримку шляхом:

- повного безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів;
- часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і/або інших суб'єктів інноваційної діяльності;
- повної чи часткової компенсації (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;
- надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;
- майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

При цьому зазначена фінансова підтримка інноваційної діяльності здійснюється за рахунок:

- коштів Державного бюджету України;
- коштів місцевих бюджетів і коштів бюджету Автономної Республіки Крим;

- власних коштів спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;
- власних чи запозичених коштів суб'єктів інноваційної діяльності;
- коштів (інвестицій) будь-яких фізичних осіб і суб'єктів господарювання;
- інших джерел, не заборонених законодавством України.

Слід додати, що підтримка інноваційної діяльності може здійснюватися державою опосередковано шляхом утворення державних інноваційних фінансово-кредитних установ та комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ.

Державні небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи створюються саме для підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності після подання спеціально уповноваженого Кабінетом Міністрів України центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності.

Комунальні спеціалізовані небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи утворюються для здійснення фінансової підтримки місцевих інноваційних програм органами місцевого самоврядування

Державні інноваційні фінансово-кредитні установи діють на основі затвердженого Кабінетом Міністрів України Положення (Статуту) і підпорядковуються спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності. Комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи діють на основі розробленого і затвердженого органом місцевого самоврядування положення (статуту) про них і підпорядковуються виконавчим органам місцевого самоврядування.

Для стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання державні інноваційні фінансово-кредитні установи використовують кошти, сформовані за рахунок коштів Державного бюджету України на відповідний рік, залучених згідно з чинним законодавством вітчизняних та іноземних інвестицій суб'єктів господарювання та громадян (підданих), добровільних внесків суб'єктів господарювання та громадян, від власної чи спільної фінансово-господарської діяльності та інших джерел, не заборонених законодавством України. Кошти комунальної інноваційної фінансово-кредитної установи формуються за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, залучених вітчизняних та іноземних інвестицій

суб'єктів господарювання та громадян (підданих), добровільних внесків юридичних та громадян, власної чи спільної фінансово-господарської діяльності та інших джерел, не заборонених законодавством України.

Суб'єкт господарювання – учасник інноваційної діяльності, який має намір отримати фінансову підтримку від Державної інноваційної фінансово-кредитної установи або підтримку від комунальної інноваційної фінансово-кредитної установи, по-перше, повинен мати інноваційний проект, занесений до Державного реєстру інноваційних проектів; по-друге, повинен подати до Державної інноваційної фінансово-кредитної установи безпосередньо або до її територіального відділення або до комунальної інноваційної фінансово-кредитної установи інноваційний проект та інші документи, визначені установою чи її територіальним відділенням.

Перед наданням фінансової підтримки суб'єктам господарювання Державна інноваційна фінансово-кредитна установа або комунальна інноваційна фінансово-кредитна установа організовує конкурс інноваційних проектів. Порядок, правила і принципи проведення таких конкурсів визначаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності. Після отримання по закінченні певного встановленого строку усієї сукупності інноваційних проектів від суб'єктів господарювання Державна інноваційна фінансово-кредитна установа і Комунальна інноваційна фінансово-кредитна установа на засадах прозорості, відкритості та гласності здійснює відбір інноваційних проектів.

Суб'єкт інноваційної діяльності, інноваційний проект якого пройшов конкурсний відбір, залежно від встановленого конкурсною процедурою Державної інноваційної фінансово-кредитної установи або Комунальної інноваційної фінансово-кредитної установи рейтингу може отримати від неї один чи кілька передбачених статтею 17 Закону України «Про інноваційну діяльність» видів фінансової підтримки.

У випадку якщо суб'єкт інноваційної діяльності потребує отримання кредиту чи намагається отримати майно у лізинг він повинен мати обґрунтовані гарантії повернення коштів у вигляді застави ліквідного майна (оборотних коштів), укладання договорів страхування, банківської

гарантії, поруки та/або ін. Фінансова підтримка суб'єктів інноваційної діяльності може надаватися разово або у вигляді траншів.

Після надання фінансової підтримки суб'єкту інноваційної діяльності Державна інноваційна фінансово-кредитна установа чи комунальна інноваційна фінансово-кредитна установа здійснює контроль цільового використання суб'єктами інноваційної діяльності наданих коштів.

У випадку виявлення порушень до суб'єкта господарювання може бути застосовано різного роду санкції.

Крім підтримки **держава** надає суб'єктам інноваційної діяльності гарантії їхнього захисту, а саме **гарантує**:

- підтримку інноваційних програм і проектів, спрямованих на реалізацію економічної та соціальної політики держави;
- підтримку створення та розвитку суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності;
- охорону та захист прав інтелектуальної власності, захист від недобросовісної конкуренції у сфері інноваційної діяльності;
- вільний доступ до інформації про пріоритети державної економічної та соціальної політики, про інноваційні потреби та результати науково-технічної діяльності, крім випадків, передбачених законом;
- підтримку щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері здійснення інноваційної діяльності.

4. Інноваційна діяльність ВНЗ в Україні

Вітчизняні ВНЗ мають значний інноваційний потенціал, можуть здійснювати складні наукові дослідження, результати яких реалізуються практикою. Проте щоб ВНЗ міг здійснювати якісні інноваційні дослідження йому потрібні фінансові ресурси, наявність висококваліфікованого професорсько-викладацького складу і підготовлених аспірантів та студентів.

Для переведення економіки на інноваційний шлях розвитку у науковій літературі пропонується нарощувати зусилля на таких напрямках, як:

- збільшення обсягів бюджетного та позабюджетного фінансування освітніх установ (у тому числі з урахуванням світової практики пріоритетного ресурсного забезпечення освіти);

- збільшення частки висококваліфікованих працівників у структурі випускників системи довузівської професійної освіти, у тому числі на основі покращення якості навчальних програм;

- підвищення престижності і привабливості для населення і бізнесу установ спеціальної професійної освіти, здатних готувати високоякісні і затребувані життям кадри робочих і спеціалістів;

- сприяння зростанню управлінської та педагогічної кваліфікації спеціалістів установ довузівської професійної освіти початкового та середнього ступеня, надання цим організаціям інноваційного та інтегрованого характеру, що відповідає перспективним вимогам ринку праці¹.

Проте на сьогодні, на жаль, у досліджуваних правовідносинах присутній «пострадянський синдром», за якого освіту відділено від науки.

Це свідчить про те, що Україна отримала у спадок організацію наукової діяльності, яка відрізняється від західної. Типова закордонна практика передбачає, що університети, де студенти отримують знання, обов'язково є осередками наукових досліджень².

У нас же, як вважає О. Х. Юлдашев, проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» і Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів ніяк не пов'язані. Пояснюється це просто. Різні колективи, різні розробники згаданих документів. Скоріше за все розробкою законопроектів про освіту займаються одні, а підготовкою проектів відповідного законодавства про науку – зовсім інші фахівці. І можна бути впевненим, що вони не контактують³. Така ситуація може бути цілком природною для нашої країни.

¹ Лисов В. Довузовское профессиональное образование в России: нынешнее состояние и вопросы модернизации / В. Лисов // Российский экономический журнал. — 2008. — № 7–8. — С. 39.

² Внукова, Н. Інноваційний потенціал вищої школи у глобальних викладах ХХІ століття / Н. Внукова // Вища школа. — 2010. — № 12. — С. 27.

³ Юлдашев, О. Х. Як вивести українську націю на новий цивілізаційний рівень (дійсне реформування у сфері освіти) / О. Х. Юлдашев // Актуальні проблеми держави і права. — 2010. — Вип. 52. — С. 275.

Безпідставно ВНЗ «не знайшлося місця» у Законах України «Про інноваційну діяльність» та «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»¹.

Слід сказати, що зазвичай у нас освіта відділена не тільки від науки, але і від практики. Різні сфери життєдіяльності розвиваються окремо. Часто буває, що пошук шляхів вирішення певної проблеми проводиться одночасно конструкторським бюро великого заводу та спеціалізованим науково-дослідним інститутом. При цьому у випадку інтеграції собівартість досліджень могла б бути як мінімум удвічі дешевшою (а з урахуванням синергії – у кілька разів). НЗ часто залишаються осторонь від пошуку інноваційних рішень чи виготовлення інноваційного продукту, необхідного практиці.

У Європі до суб'єктів реалізації інноваційних програм і проектів належать освітні та наукові заклади, а також представники індустрії. Так, у ФРН підприємницькі об'єднання покладають на себе відповідальність за організацію і зміст професійної освіти та запровадження освітніх інновацій². При цьому «покладають відповідальність» означає, що фінансують і забезпечують необхідними ресурсами. У нас же незважаючи на наявність законодавства, яким передбачено мінімальні розміри відрахувань на освіту та інноваційний розвиток, – їхнє фінансування зменшується.

Сказане призвело до погіршення стану матеріально-технічної бази ВНЗ та їх соціальної інфраструктури, гальмувало й продовжує гальмувати впровадження інноваційних технологій і засобів навчання. Ці обставини обумовили появу такого виду освітніх послуг, як платні, що отримали законодавче закріплення як додаткові джерела фінансування державних ВНЗ³.

У РФ для подолання проблем фінансування наукових досліджень у НЗ та залучення промислових підприємств й інших суб'єктів

¹ Спасибо-Фатєєва І. Необхідність трансформації українських вузів для запровадження інноваційної моделі приватно-державного партнерства / І. Спасибо-Фатєєва // Вісник Академії правових наук. — 2008. — № 2 (53). — С. 100.

² Лисов В. Довузовское профессиональное образование в России: нынешнее состояние и вопросы модернизации / В. Лисов // Российский экономический журнал. — 2008. — № 7–8. — С. 54.

³ Пономаренко Г. О. Поняття та особливості освітніх послуг, які надаються державними вищими навчальними закладами / Г. О. Пономаренко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2009. — № 3 (46). — С. 8.

господарювання до цих процесів наказом Міністерства науки і освіти від 16 червня 2000 року № 1788 було затверджено науково-технічну програму «Наукові дослідження вищої школи за пріоритетними напрямками науки і техніки», яка має підпрограму «Інновації вищої школи та їх реалізація». На базі концепції інноваційного розвитку «університет – підприємство – галузь – територія» для координації робіт вищою школою створено інноваційно-інвестиційні центри та комплекси. Їх діяльність дещо покращила стан справ, але головним є розробка нової державної стратегії інноваційного розвитку із більш чітким визначенням саме інвестиційних можливостей вищої школи як у забезпеченні кадрового потенціалу, так й інноваційного технологічного забезпечення¹.

У Україні постановою уряду від 27 серпня 2010 року № 796 затверджено Перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності. У цьому Переліку п. 2 передбачено можливість надавати 19 видів платних послуг у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Випадок, коли інноваційні дослідження здійснюються на оплатній договірній основі із суб'єктами господарювання або державними органами, виглядає найбільш ефективним. Проте орієнтуватися лише на кошти, які можуть бути отримані за договором на створення і передачу науково-технічної продукції не варто. Необхідні додаткові інвестиції у розвиток матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів НЗ.

Інвестиції повинні спрямовуватися для отримання інноваційного продукту шляхом застосування потужностей НЗ. Проте і НЗ через інвестиції, отримані від промислових та інших суб'єктів господарювання і держави, можуть та повинні запроваджувати інноваційні технології у процеси своєї діяльності.

У плануванні інноваційного розвитку освітніх установ В. Лісов вважає важливим виділяти наступні основні типи нововведень:

а) педагогічні (використання нових способів і прийомів засвоєння учнями матеріалу з дисциплін, побудови навчально-виховного процесу, організації самостійної роботи учнів і їх «занурення» у виробничі реальності);

¹ Внукова Н. Інноваційний потенціал вищої школи у глобальних викладах XXI століття / Н. Внукова // Вища школа. — 2010. — № 12. — С. 28.

б) інформаційно-технологічні (застосування автоматизованих систем збору і передачі даних, контролю й аналізу вітчизняних показників діяльності установ тощо);

в) економічні або економіко-управлінські (запровадження нових систем планування, матеріального і морального стимулювання, нормативних підходів тощо);

г) організаційні або організаційно-управлінські (пов'язані перш за все з прогресом інтеграції за участю установ початкової та спеціальної професійної освіти в усіх можливих формах);

д) соціальні (спрямовані на забезпечення більш високого рівня соціально-психологічної студентської спільноти, на соціалізацію освіти тощо)¹.

Як бачимо, реалізація інновацій в освітній сфері як і в інших галузях та сферах виробництва залежить від інвестицій. При цьому інвестиції, отримані з різних джерел, витрачаються на вироблення та запровадження інвестицій у виробництво та саму освітньо-наукову діяльність.

На думку російського економіста, у РФ організація конкурсного розподілу інвестиційних ресурсів МОН РФ потребує перебудови. Тут необхідне вироблення на федеральному рівні пріоритетної сукупності цільових інноваційних завдань, які до снаги окремо взятим установам професійної освіти або їх регіональним і/або галузевим пулам. Умови конкурсу повинні містити критерії оцінки повноти та якості проектного вирішення цільового завдання, відповідні обсяги і строки фінансування. При цьому самі інноваційні проблеми, вирішення яких виносяться на конкурс, повинні тісно пов'язуватися зі стратегією інноваційного розвитку національної системи професійної освіти². Те саме можна сказати і про реалізацію інвестиційних ресурсів МОН, сім'ї, молоді та спорту України. Програми інноваційного розвитку економіки повинні передбачати в якості виконавців і НЗ. А діяльність НЗ з проведення наукових досліджень повинна додатково фінансуватися з державного бюджету та інших джерел.

Джерелами інвестування можуть бути державні та зарубіжні субсидії, банківські кредити, кошти замовників і спонсорів, розширення

¹ Лисов В. Довузовское профессиональное образование в России: нынешнее состояние и вопросы модернизации / В. Лисов // Российский экономический журнал. — 2008. — № 7–8. — С. 49.

² Там само, с. 47.

системи грантів, розвиток інноваційних фондів, економічне стимулювання і пільгове оподаткування вищої освіти. Держава має забезпечити оптимальне співвідношення інвестицій із бюджетних і позабюджетних, вітчизняних і зарубіжних джерел, створити відповідну правову базу, щоб не втратити пріоритет національних інтересів в освіті, не послабити її загальносуспільний характер¹.

Прогресивним виглядає утворення так званих наукових або технічних парків. Тим більше, що позитивний досвід їх функціонування є і в Україні і в багатьох зарубіжних країнах. Сьогодні у найбільш розвинених країнах світу існують та успішно функціонують сотні таких структур, і їхня кількість безупинно зростає². Відповідний Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» надає можливість на основі договору про спільну діяльність створювати організаційні засади виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції, а також містить норми, якими передбачено заходи фінансової підтримки проектів, цільові субсидії, кредити для проектів технопарків.

Сербський дослідник А. Чірич пропонує розвивати в університеті форму наукових парків через:

— утворення галузевих інноваційних інкубаторів при факультетах, що мають кадровий та інший інноваційний потенціал;

— утворення інкубатора у самому університеті на основі об'єднання інноваційного потенціалу факультетів у складі університету³. Видається, що в українських реаліях слід починати з другого варіанту, який поступово перейде до першого.

Проте й утворення та утримання технопарку вимагає значних інвестицій, які треба вилучити з виробництва, де їх також бракує.

Щоб зацікавити суб'єкта господарювання до створення та участі в інноваційно-виробничих об'єднаннях підприємств, О. В. Куцурубова-

¹ Боголіб Т. Характер і особливості ринкових відносин у системі вищої освіти / Т. Боголіб // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 8. — С. 61.

² Куцурубова-Шевченко О. В. Господарсько-правові проблеми функціонування державних вищих навчальних закладів / О. В. Куцурубова-Шевченко // Економіка та право. — 2009. — № 1. — С. 83.

³ Чиріч А. Современная роль университета и его реформа / А. Чиріч // Університетські наукові записки. — 2007. — № 2 (22). — С. 446.

Шевченко слушно (за певними уточненнями і зауваженнями) вважає за необхідне закріпити у законодавстві такі форми державного стимулювання:

— пряме бюджетне фінансування наукових досліджень і розробок, що виконуються в господарському об'єднанні через вузівські науково-дослідні лабораторії і мають в подальшому впроваджуватися на виробництві учасника об'єднання;

— поширення на господарське об'єднання пільгових умов оподаткування, які має ВНЗ;

— пільгове кредитування інноваційних проектів, які здійснюються в рамках господарського об'єднання за участі ВНЗ¹.

Зрозуміло, що надання інвестиційних, податкових та інших пільг, дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій та інших привілеїв хоча і передбачено ч. 2 ст. 12 ГК України та нормами спеціального законодавства, проте в умовах намагання проведення Україною жорсткої монетарної політики є небажаним.

Однак «внесок держави та суспільства в університет не є збитком... Витрати такого роду являють собою довгострокові інвестиції суспільства у фундаментальні дослідження, у техніко-технологічний, економічний, соціальний, охорони здоров'я, культмасовий, духовний та інші види розвитку суспільства. Проте університету слід більше розвивати спосіб набуття власних додаткових засобів, особливо здійсненням НДДКР, проектів та інноваційного трансферта знань»².

Отже, для України є типовою ситуація, коли різні міністерства та різні центральні органи виконавчої влади, вишукуючи шляхи подолання однакових проблем, зовсім не контактують між собою. Так само, вітчизняні навчальні, наукові установи та виробничі підприємства часто окремо одні від інших займаються науковими дослідженнями, намагаючись розробити інноваційний продукт. При цьому і державою, і виробничими суб'єктами господарювання НЗ в якості генераторів

¹ Куцурубова-Шевченко О. В. Правові умови створення та діяльності господарських об'єднань за участі вищих навчальних закладів / О. В. Куцурубова-Шевченко // Правові проблеми взаємодії держави і бізнесу : матеріали I Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., присвяч. 90-річчю СНУ ім. В. Даля (м. Луганськ, 3–10 лютого 2010 р.) / За заг. ред. О. В. Шаповалової. — Луганськ : Вид-во СНУ, 2010. — С. 209.

² Чирич А. Современная роль университета и его реформа / А. Чирич // Університетські наукові записки. — 2007. — № 2 (22). — С. 447.

інноваційних ідей розглядаються в останню чергу. Проте сучасні НЗ (особливо ВНЗ) мають значний науковий потенціал, а вітчизняне законодавство не забороняє їм здійснювати наукові дослідження, виготовляти інноваційний продукт, укладати договори на створення і передачу науково-технічної продукції, а також утворювати або входити до складу об'єднань підприємств, укладати договори про спільну діяльність та ін.

Виведення вітчизняних НЗ на рівень навчально-науково-дослідницьких ВНЗ європейського рівня можливе завдяки застосуванню механізму навчально-науково-промислової інтеграції із залученням інвестицій із практичної у навчально-наукову сферу шляхом утворення технопарків та інших об'єднань підприємств, спрямованих на розроблення інноваційного продукту і запровадження його у практику. Загальні шляхи сприяння цим процесам на сьогодні визначено ст. 12 та главою 34 ГК України; у межах засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання можна передбачити однозначні норми у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про інвестиційну діяльність», «Про інноваційну діяльність» та ін. Потрібно розвивати способи набуття ВНЗ власних додаткових засобів, особливо здійсненням НДДКР, проектів та інноваційного трансферу знань.

5. Відповідальність за порушення законодавства про інноваційну діяльність

Держава здійснює контроль за інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин, її відповідністю вимогам законодавства і державним інноваційним програмам. Законом можуть бути передбачені галузі або об'єкти інноваційної діяльності, в яких обмежується чи забороняється використання іноземних інвестицій.

Тобто держава контролює виконання інноваційних завдань вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання. Особливо це стосується випадків, коли розробка інноваційних проектів чи випуск інноваційних продуктів здійснюється за державні кошти.

Державний контроль у сфері інноваційної діяльності здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування у межах їх повноважень.

Держава здійснює експертизу інноваційних проектів, які інвестуються за рахунок Державного бюджету України або місцевих бюджетів, а також проекти, замовниками яких є органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, підлягають обов'язковій державній експертизі відповідно до законодавства. Інноваційні проекти, що інвестуються за рахунок інших джерел, підлягають обов'язковій державній експертизі з питань додержання екологічних, містобудівних та санітарно-гігієнічних вимог. Державна експертиза та реєстрація інвестиційних проектів покликані сприяти контролю за ефективністю використання державних та інших коштів, а також підвищенню та оптимізації регулювання напрямів інноваційної діяльності.

Державна реєстрація інноваційних проектів здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, зокрема кількома названими раніше постановами (у першу чергу Постановою від 17 вересня 2003 року № 1474 «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів», згідно із якою спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності є Міністерство освіти та науки України).

Державну реєстрацію інноваційних проектів здійснює, за поданням суб'єктів інноваційної діяльності, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, який веде Державний реєстр інноваційних проектів. Однак безпосередньо державна реєстрація здійснюється окремим підрозділом (установою) спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, який несе відповідальність несе відповідальність за повноту і достовірність експертизи і за збереження конфіденційної інформації, пов'язаної з інноваційними проектами.

Крім цього відповідальність може бути передбачена для спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності (у випадку вчинення господарського правопорушення майнову та іншу відповідальність буде покладено на державу, оскільки діяльність цього органу здійснюється на основі

державного майна; у випадку вчинення адміністративного правопорушення чи злочину співробітниками спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, відповідальність будуть нести винні співробітники).

Господарська відповідальність може бути застосована до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності і до суб'єкта інноваційної діяльності та/або адміністративна чи кримінальна відповідальність може бути застосована до їхніх співробітників за вчинення наступних правопорушень:

- прийняття рішення про кваліфікування інноваційного проекту і його державну реєстрацію без проведення експертизи;
- фальсифікація висновків експертизи;
- вчинення дій, що перешкоджають проведенню експертизи;
- умисне примушування або створення для експертів чи експертних комісій обставин, які зумовлюють необ'єктивне проведення експертизи;
- переслідування експертів за підготовлені ними висновки, несприятливі для тієї чи іншої особи чи організації;
- залучення до експертизи посадових осіб та фахівців, безпосередньо заінтересованих у результатах експертизи;
- розголошення конфіденційної інформації, пов'язаної з розглядуваними інноваційними проектами;
- інші правопорушення.

За невиконання або неналежне виконання суб'єктами інвестування своїх зобов'язань щодо реалізації інноваційного проекту, до них можуть бути застосовані санкції, передбачені розділом V Господарського кодексу України, зокрема, на суб'єкт інноваційної діяльності може бути покладено зобов'язання відшкодувати збитки, заподіяні державі у випадку невиконання чи неналежного виконання інноваційного проекту; можуть бути покладені адміністративно-господарські санкції або штрафні санкції; у випадку передбачення у договорах про реалізацію інвестиційного чи інноваційного проекту або в договорах про надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності – оперативно-господарські санкції.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- інноваціями є особливий, важливий вид інвестицій – новостворені (застосовані) і/або вдосконалені конкурентноздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і/або соціальної сфери;
- інноваційною є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя;
- інноваційну діяльність можуть здійснювати фізичні особи і суб'єкти господарювання України та іноземних держав, особи без громадянства (однак це, скоріше, данина міжнародним стандартам прав людини, ніж реальність), об'єднання фізичних осіб і суб'єктів господарювання, які провадять в Україні інноваційну діяльність і/або залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів;
- основними нормативними актами, що визначають правовий режим інноваційної діяльності є Конституція України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», інші спеціальні Закони України, постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, законодавчі та підзаконні акти, міжнародні договори та угоди;
- на основі положень Господарського кодексу України, Закону України «Про інноваційну діяльність» та інших нормативно-правових актів держава регулює діяльність та надає підтримку суб'єктам інноваційної діяльності (у тому числі за посередництва Державної інноваційної фінансово-кредитної установи або комунальної інноваційної фінансово-кредитної установи);

- держава гарантує учасникам інноваційної діяльності підтримку інноваційних програм і проектів, спрямованих на реалізацію економічної та соціальної політики держави; підтримку створення та розвитку суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності; охорону та захист прав інтелектуальної власності, захист від недобросовісної конкуренції у сфері інноваційної діяльності; вільний доступ до інформації про пріоритети державної економічної та соціальної політики, про інноваційні потреби та результати науково-технічної діяльності, крім випадків, передбачених законом; підтримку щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері здійснення інноваційної діяльності;

- держава та її органи здійснюють нагляд за дотриманням законності в інноваційній діяльності та цільовим використанням державних коштів, наданих для виконання інноваційних проектів, й у випадку підтвердження фактів порушень до державних органів, які здійснюють державну реєстрацію інноваційних проектів, та/або суб'єктів інноваційної діяльності може застосовувати санкції, передбачені у розділі V Господарського кодексу України, а до їх співробітників та посадових осіб – адміністративно- чи кримінальноправові санкції.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему теоретичних і нормативних визначень понять «інновації» та «інноваційна діяльність» із зазначенням авторів та джерел.
2. Скласти схему джерел правового регулювання здійснення інноваційної діяльності в Україні. Особливу увагу звернути на нормативно-правові акти.
3. Скласти державних пілг здійснення інвестиційної діяльності в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Поняття інновацій.
2. Поняття інноваційної діяльності.
3. Об'єкти інноваційної діяльності.
4. Суб'єкти інноваційної діяльності.

5. Поняття інноваційного підприємства, інноваційного центру, технопарку, технополісу, інноваційного бізнес-інкубатору.
6. Спеціальний режим інноваційної діяльності технопарку.
7. Поняття інноваційного проекту.
8. Правовий режим інноваційних проектів.
9. Методи регулювання інноваційної діяльності.
10. Нормативно-правові акти у сфері інноваційної діяльності.
11. Мета і принципи державної інноваційної політики.
12. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності.
13. Мета, завдання, організаційне і фінансове забезпечення Державної програми прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку на 2004-2006 роки.
14. Основні джерела фінансування інноваційної діяльності.
15. Заходи державної підтримки інноваційної діяльності.
16. Фінансова підтримка інноваційної діяльності та її види.
17. Державний контроль у сфері інноваційної діяльності.
18. Контроль за цільовим використанням сировини, матеріалів, устаткування, обладнання, комплектуючих та інших товарів у технологічних парках.
19. Контроль за діяльністю технологічних парків
20. Повноваження Комісії з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів Кабінету Міністрів України.
21. Правопорушення при кваліфікуванні і державній реєстрації інноваційних проектів.
22. Правопорушення при виконанні інноваційних проектів.
23. Відповідальність в інноваційній сфері.

Темати рефератів

1. Заходи, спрямовані на залучення ресурсів у розвиток наукової і науково-технічної діяльності.
2. Законодавство у сфері інноваційної діяльності.
3. Компетенція органів державної влади та місцевого самоврядування і спеціальних державних органів з організації діяльності і контролю суб'єктів господарювання у сфері інноваційної діяльності.
4. Глобалізація та інноваційна політика України.
5. Відповідальність суб'єктів господарювання і державних органів за правопорушення в інноваційній сфері.

Тема 4. Інвестиційні та інноваційні договори

План

- 1. Загальноправова характеристика та істотні умови інвестиційних та інноваційних договорів.**
- 2. Характеристика окремих видів договорів на здійснення інвестицій та інноваційної діяльності:**
 - договору на капітальне будівництво;
 - договору на створення і передачу науково-технічної продукції;
 - концесійного договору;
 - договору лізингу;
 - корпоративного інвестиційного договору;
 - договорів про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво та ін.) без отримання статусу юридичної особи;
 - міжнародних договорів про співробітництво у сфері інноваційної діяльності;
 - інших інвестиційних та інноваційних договорів.

1. Загальноправова характеристика та істотні умови інвестиційних й інноваційних договорів

Поняття «інвестиційний договір» та «інноваційний договір» використовуються у вузькому та широкому значеннях.

Так, у широкому розумінні інвестиційний договір розуміється як договір, що укладається між інвестором та іншими учасниками інвестиційної діяльності (державою Україна, вітчизняними суб'єктами господарювання) і спрямовані на реалізацію будь-яких видів і форм інвестицій з метою отримання прибутку або досягнення певного соціального ефекту. Інноваційний договір у широкому розумінні можна розуміти як різновид інвестиційного договору і визначити як договір між інвестором, який здійснює діяльність, спрямовану на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг державою або суб'єктом господарювання України.

У вузькому розумінні термін «інвестиційний договір» та «інноваційний договір» застосовується для договорів, однією із сторін яких є іноземний інвестор.

Інвестиційний та інноваційний договори за правовою природою є господарськими договорами.

Предметом інвестиційного договору є інвестиція у будь-якій не забороненій законодавством України формі, тобто усе те, що визначено статтею 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність»:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Предметом інноваційного договору є інновації – новостворені (застосовані) і/або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і/або соціальної сфери.

Метою інвестиційного договору є той безпосередній господарсько-правовий результат, якого намагаються досягти сторони в процесі його укладання та виконання.

Кінцевою метою інвестиційного договору є здійснення інвестицій та досягнення в результаті цього певного результату – одержання прибутку чи досягнення певного соціального ефекту.

Метою інноваційного договору є розробка інноваційного проекту і створення інноваційного продукту – результату науково-дослідної або дослідно-конструкторської розробки або інноваційної продукції – нових конкурентоздатних товарів чи послуг, що відповідають Закону України «Про інноваційну діяльність».

Інвестиційні та інноваційні договори є консенсуальними, оскільки вимагають узгодження і підписання.

Інвестиційні та інноваційні договори виконують наступні **функції**:

- регулятивну – регулюють відносини між учасниками договорів;
- координаційну – умови договору узгоджуються сторонами;
- функцію інструменту планування – сторони планують свою діяльність;
- контрольну – за допомогою договорів здійснюється контроль за їх учасниками;
- охоронну – договори містять дані про можливість застосування управненою стороною договору оперативно-господарських та інших санкцій.

Зміст інвестиційного та інноваційного договору – сукупність істотних та звичайних умов договорів.

Істотні умови:

- 1) **ціна** – вартість інвестицій або коштів, що виділяються на здійснення інноваційної діяльності, у національній або іншій валюті;
- 2) **предмет** – інвестиції у будь-якій не забороненій законодавством формі або кошти, що виділяються на здійснення інноваційної діяльності;
- 3) **строк** (у випадку, коли договір має тривалий, а не разовий характер) – строк внесення коштів у вигляді інвестицій або на фінансування інноваційної діяльності; (у випадку коли це разовий договір) – певна дата перерахування коштів;
- 4) **кількісні та якісні характеристики предмету інвестицій або інноваційної діяльності** – кількість та характеристика обладнання, устаткування, що передається, характеристика видів робіт, що будуть здійснюватися;
- 5) **форма договору та об'єкт**, в який буде здійснено інвестиції або в якому буде здійснюватися інноваційна діяльність.

Крім цих істотних умов спеціальним законодавством до окремих видів інвестиційних та інноваційних договорів можуть бути передбачені інші істотні умови.

До загальних (звичайних) умов інвестиційного та інноваційного договору належать:

- умови про форми платежу;
- визначення порядку виконання договору;
- відповідальність сторін (оперативно-господарські санкції);
- порядок розгляду та вирішення спорів, що виникають (можуть виникнути) між сторонами у процесі виконання договору;
- обставини, що звільняють сторони від відповідальності за невиконання або неналежне виконання своїх зобов'язань за договором (форс-мажорні обставини, зміна законодавства тощо);
- узгодження страхування ризиків;
- способи забезпечення сторонами належного виконання договорів.

Форма інвестиційного чи інноваційного договору є письмовою і може бути стандартною, тобто такою, як це передбачено ГК України, ЦК України – повною письмовою формою, яка включає комплект документів, необхідних для укладання договору:

- текст договору, підписаний сторонами;
- протокол розбіжностей (якщо він був);
- протокол узгодження розбіжностей (якщо ці розбіжності узгоджувалися і між сторонами було досягнуто згоди);
- судові рішення (якщо спір передавався до господарського суду).

Скорочена письмова форма – листи, телеграми, факсограми, інші документи.

Договір приєднання, коли умови договору визначено давно і вони не підлягають корегуванню.

Нотаріальна форма договору – має місце коли об'єктом інвестування є майно, що знаходиться у цивільно-правовому обігу і вимагає переведення у господарський обіг (придбання нерухомого майна громадян поза біржою), а також у випадку продажу в процесі приватизації цілісних майнових комплексів підприємств або їхніх структурних підрозділів та ін.

Порядок укладання інвестиційного договору:

- загальний порядок, передбачений ГК України, ГПК України та ЦК України;

- укладання договорів шляхом торгів (тендерів) на реалізацію майна, робіт та послуг;
- укладання договорів шляхом торгів (тендерів) на придбання майна, визначення виконавця робіт та послуг;
- шляхом конкурсів (конкурсів програм, умов, технологій);
- шляхом переговорів.

Способи забезпечення виконання зобов'язань, що виникають з інвестиційних та інноваційних договорів:

Господарсько-правові способи:

- правова робота (договірна та претензійно-позовна робота) – робота юридичного відділу із розробки договорів та з контролю їх виконання;
- позитивне стимулювання – надання додаткових переваг стороні, що належним чином виконує свої зобов'язання;
- негативне стимулювання – застосування до сторони, що не виконує свої зобов'язання по договору, різного роду господарсько-правових санкцій.

Цивільно правові способи:

- застава;
- гарантія;
- порука;
- завдаток.

Види інвестиційних та інноваційних договорів.

Залежно від кількості сторін:

- двосторонні (є один інвестор і один учасник інвестиційної діяльності);
- багатосторонні (одному інвестору можуть відповідати кілька учасників інвестиційної діяльності – суб'єктів господарювання України або одному учаснику інвестиційної діяльності (державі чи суб'єкту господарювання) можуть відповідати кілька інвесторів).

За критерієм оплатності:

- оплатні, коли інвестор чи суб'єкт, що здійснює інноваційну діяльність, розраховує на отримання прибутку;
- безоплатні, коли інвестор або суб'єкт, що здійснює інноваційну діяльність, розраховує досягнення певного соціального ефекту без отримання прибутку.

За часом виконання інвестиційні та інноваційні договори бувають:

- одноразового виконання (інвестиції здійснюються один раз у конкретну дату);
- тривалої дії (інвестиційна діяльність здійснюється тривалий час і майно або кошти, що вкладаються у вигляді інвестицій або фінансування інноваційної діяльності, перераховуються протягом цього часу рівними або нерівними частками).

За економічним змістом (видами, сферами або галузями господарювання, у яких здійснюється інвестиційна чи інноваційна діяльність):

- договір на капітальне будівництво;
- договір на створення і передачу науково-технічної продукції;
- концесійний договір;
- договір лізингу;
- корпоративний інвестиційний договір;
- договір про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво та ін.) без отримання статусу юридичної особи;
- міжнародний договір про співробітництво у сфері інноваційної діяльності;
- інші інвестиційні та інноваційні договори.

2. Характеристика окремих видів договорів на здійснення інвестицій та інноваційної діяльності

Характеристика договору на капітальне будівництво.

Капітальне будівництво є різновидом інвестиційної діяльності і включає виконання робіт (вишукувально-розвідувальних, проектних,

загально- і спеціальнобудівельних – монтажних, пусконалагоджувальних, робіт щодо упорядкування територій).

Капітальне будівництво здійснюється різними способами.

Підрядний спосіб капітального будівництва передбачає виконання будівельних робіт сторонньою організацією – підрядчиком на засадах, передбачених у договорі із замовником.

Господарський спосіб капітального будівництва полягає у виконанні робіт і введенні об'єкта в експлуатацію силами самого забудовника – суб'єкта господарювання, що є розпорядником інвестицій та має затверджену проектно-кошторисну документацію.

Підрядно-господарський (змішаний) спосіб капітального будівництва передбачає виконання частини робіт власними силами організації-збудовника, а решти робіт – будівельною організацією на основі договору підряду на капітальне будівництво.

Сторонами договору на капітальне будівництво є:

- інвестори – суб'єкти інвестиційної діяльності у сфері капітального будівництва, які приймають рішення про вкладення коштів (інвестицій) в об'єкти інвестування, що належать до основних фондів;
- замовники – суб'єкти інвестиційної діяльності в галузі капітального будівництва, що замовляють у підрядчика виконання проектно-вишукувальних, будівельних та пов'язаних із ними робіт. Замовником може бути й сам інвестор;
- підрядники – організації чи фізичні особи-підприємці, які на договірних засадах за плату виконують проектно-вишукувальні, будівельні та пов'язані з ними роботи (серед підрядників виділяються генпідрядники та субпідрядники).

За договором на капітальне будівництво підрядник (генеральний та субпідрядники) зобов'язуються виконати замовлення (виконати проектно-вишукувальні та будівельні роботи), а інвестор або замовник зобов'язується прийняти і оплатити готовий об'єкт капітального будівництва.

Договір на капітальне будівництво є консенсуальним, оскільки вимагає узгодження усіх істотних умов (предмета – об'єкта капітального будівництва, ціни – проектно-кошторисної вартості будівництва, строку

виконання та інших) і вважається укладеним з моменту його підписання обома сторонами.

Залежно від кількості сторін договір на капітальне будівництво, як правило, є багатостороннім договором, оскільки крім замовника і генпідрядника сторонами договору можуть бути субпідрядники і інвестори.

За критерієм оплатності договір на капітальне будівництво є оплатним.

За часом виконання договір на капітальне будівництво може бути як договором з одноразовим, так і з тривалим виконанням.

Аналогічним чином на основі зазначених критеріїв інвестиційних та інноваційних договорів надамо характеристику окремим іншим договорам.

За договором на створення і передачу науково-технічної продукції одна сторона – наукова установа-виконавець зобов’язується на замовлення іншої сторони – замовника виконати науково-дослідні, дослідно-конструкторські, технологічні роботи, НДДКР, а замовник, у свою чергу – прийняти ці роботи і сплати за їх виконання.

Предметом цього договору є науково-технічний результат, який повинен виготовити виконавець, або модифікована науково-технічна продукція.

Науково-технічною продукцією Господарський кодекс України визначає завершені науково-дослідні, проектні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для проведення НДДКР згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб’єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними і конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо).

Договір на створення і передачу науково-технічної продукції є консенсуальним, оскільки вимагає узгодження між сторонами і письмової форми укладання.

Договір є двостороннім з наявними замовником і виконавцем, але може бути й багатостороннім (наприклад, коли є кілька виконавців).

Договір може укладатися на виконання усього комплексу робіт від дослідження до впровадження у виробництво науково-технічної продукції, а також на її подальше технічне супроводження (обслуговування). У разі якщо науково-технічна продукція є результатом ініціативних робіт, договір укладається на її передачу, включаючи надання послуг на її впровадження та освоєння.

Як і попередній вид договорів за критерієм оплатності договір на створення і передачу науково-технічної продукції є оплатним, а за часом виконання може бути як договором з одноразовим, так і з тривалим виконанням.

У цьому договорі має місце змішування понять договору про надання наукомісткої послуги та договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Саме тому про наукомісткі послуги можна вести мову виключно за умов наявності лише нематеріального результату, досягнення якого не може бути гарантовано.

Варто зазначити, що виконавець договору про виконання науково-дослідних робіт також не завжди може гарантувати досягнення результату внаслідок обставин, що не залежать від нього, і замовник зобов'язаний оплатити проведені роботи, але, по-перше, оплата відбувається не вище за відповідну частину ціни робіт, визначеної договором і, по-друге, оплачуються лише роботи, проведені до виявлення неможливості отримати передбачені договором результати. Тому в тих випадках, коли правовідносини щодо наукової та інтелектуальної діяльності мають на меті створення матеріального результату (винаходу, документації), вони мають бути врегульовані главою 62 ЦК України (виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт), якщо ж результат є нематеріальним та його досягнення не може бути гарантовано виконавцем, то такі правовідносини мають врегульовуватися договором про надання наукомістких послуг (консультації під час надання освітніх послуг, керівництво науковою роботою здобувача, репетиторство тощо)¹.

Зазначимо, що критерієм, який дозволяє відрізнити наукові дослідження та розробки від супутніх їм видів діяльності, є наявність у

¹ Телестакова А.А. Окремі питання визначення критеріїв класифікації договорів про надання послуг / А.А. Телестакова // Часопис Київського університету права. — 2011. — № 1. — С. 174.

дослідженнях і розробках значного елемента новизни. Відповідно до цього критерію конкретний проект залежно від мети проекту належить або не належить до наукових досліджень і розробок. Результатом договору підряду є створення чи переробка матеріальної речі, а результатом договорів на виконання НДДКР, який за своєю суттю є результатом творчості, може бути і нематеріальний об'єкт. Саме ця ознака наближає договори на виконання НДДКР до договорів про створення та використання результатів інтелектуальної діяльності (ліцензійних, франчайзингу тощо). В договорах на виконання НДДКР ризик неможливості досягнення результату цих робіт покладається на замовника. Тут береться до уваги творчий характер робіт, під час виконання яких не завжди можна гарантувати успіх. За договором будівельного підряду об'єкт будівництва відомий заздалегідь, на нього розробляються проекти та креслення, заготовляються матеріали, здійснюється організація робіт. При виконанні НДДКР заздалегідь відомі лише основні технологічні вимоги до конструйованого дослідного зразку. За договором будівельного підряду відома також вартість будівельних робіт, а під час виконання НДДКР вартість їх може бути визначена лише приблизно, оскільки обсяг досліджень, кількість часу, необхідного науковим працівникам, конструкторам для здійснення дослідження, кількість і вартість матеріалів заздалегідь встановити не можна. Ознаками, що відрізняють договори на виконання НДДКР від договорів підряду є унікальний, творчий та індивідуальний характер робіт, що виконуються за договором, особливий принцип розподілу ризиків між сторонами, визнання негативного результату належним виконанням договору, підстави й обсяг відповідальності сторін за порушення своїх зобов'язань¹.

Можна стверджувати, що відсутній врегульований механізм узгодження умов договору та порядку деталізації існуючих примірних форм державних контрактів на виконання науково-дослідних робіт при їх укладанні з виконавцем. Істотними умовами державного контракту є умови:

- про обсяг і вартість виконуваної роботи;

¹ Великанова М. Співвідношення договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт із договором підряду / М. Великанова // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 11. — С. 44—47.

- про терміни її початку і закінчення;
- про розмір і порядок фінансування та оплати робіт;
- про способи забезпечення виконання зобов'язань⁴.

За концесійним договором одна сторона (правоволоділець або концесієдавець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві або концесіонеру) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду.

Виходячи з визначення сторонами концесійного договору є концесієдавець – орган виконавчої влади або орган місцевого самоуправління, уповноважений Кабінетом Міністрів України чи органами місцевого самоуправління відповідно на укладання концесійного договору; і концесіонер – вітчизняний чи зарубіжний суб'єкт підприємницької діяльності, який отримав комплекс прав, належних концесієдавцю.

Предметом цього договору є право на використання фізичного майна, використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційної таємниці тощо), комерційного досвіду та ділової репутації.

Концесійний договір є консенсуальним, оскільки вимагає узгодження між сторонами і повинен бути укладений у вигляді єдиного документа. А недотримання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору.

Договір є двостороннім, оплатним, може бути одноразовим і з тривалим виконанням (при цьому строк дії договору повинен знаходитися у межах від 10 до 50 років).

Лізингом законодавство визначає підприємницьку діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений

⁴ Мельничук Н.Н. К вопросу о понятии и правовом регулировании контракта на выполнение научно-исследовательских работ для государственных нужд Российской Федерации / Н.Н. Мельничук // Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция». — 2011. — № 1. — С. 54.

строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Договір лізингу є складним, містячи у собі елементи декількох видів господарських договорів: оренди, купівлі-продажу, доручення, кредитування.

Предметом договору лізингу (об'єктом лізингу) може бути будь-яке нерухоме та рухоме майно, що може бути віднесене до основних фондів відповідно до законодавства (у тому числі продукція, вироблена державними підприємствами): машини, обладнання, устаткування, транспортні засоби, обчислювальна та інша техніка, системи телекомунікацій тощо.

Договір лізингу є консенсуальним, багатостороннім, оплатним і, як правило, багаторазовим.

Корпоративна форма інвестування – вкладання коштів в акції підприємств, що мають форму акціонерних товариств, і в статутні фонди (майно) інших підприємницьких організацій корпоративного типу (господарських товариств, виробничих кооперативів, господарських об'єднань).

Особливістю корпоративних інвестиційних договорів є їх схожість з багатьма іншими договорами.

Корпоративна форма інвестування передбачає:

- вкладання коштів в акції або частки у статутному фонді господарських товариств;
- вкладання коштів у майно виробничого кооперативу;
- вкладання коштів в акції об'єднань підприємств;
- вкладання коштів у майно промислово-фінансових груп.

Предметом цих договорів є інвестиції – майно або грошові кошти чи нематеріальні активи, які вкладаються в акції чи майно корпоративних суб'єктів господарювання.

Сторонами договорів є, з одного боку, інвестор, який вкладає кошти, і сама корпоративна господарська організація, яка приймає кошти інвестора і передає йому акції чи право на управління.

Корпоративні інвестиційні договори є консенсуальними, двосторонніми, оплатними і одноразовими.

За договором про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво та ін.) без отримання статусу юридичної особи суб'єкти господарювання – інвестори об'єднуються з метою здійснення певного проекту – будівництва об'єкта соціального (дитячого будинка, школи, лікарні) або культурного призначення (театра, музею) чи виконання певного публічного завдання – виготовлення необхідного державі продукту тощо.

Предметом цього договору є майно, яке вкладається учасниками договору – інвесторами для реалізації мети спільної діяльності, а також сам результат спільної діяльності.

Сторонами договору про спільну інвестиційну діяльність є інвестори.

Договір є консенсуальним, оскільки передбачає узгодження інтересів і письмове оформлення; багатостороннім, оскільки передбачає наявність кількох інвесторів, які поєднали свою діяльність; безоплатним, оскільки вкладення коштів інвесторами – учасниками договору про спільну діяльність не кореспондує з відповідними вартості цих коштів правами; одноразовим, оскільки передбачає припинення після досягнення мети діяльності.

Міжнародні договори про співробітництво у сфері інноваційної діяльності передбачають роботу суб'єктів господарювання різних країн (у тому числі і за активної участі самих країн), спрямовану на розробку нових проектів, нової конкурентноспроможної продукції.

Саме ця продукція, ноу-хау, технології є предметом даного договору.

Сторонами договору є суб'єкти господарювання різних країн – проектно-дослідницькі установи, конструкторські бюро чи великі підприємства, які у своєму складі мають такі установи чи бюро, або іншим чином здійснюють проектно-дослідницькі роботи. І серед цих сторін договору обов'язково повинні бути суб'єкти господарювання України. Також стороною договору може бути держава в особі її окремого органу, який у цьому випадку виступає замовником наукової чи

науково-технічної продукції (тоді це буде ще й договором на створення і передачу науково-технічної продукції).

Тобто особливістю цих договорів є схожість із багатьма іншими договорами (наприклад, з тим же договором про спільну інвестиційну діяльність) і відмінність від них за особливим складом учасників.

Міжнародний договір про співробітництво у сфері інноваційної діяльності є консенсуальним, оскільки вимагає узгодження істотних умов договору (вони, як правило, є стандартними) і підписання усіма сторонами; може бути як оплатним, так і безоплатним; може бути разовим і багаторазовим.

Стаття 23 Закону України «Про інноваційну діяльність» передбачає, що якщо міжнародними договорами, учасником яких є Україна і згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України у сфері інноваційної діяльності, застосовуються правила міжнародних договорів.

До інших інвестиційних та інноваційних договорів, тобто таких, які відповідають загальним положенням про інвестиційні та інноваційні договори, розглянуті у першому питанні теми, проте мають окремі невеликі відмінності, можна віднести:

- зовнішньоекономічний договір (контракт), спрямований на вкладання в економіку України іноземних інвестицій чи здійснення інноваційної діяльності;
- договори на реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів на територіях пріоритетного розвитку та у спеціальних економічних зонах;
- окремі специфічні договори, що укладаються в окремих сферах та галузях господарської діяльності.

Особливістю цих договорів є наявність в якості принаймні однієї сторони договору інвестора і вкладання ним коштів в економіку України взагалі або у суб'єктів господарювання, розташованих на території України.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- у широкому смислі інвестиційним договором є договір, що укладається між інвестором та іншими учасниками інвестиційної діяльності (державою Україна, вітчизняними суб'єктами господарювання) і спрямований на реалізацію будь-яких видів і форм інвестицій з метою отримання прибутку або досягнення певного соціального ефекту;
- інноваційний договір є похідним від інвестиційного, проте спрямовується не просто на реалізацію інвестицій, а на розробку інноваційного проекту і створення інноваційного продукту – результату науково-дослідної або дослідно-конструкторської розробки або інноваційної продукції – нових конкурентоздатних товарів чи послуг;
- інвестиційний та інноваційний договори є господарськими договорами;
- інвестиційні та інноваційні договори укладаються у письмовій формі, є консенсуальними, оплатними або безоплатними, разовими або багаторазовими;
- сторонами інвестиційних та інноваційних договорів є інвестори (обов'язково), а може бути держава в особі її органів.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему, в якій перерахувати усі можливі види господарських договорів на здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності з посиланням на нормативно-правовий акт або теоретичне джерело.
2. Скласти схему усіх можливих істотних та загальних умов різних інвестиційних та інноваційних договорів.
3. Скласти схему-порівняння різних видів інвестиційних та інноваційних договорів. Обґрунтувати ефективність різних видів договорів для певних галузей господарювання України.

Питання для самоконтролю

1. Поняття інвестиційного договору.
2. Поняття та функції договору на здійснення інноваційної діяльності.
3. Суб'єкти інвестиційної діяльності – учасники інвестиційних та інноваційних договорів.

4. Права та обов'язки договорів.
5. Способи укладання інвестиційних та інноваційних договорів.
6. Зміст інвестиційних та інноваційних договорів.
7. Договір на створення і передачу науково-технічної продукції.
8. Особливості концесійного договору.
9. Особливості договору лізингу.
10. Особливості договору на капітальне будівництво.
11. Інвестиційні договори про спільну діяльність.
12. Пільги іноземних інвесторів після укладання відповідних договорів.
13. Істотні умови інвестиційних та інноваційних договорів.
14. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності.
15. Державні гарантії захисту інвестицій.
16. Поняття застави.
17. Поняття гарантії.
18. Поняття поруки та завдатку.
19. Особливості подолання суперечок між учасниками інноваційних та інвестиційних договорів.
20. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання договорів на здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності.

Темати рефератів

1. Порівняльна характеристика інвестиційних договорів різних видів.
2. Перспективи застосування договору про спільну діяльність з метою розвитку інноваційної діяльності в Україні.
3. Загальні та істотні умови інвестиційних та інноваційних договорів різних видів.
4. Типові та універсальні договори про здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності у господарській сфері інших країн.
5. Історія розвитку лізингових правовідносин в Україні і за кордоном.

Тема 5. Правовий режим іноземного інвестування та розвитку інноваційної діяльності

План

- 1. Законодавство, яким визначається правовий статус іноземних інвестицій та інноваційної діяльності з участю іноземних суб'єктів господарювання.**
- 2. Особливості правового регулювання іноземних інвестицій та інноваційної діяльності іноземними суб'єктами господарювання.**
- 3. Правовий режим іноземних інвестицій та інновацій і державні гарантії їх захисту.**

1. Законодавство, яким визначається правовий статус іноземних інвестицій та інноваційної діяльності з участю іноземних суб'єктів господарювання

Інвестиційна та інноваційна діяльність в Україні іноземними суб'єктами господарювання регулюється комплексом загального та спеціального законодавства. Основні принципи та засади інвестиційної та інноваційної діяльності закладено Конституцією України, Господарським кодексом України, Законами України «Про інвестиційну діяльність» та «Про інноваційну діяльність». Цими нормативно-правовими актами також визначено: основи здійснення капіталовкладень та здійснення розробок з виготовлення нового технологічного продукту як вітчизняними, так і іноземними суб'єктами господарювання; терміни і поняття; права та обов'язки інвесторів, інших учасників інвестиційної діяльності, суб'єктів інноваційної діяльності; основні гарантії захисту прав інвесторів. Законодавством про спеціальні (вільні) економічні зони визначаються особливості правового режиму іноземних інвестицій в окремих спеціальних економічних зонах і на територіях пріоритетного розвитку.

Основним із спеціальних нормативних актів, що визначають правовий статус іноземного інвестування, є Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР «Про режим іноземного інвестування». Цим Законом визначаються основні терміни, що стосуються іноземних

інвестицій, види та форми іноземних інвестицій, передбачається надання значної кількості гарантій іноземним інвесторам з одного боку, і контроль за здійсненням іноземних інвестицій з боку держави, визначається правовий статус підприємств з іноземними інвестиціями, особливості здійснення інвестиційної діяльності на основі концесійних договорів, договорів про виробничу кооперацію, спільне виробництво, договорів у межах СЕЗ тощо, порядок розгляду спорів, що виникають з іноземними інвесторами.

Також необхідно додати, що законодавчі акти конкретизовано і розвинено в інших законах, законодавчих та підзаконних актах, особливо у тих, які регулюють діяльність господарських товариств, об'єднань підприємств, стосуються оподаткування та митного регулювання. До них можна віднести Закони України «Про господарські товариства», «Про концесії», «Про угоди про розподіл продукції», «Про фінансовий лізинг» та значна (більше сотні) кількість постанов Кабінету Міністрів, Указів Президента України та нормативно-правових актів НБУ та міністерств України.

Знову треба обмовитися, що до законодавства про іноземні інвестиції є міжнародні договори та угоди, ратифіковані чи не ратифіковані Верховною Радою України, у правовому полі яких знаходиться господарська діяльність іноземних інвесторів в Україні. Цими міжнародними договорами може передбачатися значна кількість положень, що встановлюють для іноземних інвесторів пільговий режим діяльності – більш сприятливий ніж національний. У випадку, якщо міжнародним договором України встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про іноземні інвестиції, повинні застосовуватися правила міжнародного договору.

На захист іноземних інвестицій та формування рамкових умов для міжнародної інвестиційної діяльності додатково спрямовано ратифікацію Вашингтонської Конвенції про порядок вирішення інвестиційних суперечок між державами та іноземними особами та угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій, які підписані з 70 країнами світу.

2. Особливості правового регулювання іноземних інвестицій та інноваційної діяльності іноземними суб'єктами господарювання

Під **іноземними інвестиціями** законодавство України визначає цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Тобто головним критерієм віднесення інвестицій до іноземних є їх вкладання іноземним інвестором – суб'єктом, який провадить інвестиційну діяльність на території України – суб'єктом господарювання, створеним відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України, фізичною особою - іноземцем, яка не має постійного місця проживання на території України і не обмежена у дієздатності, іноземна держава, міжнародна урядова та неурядова організація, інший іноземний суб'єкт інвестиційної діяльності, який визнається таким відповідно до законодавства України.

Видами іноземних інвестицій законодавство визначає матеріальні кошти, які вкладаються в економіку України у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України – при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена

експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

- інших цінностей відповідно до законодавства України.

До числа *пріоритетних напрямків іноземного інвестування* слід віднести й створення в Україні сучасної інфраструктури, включаючи транспорт, технічно оснащене складське господарство, телекомунікації, ділову інфраструктуру (офіси, ділові центри, банки даних та інші об'єкти) та побутовий сервіс. Без цього практично неможливі перехід до повноцінного ринку та широкий розвиток міжнародної інвестиційної діяльності. Розвиток цієї сфери не тільки актуальний, але й досить привабливий для зарубіжних інвесторів, оскільки в ній, як правило, у відносно короткі строки окупаються початкові затрати й одночасно створюється сприятлива матеріальна основа для подальшої ділової активності іноземного капіталу. Акцент на коротких строках окупності початкових витрат при розгляді пріоритетів іноземного інвестування продиктований відомими причинами. Сьогодні, як ніколи, потрібна швидка віддача від вкладених коштів з тим, щоб максимально сприяти найшвидшому виходу економіки з кризового стану. У той же час це буде піднімати авторитет міжнародної інвестиційної співпраці на території СНД. Поруч із зазначеними сферами, зонами та об'єктами для пріоритетного залучення іноземного капіталу все більшого значення та актуальності набувають екологічні проблеми національного, регіонального та глобального характеру. Інвестиції формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі й зумовлюють конкурентні позиції на світових ринках. При цьому далеко не останню роль для багатьох держав, особливо тих, що вириваються з економічного та соціального неблагополуччя, відіграє залучення іноземного капіталу у вигляді прямих капіталовкладень, портфельних інвестицій та інших активів

При цьому можна зазначити, що **іноземні інвестиції можуть здійснюватися** в економіку України та вітчизняних суб'єктів господарювання **у формах:**

- часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими суб'єктами господарювання і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;
- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;
- придбання, не заборонене законами України, нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання самостійно або за участю українських юридичних чи фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;
- придбання інших майнових прав;
- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;
- в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Особливістю здійснення іноземних інвестицій в Україні є необхідність їх державної реєстрації. Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється Урядом Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями протягом трьох робочих днів після фактичного їх внесення у порядку, що визначається постановами Кабінету Міністрів України. Іноземні інвестиції, які не пройдуть державної реєстрації, не дають права на одержання пільг та гарантій, передбачених законодавством. Державні адміністрації, які здійснюють державну реєстрацію іноземних інвестицій, а також підприємства з іноземними інвестиціями, податкові та митні органи і установи банків подають

відповідно до встановлених форм та термінів статистичну звітність про здійснення іноземних інвестицій.

В іншому іноземні підприємства або підприємства з іноземними інвестиціями (підприємство, іноземна інвестиція в статутному фонді якого, за його наявності, становить не менше 10 %) за винятком особливостей в оподаткуванні, обкладанні митом та наданням додаткових гарантій діяльності господарюють як і вітчизняні.

Так, від обкладання митом звільняється майно, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання).

Оподаткування діяльності підприємств з іноземними інвестиціями здійснюється згідно з вітчизняним податковим законодавством за винятком оподаткування діяльності підприємств, які розташовані на території спеціальних (вільних) економічних зон чи територій пріоритетного розвитку і мають право на податкові чи інші пільги згідно із спеціальним законодавством.

Особливості регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах установлюється законодавством України про спеціальні (вільні) економічні зони. При цьому правовий режим іноземних інвестицій, що встановлюється у спеціальних (вільних) економічних зонах, не може створювати умови інвестування та здійснення господарської діяльності менш сприятливі, ніж ті, що встановлюються Законом України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР.

Іноземні інвестиції вкрай необхідні у наступних сферах:

Перше місце за дефіцитом інвестицій посідає гірничоресурсний сектор, зокрема, вуглевидобувна та нафтогазова промисловість. Так, річна потреба у фінансуванні модернізації, реконструкції та закритті вугільних шахт перевищує 8 млрд. доларів США. Цей дефіцит коштів критичний, оскільки понад 70 % їх потребують підприємства, розміщені в регіонах підвищеного соціального напруження. Щонайменше по 3 млрд. доларів річних інвестицій потребують програми дорозвідки та освоєння

нафтогазових родовищ Дніпро-Донецької угловини та Чорноморсько-Азовського шельфу. Мінімальна потреба у фінансах для освоєння родовищ газу та нафти за кооперацією з країнами СНД становить 1,7 млрд. доларів. Дефіцит коштів для модернізації та розширення транспортної інфраструктури паливно-енергетичного комплексу становить 2 млрд. доларів у газовій, 0,7 млрд. доларів у нафтовій та 0,4 млрд. доларів у вугільній промисловості.

Не менш небезпечним для збереження виробничого потенціалу стратегічних галузей металургії є нестача коштів для дорозвідки та введення в дію низки рудних і мінеральних родовищ. Від цього, передусім, потерпають проекти освоєння родовищ нікелево-хромових (Миколаївська та Одеська області), мідно-нікелевих (Волинська область), поліметалічних (Донецька область) та композитних руд (Дніпропетровська та Кіровоградська області). Без щорічного надходження 0,7 млрд. доларів на забезпечення держави внутрішніми стратегічними рудними ресурсами чимало українських підприємств приречені на повну ліквідацію або часткове перепрофілювання. 0,8 млрд. доларів річних інвестицій необхідні для облаштування мінеральних родовищ хімічної сировини (Крим та Львівська область). Без них вітчизняне виробництво калійних добрив залишиться на рівні 1973 року.

Друге місце за сумою необхідних інвестицій після гірничоресурсного сектора посідає важка промисловість. Мінімальна потреба в коштах для чорної металургії становить 6 млрд. доларів, для машинобудування – 5,1 млрд., кольорової металургії та гірничо-хімічної промисловості – 4 млрд., хімічної та нафтохімічної – 3,3 млрд. Актуальним є інвестування базових галузей, які не розвиваються через нестачу власних коштів, однак є пріоритетними у структурі національної економіки, причому пріоритети визначаються не директивно, а на традиційних ринках збуту українських підприємств. Із кожним роком на ринках вітчизняна продукція динамічно й цілеспрямовано витісняється конкурентами з інших країн. Така перспектива дає підстави реально планувати скорочення валютних надходжень.

До таких галузей належать: експортні виробництва АПК (цукрова, масложирова, виноробно-спиртова галузі); ракетно-космічна, літакобудівна, суднобудівна, електронна галузі – у машинобудуванні; фармакологічна, біотехнологічна, агрохімічна – у хімії.

На третьому місці за сумою необхідних інвестицій – сектор послуг, передусім житлово-будівельний комплекс і курортно-туристична інфраструктура. Критична межа потреб в інвестиціях для комунального та житлового будівництва в Україні значно перевищує 10 млрд. доларів. Окремим критичним блоком потреб цього сектора є інвестування телекомунікаційного зв'язку. У 1992-1999 роках Україна входила до п'ятірки провідних країн світу за повнотою науково-виробничого потенціалу в телекомунікаціях, володіючи робочим потенціалом забезпечення майже повного циклу з виробництва та експлуатації космічного й оптоволоконного зв'язку. Лідерами в річних потребах є проекти розширення абонентської телефонної мережі (2 млрд. доларів), програми з конверсії та використання основних фондів на деяких підприємствах ВПК і оборони (1,2 млрд.), програми запуску орбітальних і модернізації наземних трансляторів (0,5 - 0,8 млрд. доларів).

Велика кількість інвесторів, які володіють реальними фінансовими ресурсами та мотивацією, що зумовлена станом світового ринку, вимагає від країни-реципієнта інвестицій щонайменшого циклу обігу капіталів.

В Україні така ситуація склалася в деяких підгалузях транспорту (усі види послуг фрахту, пакування, експедиції, страхування перевезень, крьюінгу, бункерування на флоті та оптового постачання пально-мастильних матеріалів для автотранспорту), в оптово-торговельних ланках хімічної, металургійної та харчової промисловості. У цих підгалузях більшість обороту практично монополізовано підприємствами з іноземними інвестиціями, тоді як у використанні та модернізації базових фондів галузей частка іноземних інвесторів мізерна.

Основними негативними ознаками інвестиційного клімату в економіці України сьогодні є:

- стагнація на ринку внутрішніх інвестицій;
- нестабільна законодавча база з питань іноземного інвестування;
- низький рівень розвитку інфраструктури інвестиційного ринку;
- погіршення платоспроможної здатності населення;
- інфляція, яка руйнівним чином діє на всі сторони господарського життя, особливо на галузі з сезонним характером виробництва і тривалим виробничим циклом, та є перепорою стабілізації фінансового стану підприємств;

- спад виробництва, глибина якого залежить від масштабів успадкованих деформацій у структурі економіки, обмеження попиту, що відбувається в процесі макроекономічної стабілізації, а також від термінів, протягом яких вони відбуваються;
- зниження накопичень інвестиційної активності, які втрачають значення при високій інфляції. Накопичення відновлюються після досягнення позитивної (щодо рівня інфляції) ставки банківського процента. Вони ефективно трансформуються в інвестиції (перш за все виробничі) тільки при досягненні сталої макроекономічної стабілізації;
- обмеження можливості держави регулювати господарські процеси, криміналізація їх помітної частини, яка особливо сильно проявляється там, де відсутні сталі та загальновизнані правові обмеження, відпрацьовані інструменти підтримки законності та правопорядку;
- диференціація доходів та матеріального забезпечення, соціальне розшарування, що частково посилюється внаслідок ліквідації зрівняльного розподілу, в основному, під впливом інфляції, яка завжди призводить до перерозподілу доходів у бік збитків менш заможних прошарків населення;
- зростання безробіття, що виникає в результаті спаду виробництва та структурних зрушень в економіці, необхідність перерозподілу значної частини робочої сили між галузями та регіонами;
- проблема інвестицій на заміщення та відновлення виробничого апарату, поповнення оборотних коштів.

Резерви стабілізації та зростання виробництва за рахунок використання наявних виробничих потужностей при збільшенні попиту, які здаються значними, насправді не настільки великі, оскільки навіть при збільшенні масштабів виробництва на цих потужностях витрати і якість продукції не будуть відповідати новим вимогам та не забезпечать її конкурентоспроможності.

Тому проблема полягає саме в інвестиціях. Сутність її не просто в нарощуванні обсягів. Підвищення частки споживання у ВВП при відносному скороченні інвестицій є, з одного боку, природним бажанням населення зберегти в період кризи, перш за все, рівень життя. Але з іншого – скорочення обсягу інвестицій у перехідний період складає неминуче в процесі зміни режимів відтворення основного капіталу: від властивого системі планово-розподільчого режиму, при якому

ефективність вкладень, що знижувалась, поповнювалася зростанням їх обсягів, до режиму, при якому зростання ефективності інвестицій дозволить отримати більший результат при тих же обсягах або обсягах, що зменшуються.

Тому головне в проблемі інвестицій – їх ефективність, створення умов для вкладення в найбільш ефективні, конкурентоспроможні виробництва, що дають швидку віддачу, дозволяють максимально збільшити доходи підприємств, населення та бюджету, обмежити капіталовкладення та інші затрати, що призводять до розбазарювання ресурсів та посилення інфляції.

Ключовими характерними особливостями, які стримують поліпшення інвестиційного клімату, є:

1. Відсутність в Україні сталої стратегії та відповідного національного плану дій, який є прийнятним та наслідуються усіма політичними «командами» й орієнтований на забезпечення усім суб'єктам економічних відносин рівних економічних прав та обов'язків у здійсненні фінансово-економічної діяльності. Суттєвою вадою розбудови сприятливого інвестиційного клімату є фокусування політики переважно на розвитку великого бізнесу і відставання у здійсненні регуляторної реформи, що гальмує розвиток підприємницького середовища в країні.

Зосередження заходів державних стратегій і програм на розподілі державних коштів чи наданні преференцій окремим групам господарюючих суб'єктів призвело до викривлення конкурентних можливостей на національному ринку та непрозорості в сфері розподілу ресурсів, не дозволило сформувати на державному рівні єдине нормативно-правове поле реалізації економічної діяльності, яке у кінцевому підсумку і формує високо мотиваційний інвестиційний клімат, привабливий для вітчизняних та іноземних інвесторів. Важливим негативним наслідком створення «інвестиційного клімату для обраних» стала втрата довіри суспільства до влади.

Зміни, які сталися внаслідок політичної реформи, не сприяли підвищенню впевненості суспільства в наступності економічного курсу, зокрема – ключових його складових – політики щодо захисту прав приватної власності, ринку землі, механізмів ПДВ, стабільності курсу національної валюти, напрямів зовнішньоекономічної інтеграції тощо.

2. Обмеженість потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій в Україну через приватизацію державних підприємств. Попри існування певної кількості державних підприємств, під які можна залучати інвестиції, перспектива розвитку цього джерела залучення інвестицій є обмеженою вже у короткостроковому періоді. Подальше залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України залежатиме від оперативності усунення невинуватених витрат, ризиків і бар'єрів для конкуренції, які стимулюють інвесторів здійснювати інвестиції. Малоперспективними є також сподівання виграти в конкуренції за залучення інвестицій на основі низької вартості трудових ресурсів, оскільки цей чинник дозволяє залучати інвестиції лише в сировинні та низькотехнологічні сектори економіки.

3. Суттєве податкове навантаження. Ставка податку на прибуток в Україні є вищою, ніж у багатьох країнах Центрально-Східної Європи проте, зважаючи на високу порівняно з країнами ЄС прибутковість вкладення капіталу, ця різниця не є значною перешкодою для інвестицій. Водночас стримуючим чинником для поліпшення інвестиційного клімату є механізм адміністрування податків, зборів та обов'язкових платежів, а також непрогнозованість дій уряду щодо встановлення та адміністрування інших податків та податкових платежів;

4. Недієздатність механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвесторів. Значним є відставання за цими показниками України від «країн-еталонів» ОЕСР, з розвиненим корпоративним законодавством та менеджментом. Зокрема, найбільше відставання спостерігається за критерієм розкриття інформації, що ускладнює прихід на український ринок іноземних інвесторів, а також підвищує ризики придбання пакетів акцій, які не є контрольними, внаслідок зростання витрат на вивчення потенційних партнерів та загроз втрати оперативного управління інвестиціями.

5. Низький рівень ефективності законодавства з питань корпоративного управління, що обумовлює виникнення конфліктів та протистоянь із залученням силових органів, блокування діяльності підприємств, нагнітання соціальної напруженості. Зокрема, найгострішими проблемами є непрозорість системи реєстрації та можливість викривлення відомостей про акціонерів, розмивання капіталу внаслідок додаткових емісій акцій, блокування проведення зборів

акціонерів тощо. Неврегульованим залишається питання прав міноритарних акціонерів, що знижує гарантії захисту прав власників та значно підвищує ризики інвестицій в економіку України.

6. Негативний міжнародний імідж України, який склався внаслідок відсутності масових «успішних» інвестиційних історій, які б могли слугувати засобом реклами національного інвестиційного клімату; низький рівень підготовки суб'єктів національної економіки до формування інвестиційних пропозицій; значні диспропорції регіонального та галузевого розвитку, що обумовлюють концентрацію інвестицій у вузьких сегментах ринків та територій; застарілість інфраструктури тощо.

Виходячи з вищезазначеного, необхідними завданнями державної політики є якісна ревізія існуючої системи формування та підтримання інвестиційного клімату України, стратегічний аналіз пріоритетів розвитку національної економіки, а також ідентифікація чинників, які обумовлюють неефективність нормативно-правових актів, що приймаються з метою підтримання сприятливого інвестиційного клімату України.

3. Правовий режим іноземних інвестицій та інновацій і державні гарантії їх захисту

Як виходить зі статей 1 і 2 Закону України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного виробництва» від 17 лютого 2000 року № 1457-III на території України до суб'єктів підприємницької діяльності або інших суб'єктів господарювання, їх філій, відділень, відокремлених підрозділів, включаючи постійні представництва нерезидентів, створених за участю іноземних інвестицій, незалежно від форм та часу їх внесення, застосовується **національний режим** валютного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів), встановлений законами України для підприємств, створених без участі іноземних інвестицій; а підприємства, створені за участю іноземних інвестицій, а також об'єкти (результати) спільної діяльності на території України за участю іноземних інвестицій без створення юридичної особи, в тому числі на основі договорів

(контрактів) про виробничу кооперацію, спільне виробництво, спільну діяльність тощо, підлягають валютному і митному регулюванню та оподаткуванню за правилами, встановленими законодавством України з питань валютного і митного регулювання та оподаткування підприємств, створених без участі іноземних інвестицій.

Тобто зараз іноземні інвестори не мають тих переваг, які їм було надано першими нормативними актами з регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності. Це підтверджується частиною 1 статті 7 Закону України «Про режим іноземного інвестування». Проте частина 2 цієї статті передбачає, що для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності.

Законом також іноземним інвесторам надається гарантія на випадок зміни законодавства про іноземні інвестиції, згідно із якою якщо у майбутньому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції (правила здійснення інноваційної діяльності іноземними суб'єктами господарювання) будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, то протягом десяти років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в Законі України «Про режим іноземного інвестування». Однак ця гарантія не буде застосовуватися до законодавства, що регулює питання оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку, охорони довкілля.

Іноземним інвесторам законодавством надаються **гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб**, зокрема, забороняється державним органам реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків здійснення рятівних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. При цьому зазначена реквізиція може бути проведена на підставі рішень органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України. Така публічність цього процесу повинна також сприяти дотриманню законності і тим самим гарантуванню прав іноземних інвесторів.

У випадку, коли вже відбулося порушення прав іноземного інвестора і, відповідно, норм вітчизняного законодавства та міжнародних договорів, законодавець надає іноземним інвесторам та іноземним суб'єктам інноваційної діяльності право на компенсацію заподіяної шкоди і відшкодування завданих збитків. Відшкодованою може бути упущена вигода і моральна шкода. При цьому понесені витрати та збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані на основі поточних ринкових цін та/або обґрунтованої оцінки, підтверджених аудитором чи аудиторською фірмою. Законодавство передбачає застосування критеріїв швидкості, адекватності і ефективності при відшкодуванні іноземному інвестору понесених витрат.

У разі припинення інвестиційної діяльності іноземний інвестор має право на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій в натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними договорами України.

Також законодавством іноземним інвесторам надається **гарантія безперешкодного і негайного переказу** за кордон прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій на законних підставах.

10 вересня 1991 року було прийнято **Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні»** за № 1540а-ХІІ, який складається усього із семи статей. Шість перших необхідно навести:

Стаття 1. Інвестиції, прибутки, законні права та інтереси іноземних інвесторів на території України захищаються її законами.

Стаття 2. Іноземні інвестори мають дотримуватися законодавства України та не завдавати шкоди її державним, соціальним та економічним інтересам.

Стаття 3. Держава не може реквізувати іноземні інвестиції за винятком випадків стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Рішення про реквізицію іноземних інвестицій приймає Кабінет Міністрів України. Компенсація, що виплачується в цих випадках іноземному інвестору, має бути адекватною та ефективною.

Стаття 4. Іноземним інвесторам гарантується перерахування за кордон їх прибутків та інших сум як в карбованцях, так і в іноземній валюті, що отримані на законних підставах.

Стаття 5. Іноземні інвестори можуть реінвестувати прибутки на території України.

Стаття 6. Іноземні інвестори сплачують податки, встановлені законодавством України.

Для захисту іноземних інвестицій також важливе значення мають міжнародні договори України та Кабінету Міністрів України з іншими державами або їхніми урядами про сприяння та взаємний захист інвестицій, ратифікованих Законами України, про які йшлося у темі 1.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- для ефективного розвитку вітчизняна економіка потребує зовнішніх фінансових та матеріальних впливів у вигляді іноземних інвестицій та розроблення інноваційних проектів іноземними суб'єктами господарювання;
- регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності іноземними інвесторами здійснюється митними, податковими органами, міністерствами й державними комітетами, Урядом Автономної Республіки Крим, державними адміністраціями на основі Конституції України, Законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», інших Законів, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, а також угод України з питань інвестиційної та інноваційної діяльності;
- згідно із законодавством України з 17 лютого 2000 року для суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності, які діють із залученням іноземних інвестицій, встановлено національний режим інвестиційної діяльності;
- держава встановлює для іноземних інвесторів гарантії їх захисту: гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб, гарантії у разі зміни законодавства, гарантії компенсації і відшкодування збитків іноземним інвесторам, гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності, гарантії переказу прибутків,

доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій або інноваційної діяльності.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти аналітичну таблицю обсягів отриманих іноземних інвестицій Україною у розрізі різних років, галузей економіки та сфер діяльності, областей та міст.
2. Скласти схему-порівняння пільг іноземним інвесторам в Україну, в економічно розвинені країни, у країни - оффшорні зони.
3. Скласти схему, в якій визначити механізми додаткового залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Питання для самоконтролю

1. Поняття іноземних інвестицій.
2. Види іноземних інвестицій.
3. Іноземні інвестори.
4. Форми здійснення іноземного інвестування.
5. Правовий режим іноземного інвестування в Україні.
6. Об'єкти іноземних інвестицій.
7. Оцінка іноземних інвестицій.
8. Інноваційна діяльність іноземних суб'єктів господарювання.
9. Законодавство про іноземні інвестиції.
10. Законодавство про інновації іноземними суб'єктами господарювання.
11. Державна реєстрація іноземних інвестицій.
12. Органи державної реєстрації іноземних інвестицій.
13. Гарантії здійснення іноземних інвестицій.
14. Правовий режим інвестиційної та інноваційної діяльності зарубіжними інвесторами.
15. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій в Україні.

Темати рефератів

1. Особливості відповідальності іноземних інвесторів за невиконання інвестиційних зобов'язань.
2. Законодавство про сприяння іноземному інвестуванню.

3. Засоби сприяння іноземному інвестуванню у сільське господарство України.
4. Законодавство про інновації США, Японії, країн ЄС: можливості застосування позитивного досвіду Україною.
5. Зворотна сила закону та зміни законодавства про іноземні інвестиції в Україні.
6. Особливості здійснення інноваційної діяльності іноземними суб'єктами господарювання в Україні.

Тема 6. Правове регулювання інвестиційної діяльності у сфері капітального будівництва

План

- 1. Поняття, будівництва та капітального будівництва.**
- 2. Законодавство про інвестування шляхом капітального будівництва.**
- 3. Правовий статус замовника, підрядника, субпідрядників та інвестора у сфері капітального будівництва.**
- 4. Інвестиційні договори у сфері капітального будівництва.**
- 5. Відповідальність за порушення законодавства про будівельну діяльність.**

1. БУДІВНИЦТВО – галузь національної економіки, у якій утворюються основні фонди виробничого та невиробничого призначення для задоволення потреб суспільства

Будівництво об'єктів виробничого та іншого призначення, підготовка будівельних ділянок, роботи з обладнання будівель, роботи з завершення будівництва, прикладні та експериментальні дослідження і розробки тощо, які виконуються суб'єктами господарювання для інших суб'єктів або на їх замовлення, здійснюються на умовах підряду.

Для здійснення робіт, зазначених у частині першій цієї статті, можуть укладатися договори підряду: на капітальне будівництво (в тому

числі субпідряду); на виконання проектних і досліджувальних робіт; на виконання геологічних, геодезичних та інших робіт, необхідних для капітального будівництва; інші договори. Загальні умови договорів підряду визначаються відповідно до положень Цивільного кодексу України про договір підряду, якщо інше не передбачено Господарським кодексом.

Господарські відносини у сфері матеріально-технічного забезпечення капітального будівництва регулюються відповідними договорами підряду, якщо інше не передбачено законодавством або договором сторін. За згодою сторін будівельні поставки можуть здійснюватися на основі договорів поставки.

Будівництво є комплексом робіт, пов'язаних із утворенням об'єктів промисловості, сільського господарства, науки і культури, соціальної сфери, що охоплює нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт.

Найчастіше інвестиції шляхом капітальних вкладень здійснюються у містах при здійсненні містобудування.

Містобудування – діяльність державних органів, суб'єктів господарювання та громадян-СПД зі створення і підтримки повноцінного життєвого середовища, яка включає в себе прогнозування і розвиток території, будівництво і реконструкцію об'єктів.

Містобудування (містобудівна діяльність) – це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури.

Капітальне будівництво є різновидом інвестиційної діяльності і включає виконання робіт (вишукувально-розвідувальних, проектних, загально- і спеціальнобудівельних – монтажних, пусконаладжувальних, робіт щодо упорядкування територій).

Капітальне будівництво здійснюється різними способами.

Підрядний спосіб капітального будівництва передбачає виконання будівельних робіт сторонньою організацією – підрядчиком на засадах, передбачених у договорі із замовником.

Господарський спосіб капітального будівництва полягає у виконанні робіт і введенні об'єкта в експлуатацію силами самого забудовника – суб'єкта господарювання, що є розпорядником інвестицій та має затверджену проектно-кошторисну документацію.

Підрядно-господарський (змішаний) спосіб капітального будівництва передбачає виконання частини робіт власними силами організації-збудовника, а решти робіт – будівельною організацією на основі договору підяду на капітальне будівництво.

2. Інвестиційну діяльність шляхом капітального будівництва регулюють:

- Господарський кодекс України (гл. 33);
- Цивільний кодекс України;
- Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991;
- Закон України «Про основи містобудування» від 16.11.1992;
- Закон України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» від 14.10.1994;
- Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20.05.1999;
- Закон України «Про планування і забудову територій» від 20.04.2000;
- Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997;
- Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010;
- Указ Президента України «Про Положення про Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України» від 09.12.1997;
- Постанова КМУ «Про порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів державного замовлення» від 08.10.2008;
- Постанова КМУ «Про затвердження Положення про порядок накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудування» від 06.04.1995;

- Постанова КМУ «Про Порядок затвердження титулів будов (об'єктів), будівництво яких здійснюється із залученням бюджетних коштів або коштів підприємств державної власності» від 08.09.1997;
- Постанова КМУ «Про Порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи» від 31.10.2007;
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання вихідних даних для проектування об'єктів містобудування» від 20.05.2009;
- Постанова КМУ «Про затвердження типових положень про управління містобудування та архітектури обласної, Київської та Севастопольської міської, відділу містобудування та архітектури районної у місті Києві, відділу містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства районної, районної у місті Севастополі державної адміністрації» від 20.07.2000;
- Постанова КМУ «Про затвердження Типового положення про управління капітального будівництва обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації» від 06.09.2000;
- Постанова органів влади СРСР «Про затвердження Правил про договори підряду на капітальне будівництво» від 26.12.1986; у ред. від 19.06.2001;
- Положення Мінбуду України «Про підрядні контракти в будівництві України» від 15.12.1993;
- Положення Мінбуду України «Про взаємовідносини організацій-генеральних підрядчиків з субпідрядними організаціями» від 14.12.1994;
- Лист Держбуду України «Про статус, який мають дирекції з будівництва підприємств» від 18.12.1998;
- ПКМ «Про утворення Міністерства регіонального розвитку та будівництва України і Міністерства з питань житлово-комунального господарства України» від 01.03.2007;
- Положення Держбуду України «Про порядок видачі дозволу на виконання будівельних робіт» від 25.12.2000;
- Лист Вищого арбітражного суду «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають при укладанні договорів підряду на капітальне будівництво» від 20.11.1992;
- Інші закони та підзаконні НПА.

3. Сторонами договору підряду на капітальне будівництво є:

- інвестори – суб'єкти інвестиційної діяльності у сфері капітального будівництва, які приймають рішення про вкладення коштів (інвестицій) в об'єкти інвестування, що належать до основних фондів;
- замовники – суб'єкти інвестиційної діяльності в галузі капітального будівництва, що замовляють у підрядчика виконання проектно-вишукувальних, будівельних та пов'язаних із ними робіт. Замовником може бути й сам інвестор (замовник має право, не втручаючись у господарську діяльність підрядника, здійснювати контроль і технічний нагляд за відповідністю обсягу, вартості і якості виконаних робіт проектам і кошторисам. Він має право перевіряти хід і якість будівельних і монтажних робіт, а також якість матеріалів, що використовуються. У разі якщо підрядник не береться своєчасно за виконання договору або виконує роботу настільки повільно, що закінчення її до строку стає явно неможливим, замовник має право вимагати розірвання договору та відшкодування збитків. Підрядник має право не братися за роботу, а розпочату роботу зупинити у разі порушення замовником своїх зобов'язань за договором, внаслідок якого початок або продовження робіт підрядником виявляються неможливими чи значно ускладненими. Недоліки виконання робіт чи матеріалів, що використовуються для робіт, допущені з вини підрядника або субпідрядника, повинні бути усунені підрядником за свій рахунок);
- підрядники – організації чи фізичні особи-підприємці, які на договірних засадах за плату виконують проектно-вишукувальні, будівельні та пов'язані з ними роботи (серед підрядників виділяються генпідрядники та субпідрядники);
- субпідрядники залежать від генерального підрядника та укладають договір безпосередньо з ним.

Договір підряду на капітальне будівництво може укладати замовник з одним підрядником або з двома і більше підрядниками. Підрядник має право за згодою замовника залучати до виконання договору як третіх осіб субпідрядників, на умовах укладених з ними субпідрядних договорів, відповідаючи перед замовником за результати їх роботи. У цьому випадку підрядник виступає перед замовником як генеральний підрядник, а перед субпідрядниками – як замовник. Договір підряду на виконання

робіт з монтажу устаткування замовник може укладати з генеральним підрядником або з постачальником устаткування. За згодою генерального підрядника договори на виконання монтажних та інших спеціальних робіт можуть укладатися замовником з відповідними спеціалізованими підприємствами.

Забезпечення будівництва матеріалами, технологічним, енергетичним, електротехнічним та іншим устаткуванням покладається на підрядника, якщо інше не передбачено законодавством або договором.

4. Характеристика інвестиційного договору на капітальне будівництво

За договором підряду на капітальне будівництво підрядник (генеральний та субпідрядники) зобов'язуються виконати замовлення (виконати проектно-вишукувальні та будівельні роботи), а інвестор або замовник зобов'язується прийняти і оплатити готовий об'єкт капітального будівництва.

Договір підряду на капітальне будівництво є консенсуальним, оскільки вимагає узгодження усіх істотних умов (предмета – об'єкта капітального будівництва, ціни – проектно-кошторисної вартості будівництва, строку виконання та інших) і вважається укладеним з моменту його підписання обома сторонами.

Залежно від кількості сторін договір підряду на капітальне будівництво, як правило, є багатостороннім договором, оскільки крім замовника і генпідрядника сторонами договору можуть бути субпідрядники і інвестори.

За критерієм оплатності договір підряду на капітальне будівництво є оплатним.

За часом виконання договір підряду на капітальне будівництво може бути як договором з одноразовим, так і з тривалим виконанням.

Договір підряду відповідно до ГК України укладається на будівництво, розширення, реконструкцію та перепрофілювання об'єктів; будівництво об'єктів з покладенням повністю або частково на підрядника виконання робіт з проектування, поставки обладнання, пусконаладжувальних та інших робіт; виконання окремих комплексів

будівельних, монтажних, спеціальних, проектно-конструкторських та інших робіт, пов'язаних з будівництвом об'єктів.

Зміст договору підряду на капітальне будівництво, що укладається на підставі державного замовлення, має відповідати цьому замовленню.

Договір підряду на капітальне будівництво повинен передбачати: найменування сторін; місце і дату укладення; предмет договору (найменування об'єкта, обсяги і види робіт, передбачених проектом); строки початку і завершення будівництва, виконання робіт; права і обов'язки сторін; вартість і порядок фінансування будівництва об'єкта (робіт); порядок матеріально-технічного, проектного та іншого забезпечення будівництва; режим контролю якості робіт і матеріалів замовником; порядок прийняття об'єкта (робіт); порядок розрахунків за виконані роботи, умови про дефекти і гарантійні строки; страхування ризиків, фінансові гарантії; відповідальність сторін (відшкодування збитків); урегулювання спорів, підстави та умови зміни і розірвання договору.

5. За невиконання або неналежне виконання зобов'язань за інвестиційним договором підряду на капітальне будівництво винна сторона сплачує штрафні санкції, а також відшкодовує другій стороні збитки (зроблені другою стороною витрати, втрату або пошкодження її майна, неодержані доходи) в сумі, не покритій штрафними санкціями, якщо інший порядок не встановлено законом.

Позовна давність для вимог, що впливають з неналежної якості робіт за договором підряду на капітальне будівництво, визначається з дня прийняття роботи замовником і становить:

- 1 рік – щодо недоліків некапітальних конструкцій, а у разі якщо недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи – 2 роки;
- 3 роки – щодо недоліків капітальних конструкцій, а у разі якщо недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи – 10 років;
- 30 років – щодо відшкодування збитків, завданих замовникові протиправними діями підрядника, які призвели до руйнувань чи аварій.

Порушеннями законодавства під час планування, забудови та іншого використання територій є:

- затвердження містобудівної документації з порушенням встановлених державних стандартів, норм і правил;
- недотримання регіональних і місцевих правил забудови під час планування, забудови та іншого використання територій;
- недотримання термінів надання висновків комплексної експертизи або обгрунтованої відмови;
- недотримання термінів подання відповідних висновків до складу комплексної експертизи;
- недотримання термінів підготовки та надання дозволів на будівництво та виконання будівельних робіт;
- вимога при видачі дозволів на будівництво об'єктів містобудування та виконання будівельних робіт чи проведення експертизи будь-яких інших документів, не передбачених законодавством;
- недотримання режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність.

Закон України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» передбачає відповідальність у вигляді штрафу за такі правопорушення:

- проведення будівельних робіт без дозволу на їх виконання або без затвердженої проектною документації - у розмірі 50% вартості цих робіт;
- передачу проектною організацією замовнику робочої документації для будівництва, що не відповідає будівельним нормам, державним стандартам..., – у розмірі 30% вартості розробленої робочої документації;
- виробництво, реалізацію або застосування в будівництві будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, які не відповідають будівельним нормам, державним стандартам..., підлягають сертифікації, але не пройшли її, - 25% вартості реалізованої продукції;
- виконання будівельних робіт, що не відповідають будівельним нормам..., - 10% вартості виконаних робіт;
- прийняття в експлуатацію об'єктів, зведених з порушенням законодавства, місцевих правил забудови або проектних рішень, - 5% вартості відповідних об'єктів;

- здійснення окремих видів господарської діяльності у будівництві, що підлягають ліцензуванню, без отримання ліцензії – у розмірі плати за видачу ліцензій на відповідний вид господарської діяльності у будівництві;
- ухилення від виконання або несвоєчасне виконання приписів інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю – у розмірі 50 неопод. мінім. доходів громадян;
- передачу проектною організацією замовнику робочої документації для реконструкції, реставрації, капремонта об'єкта архітектури, в якій передбачено внесення змін з порушенням вимог архітектурно-технічного паспорта зазначеного об'єкта, - 25% вартості розробленої робочої документації;
- експлуатацію або використання будинків чи споруд після закінчення будівництва без прийняття їх державними приймальними (технічними) комісіями – 10% вартості виконаних робіт;
- затвердження містобудівної документації з порушенням встановлених будівельних норм..., – 25% вартості розробленої містобудівної документації;
- недотримання регіональних або місцевих правил забудови під час планування і забудови населених пунктів, режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність, – у 25 неопод. мінімумів доходів громадян;
- проведення підготовчих робіт без дозволу на виконання підготовчих робіт або без дозволу на виконання будівельних робіт, або без відповідної затвердженої проектною документації – 50 неопод. мінімумів доходів громадян.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- будівництво є однією із основних сфер людської діяльності, у якій господарським, підрядним або змішаним способом здійснюється інвестування та утворюються нові капітальні об'єкти;
- інвестиційна діяльність у будівельну сферу регламентується великою кількістю нормативних актів, серед яких велика кількість є підзаконними актами;

- інвестиційна діяльність у сфері будівництва найчастіше здійснюється на основі договору підряду на капітальне будівництво. При цьому замовник не завжди може бути інвестором;
- відповідальність за порушення інвестиційного та іншого законодавства у будівельній сфері є регламентованою великою кількістю нормативних актів і виходячи з особливої небезпечності наслідків неякісного будівництва має більші строки позовної давності у порівнянні з класичними.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему-порівняння компетенції учасників правовідносин у сфері будівництва при здійсненні інвестування у формі капітального будівництва.
2. Розробити інвестиційний проект у формі капітального будівництва об'єктів соціальної сфери свого міста.
3. Розробити проект інвестиційного договору шляхом капітального будівництва об'єктів соціальної сфери свого міста.

Питання для самоконтролю

1. Поняття будівельної діяльності.
2. Господарський та підрядний способи будівництва.
3. Об'єкти капітального будівництва.
4. Право власності на об'єкти капітального будівництва.
5. Джерела фінансування капітального будівництва.
6. Об'єкти капітального будівництва.
7. Інвестування в об'єкти капітального будівництва у різних галузях економіки та в соціальній сфері.
8. Капітальне будівництво за участю іноземного інвестора.
9. Договір підряду на капітальне будівництво.
10. Договір підряду на проведення проектних та досліджувальних робіт.
11. Ліцензування будівельної діяльності.
12. Відповідальність за порушення законодавства про будівельну діяльність.

Теми рефератів

1. Законодавство про сприяння іноземному інвестуванню у будівельній сфері.
2. Засоби сприяння іноземному інвестуванню у капітальне будівництво України.
3. Законодавство про будівельну діяльність США, Японії, країн ЄС: можливості застосування позитивного досвіду Україною.
4. Інновації у будівельній сфері України: правовий аспект.
5. Інноваційні договори у капітальному будівництві.

Тема 7. Корпоративна форма інвестування

План

- 1. Загальні положення правового статусу корпоративних суб'єктів господарювання: публічних і приватних акціонерних товариств, об'єднань підприємств.**
- 2. Корпоративне законодавство України.**
- 3. Порядок купівлі акцій.**
- 4. Обов'язки інвесторів та їх відповідальність за порушення інвестиційних вимог.**

- 1. Загальні положення правового статусу корпоративних суб'єктів господарювання: публічних і приватних акціонерних товариств, об'єднань підприємств**

До корпоративних суб'єктів господарювання відносять публічні і приватні акціонерні товариства, об'єднання підприємств, а інколи – і виробничі кооперативи.

Акціонерне товариство – господарське товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.

Акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства.

Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів.

Публічне акціонерне товариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій. Приватне акціонерне товариство може здійснювати тільки приватне розміщення акцій. У разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства рішення про здійснення публічного розміщення акцій до статуту товариства вносяться відповідні зміни, у тому числі про зміну типу товариства – з приватного на публічне. Зміна типу товариства з приватного на публічне або з публічного на приватне не є його перетворенням.

Акції публічного акціонерного товариства можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купівлі-продажу на біржах. Акціонери публічного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства.

Акції приватного акціонерного товариства розподіляються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі. Акціонери приватного товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства.

Для створення акціонерного товариства засновники повинні зробити повідомлення про намір створити акціонерне товариство, здійснити підписку на акції, провести установчі збори і державну реєстрацію акціонерного товариства.

Загальна номінальна вартість випущених акцій повинна дорівнювати розміру статутного фонду акціонерного товариства, який не може бути меншим від розміру, визначеного законом. Зараз його визначено у розмірі не менше 1250 мінімальних заробітних плат.

Засновники акціонерного товариства укладають між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності по створенню акціонерного товариства, відповідальність перед особами, що підписалися на акції, і третіми особами. У випадку, якщо у створенні товариства беруть участь громадяни, договір має бути посвідченим нотаріально.

Засновники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли відповідно до установчого договору.

Відкрита підписка на акції при створенні акціонерного товариства організовується засновниками. Засновники в будь-якому випадку зобов'язані бути держателями акцій на суму не менш як двадцять п'ять відсотків статутного фонду і строком не менше двох років.

Порядок створення акціонерних товариств, в тому числі проведення установчих зборів, визначається законом.

Приватне акціонерне товариство може бути реорганізовано у публічне в порядку, передбаченому законом.

Особливості створення та діяльності державних акціонерних товариств визначаються Господарським кодексом, спеціальними законами. Інші особливості діяльності акціонерних товариств визначаються Господарським кодексом, Законами «Про господарські товариства» і «Про акціонерні товариства».

Загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний (складений) капітал акціонерного товариства, який не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства.

Об'єднання підприємств – господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань:

- утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до Господарського кодексу та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств;
- в об'єднання підприємств можуть входити підприємства, утворені за законодавством інших держав, а підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав;
- утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання;
- мають статус юридичної особи.

Види об'єднань підприємств

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися як господарські об'єднання або як державні чи комунальні господарські об'єднання.

Господарське об'єднання – об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність. Діє на основі установчого договору та/або статуту, який затверджується їх засновниками.

Державне (комунальне) господарське об'єднання – об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування. Діє на основі рішення про його утворення та статуту, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

Організаційно-правові форми об'єднань підприємств

- **Асоціація** – договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. У статуті асоціації повинно бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств - учасників асоціації. За рішенням учасників асоціація може бути уповноважена представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями.

- **Корпорація** – договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

- **Консорціум** – тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, в порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність.

- **Концерн** – статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники концерну не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну.

Державні і комунальні господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від найменування об'єднання (комбінат, трест тощо).

Підприємства - учасники об'єднання підприємств зберігають статус юридичної особи незалежно від організаційно-правової форми об'єднання, і на них поширюються положення Господарського кодексу та інших законів щодо регулювання діяльності підприємств.

Підприємство - учасник господарського об'єднання має право:

- добровільно вийти з об'єднання на умовах і в порядку, визначених установчим договором про його утворення чи статутом господарського об'єднання;

- бути членом інших об'єднань підприємств, якщо законом, засновницьким договором чи статутом господарського об'єднання не встановлено інше;

- одержувати від господарського об'єднання в установленому порядку інформацію, пов'язану з інтересами підприємства;

- одержувати частину прибутку від діяльності господарського об'єднання відповідно до його статуту. Підприємство може мати також інші права, передбачені засновницьким договором чи статутом господарського об'єднання відповідно до законодавства;

- виходити з його складу, а також об'єднувати на добровільних засадах свою діяльність з іншими суб'єктами господарювання та приймати рішення про припинення своєї діяльності.

Рішення про утворення об'єднання підприємств (установчий договір) та статут об'єднання погоджуються з Антимонопольним комітетом України в порядку, встановленому законодавством.

Асоційовані підприємства (господарські організації) – це група суб'єктів господарювання - юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному фонді та/або управлінні. Залежність між асоційованими підприємствами може бути простою і вирішальною.

Проста залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі якщо одне з них має можливість блокувати прийняття рішень іншим (залежним) підприємством, які повинні прийматися відповідно до закону та/або установчих документів цього підприємства кваліфікованою більшістю голосів. Вирішальна залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі якщо між підприємствами встановлюються відносини контролю-підпорядкування за рахунок переважної участі контролюючого підприємства в статутному фонді та/або загальних зборах чи інших органах управління іншого (дочірнього) підприємства, зокрема володіння контрольним пакетом акцій. Відносини вирішальної залежності можуть встановлюватися за умови отримання згоди відповідних органів Антимонопольного комітету України¹.

Про наявність простої та вирішальної залежності має бути зазначено у відомостях державної реєстрації залежного (дочірнього) підприємства та опубліковано відповідно до закону.

Холдингова компанія – відкрите акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими

¹ На сьогодні норму статті 126 Господарського кодексу України, якою встановлювалася проста та вирішальна залежність між асоційованими підприємствами, виключено. Проте на практиці між ними можуть виникати відносини простої та вирішальної залежності.

корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності).

Загальні засади функціонування холдингових компаній в Україні, а також особливості їх утворення, діяльності та ліквідації регулюються Законом України «Про холдингові компанії в Україні» та іншими нормативно-правовими актами.

Законом можуть визначатися й інші форми об'єднання інтересів підприємств (союзи, спілки, асоціації підприємців тощо), не передбачені у статті 120 Господарського кодексу.

Органами управління і контролю акціонерних товариств та об'єднань підприємств згідно із законодавством є:

- ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АКЦІОНЕРІВ (УЧАСНИКІВ);
- СПОСТЕРЕЖНА РАДА;
- ПРАВЛІННЯ (РАДА ДИРЕКТОРІВ);

ОРГАНАМИ КОНТРОЛЮ Є:

- РЕВІЗІЙНА КОМІСІЯ;
- ВНУТРІШНІЙ АУДИТ

Необхідно відзначити, що не в усіх акціонерних товариствах присутні усі названі органи.

Господарські об'єднання мають вищі органи управління (загальні збори учасників) та утворюють виконавчі органи, передбачені статутом господарського об'єднання.

Вищий орган господарського об'єднання:

- затверджує статут господарського об'єднання та вносить зміни до нього;
- вирішує питання про прийняття в господарське об'єднання нових учасників та виключення учасників з його складу;
- утворює виконавчий орган господарського об'єднання відповідно до його статуту чи договору;
- вирішує фінансові та інші питання відповідно до установчих документів господарського об'єднання.

Виконавчий орган господарського об'єднання (колегіальний чи одноособовий) вирішує питання поточної діяльності, які відповідно до статуту або договору віднесені до його компетенції.

Управління державним (комунальним) господарським об'єднанням здійснюють правління об'єднання і генеральний директор об'єднання, який призначається на посаду та звільняється з посади органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Склад правління визначається статутом об'єднання. Порядок управління державним (комунальним) господарським об'єднанням визначається статутом об'єднання відповідно до закону.

Здійснення управління поточною діяльністю об'єднання підприємств може бути доручено адміністрації одного з підприємств (головного підприємства об'єднання) на умовах, передбачених установчими документами відповідного об'єднання.

2. Корпоративне законодавство України

Корпоративне законодавство спрямоване на здійснення фінансових інвестицій. Фінансовими інвестиціями є вкладення у цінні папери, а також розміщення капіталу у банку. У складі фінансових інвестицій можна виділити портфельні – це сукупність цінних паперів різних елементів, які придбав інвестор з метою отримання прибутків шляхом інвестицій у ці папери.

Виходячи із сучасної структури фондового ринку України, одне з основних місць у портфелі повинні були б зайняти акції банків. Однак останнім часом банки все пасивніше розповсюджують свої акції серед сторонніх і в першу чергу – індивідуальних інвесторів. Цим і обумовлюється те, що більшість банків особливо не турбуються про підтримання ліквідності своїх акцій.

При формуванні інвестиційного портфеля великий інтерес викликають акції та інвестиційні сертифікати інвестиційних фондів і компаній.

Досить рідким фінансовим інструментом на нашому фондовому ринку залишаються облігації, хоча і вони є у портфелі.

До інвестиційного портфеля входять також облігації органів управління, казначейські зобов'язання, ф'ючерси, опціони.

Крім власне цінних паперів, до інвестиційного портфеля як найбільший поширений сьогодні альтернативний спосіб вкладення вільних грошових засобів, включений американський долар, який виступає свого роду базою для порівняння цінних паперів, включених до портфеля.

Серед наявних НПА можна виділити основні, що регулюють інвестування шляхом застосування корпоративної форми суб'єктів господарювання.

Основні положення про корпоративні суб'єкти господарювання містяться у:

- Господарському кодексі України (статті 21; 70; глава IX; глава XII та ін.);
- Цивільному кодексі України;
- Законі України «Про господарські товариства»;
- Законі України «Про холдингові компанії»;
- Законі України «Про акціонерні товариства»;
- інших НПА.

3. Порядок купівлі акцій

Акція товариства посвідчує корпоративні права акціонера щодо цього акціонерного товариства. Усі акції товариства є іменними. Акції товариств існують виключно в бездокументарній формі.

Акціонерне товариство може здійснювати розміщення акцій двох типів – простих та привілейованих. Статутом товариства може передбачатися розміщення одного чи кількох класів привілейованих акцій, що надають їх власникам різні права.

Товариство не може встановлювати обмеження щодо кількості акцій або кількості голосів за акціями, що належать одному акціонеру.

Прості акції товариства не підлягають конвертації у привілейовані акції або інші цінні папери акціонерного товариства.

Частина привілейованих акцій у розмірі статутного капіталу акціонерного товариства не може перевищувати 25 відсотків.

Статутний капітал товариства збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Акціонерне товариство має право збільшувати статутний капітал після реєстрації звітів про результати розміщення всіх попередніх випусків акцій.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства із залученням додаткових внесків здійснюється шляхом розміщення додаткових акцій.

Переважне право акціонерів на придбання акцій, що додатково розміщуються товариством, діє лише в процесі приватного розміщення акцій та встановлюється законодавством.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства без залучення додаткових внесків здійснюється шляхом підвищення номінальної вартості акцій.

Акціонерне товариство не має права приймати рішення про збільшення статутного капіталу шляхом публічного розміщення акцій, якщо розмір власного капіталу є меншим, ніж розмір його статутного капіталу.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства у разі наявності викуплених товариством акцій не допускається.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства для покриття збитків не допускається.

Обов'язковою умовою збільшення статутного капіталу акціонерним товариством є відповідність розміру статутного капіталу після його збільшення вимогам, передбаченим частиною першою статті 14 Закону «Про акціонерні товариства», на дату реєстрації змін до статуту товариства.

Акціонерне товариство може здійснювати емісію акцій тільки за рішенням загальних зборів.

Товариство може здійснювати розміщення інших цінних паперів, крім акцій, за рішенням наглядової ради, якщо інше не передбачено його статутом. Рішення про розміщення цінних паперів на суму, що перевищує

25 відсотків вартості активів товариства, приймається загальними зборами акціонерів.

Акціонерним товариствам дозволяється емісія акцій та облігацій для переведення зобов'язань товариства у цінні папери в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Акціонерне товариство здійснює розміщення або продаж кожної акції, яку воно викупило, за ціною, не нижчою за її ринкову вартість, що затверджується наглядовою радою, крім випадків:

- розміщення акцій під час заснування товариства;
- розміщення акцій під час злиття, приєднання, поділу, виділу товариства.

Акціонерне товариство не має права розміщувати акції за ціною, нижчою за їх номінальну вартість.

У разі розміщення акціонерним товариством цінних паперів їх оплата здійснюється грошовими коштами або за згодою між товариством та інвестором – майновими правами, немайновими правами, що мають грошову вартість, цінними паперами (крім боргових емісійних цінних паперів, емітентом яких є набувач, та векселів), іншим майном.

Інвестор не може здійснювати оплату цінних паперів шляхом взяття на себе зобов'язань щодо виконання для товариства робіт або надання послуг.

Статутом акціонерного товариства можуть встановлюватися й інші обмеження щодо форм оплати цінних паперів. Товариство не може встановлювати обмеження або заборону на оплату цінних паперів грошовими коштами.

До моменту затвердження результатів розміщення акцій органом емітента, уповноваженим приймати таке рішення, розміщені акції мають бути повністю оплачені.

У разі якщо майно вноситься як плата за цінні папери, вартість такого майна повинна відповідати ринковій вартості цього майна, визначеній відповідно до статті 8 Закону «Про акціонерні товариства».

Грошова оцінка вимог до товариства, які виникли до розміщення цінних паперів і якими оплачуються цінні папери товариства,

проводиться у порядку, встановленому абзацом першим цієї частини для оцінки майна.

Під час розміщення цінних паперів право власності на них виникає у набувача в порядку та строки, що встановлені законодавством про депозитарну систему України.

Акціонерне товариство не може надавати позику для придбання його цінних паперів або поруку за позиками, наданими третьою особою для придбання його акцій.

4. Корпоративна форма інвестування – вкладання коштів в акції підприємств, що мають форму акціонерних товариств, і в статутні фонди (майно) інших підприємницьких організацій корпоративного типу (господарських товариств, виробничих кооперативів, господарських об'єднань).

Особливістю корпоративних інвестиційних договорів є їх схожість з багатьма іншими договорами.

Корпоративна форма інвестування передбачає:

- вкладання коштів в акції або частки у статутному фонді господарських товариств;
- вкладання коштів у майно виробничого кооперативу;
- вкладання коштів в акції об'єднань підприємств;
- вкладання коштів у майно акціонерних товариств - учасників холдингової компанії.

Предметом цих договорів є інвестиції – майно або грошові кошти чи нематеріальні активи, які вкладаються в акції чи майно корпоративних суб'єктів господарювання.

Сторонами договорів є, з одного боку, інвестор, який вкладає кошти, і сама корпоративна господарська організація, яка приймає кошти інвестора і передає йому акції чи право на управління.

Корпоративні інвестиційні договори є консенсуальними, двосторонніми, оплатними і одноразовими.

За договором про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво та ін.) без отримання статусу юридичної особи суб'єкти господарювання – інвестори об'єднуються з метою здійснення певного проекту – будівництва об'єкта соціального

(дитячого будинка, школи, лікарні) або культурного призначення (театра, музею) чи виконання певного публічного завдання – виготовлення необхідного державі продукту тощо.

Предметом цього договору є майно, яке вкладається учасниками договору – інвесторами для реалізації мети спільної діяльності, а також сам результат спільної діяльності.

Сторонами договору про спільну інвестиційну діяльність є інвестори.

Договір є консенсуальним, оскільки передбачає узгодження інтересів і письмове оформлення; багатостороннім, оскільки передбачає наявність кількох інвесторів, які поєднали свою діяльність; безоплатним, оскільки вкладення коштів інвесторами – учасниками договору про спільну діяльність не кореспондує з відповідними вартості цих коштів правами; одноразовим, оскільки передбачає припинення після досягнення мети діяльності.

Засновники акціонерного товариства несуть солідарну відповідальність за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями, що виникли до його державної реєстрації.

Акціонерне товариство відповідає за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями засновників тільки у разі схвалення їх дій загальними зборами акціонерів. Загальні збори акціонерів, що схвалюють такі зобов'язання засновників товариства, мають бути проведені протягом шести місяців після державної реєстрації товариства.

Інформація про такі зобов'язання товариства має бути відображена у статуті товариства.

Акціонери зобов'язані:

- дотримуватися статуту, інших внутрішніх документів акціонерного товариства;
- виконувати рішення загальних зборів, інших органів товариства;
- виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі пов'язані з майновою участю;
- оплачувати акції у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені статутом акціонерного товариства;

- не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства.

Статутом товариства може бути передбачена можливість укладення договору між акціонерами, за яким на акціонерів покладаються додаткові обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання.

Акціонери можуть також мати інші обов'язки, встановлені законами.

Якщо корпоративне підприємство через дії або бездіяльність холдингової компанії виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом, то холдингова компанія несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями корпоративного підприємства.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- корпоративна форма інвестування на сьогодні поширена у світі та Україні і можлива через застосування механізмів колективних суб'єктів господарювання – виробничих кооперативів, господарських товариств, об'єднань підприємств;
- найбільш поширеними серед корпоративних суб'єктів господарювання є товариства з обмеженою відповідальністю, а найбільш ефективними з точки зору управління та інвестування – акціонерні товариства та холдингові компанії;
- інвестування у корпоративні суб'єкти господарювання можливе шляхом передачі їм грошей чи майна або, найчастіше, шляхом викупу акцій та майна таких суб'єктів. З одного боку, придбання акцій або майна корпоративного суб'єкта призводить до отримання ним грошових чи майнових ресурсів, постійно необхідних для його розвитку, а з іншого, – до втрати частини своєї компетенції державою або іншими власниками акцій чи майна.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему-порівняння правового статусу корпоративних суб'єктів господарювання.
2. Скласти схему-порівняння ризиків та позитивів корпоративного інвестування.
3. Скласти таблицю заходів і засобів захисту інвестора від протиправного захоплення їх майна та від протиправного встановлення контролю над господарським товариством (рейдерства).

Питання для самоконтролю

1. Поняття та інститути корпоративного права.
2. Корпоративні суб'єкти господарювання.
3. Правовий статус публічних і приватних акціонерних товариств.
4. Поняття та види об'єднань підприємств.
5. Основні НПА у сфері корпоративного регулювання.
6. Поняття корпоратизації державних підприємств.
7. Поняття корпоративних прав.
8. Форми реалізації корпоративних прав.
9. Ринок цінних паперів.
10. Учасники ринку цінних паперів.
11. Правовий статус фондової біржі.
12. Захист корпоративних прав інвестора.

Теми рефератів

1. Рейдерство як загроза корпоративному інвестуванню.
2. Засоби боротьби із рейдерством в Україні.
3. Засоби боротьби із рейдерством у США, Японії, країнах ЄС: можливості застосування позитивного досвіду Україною.
4. Цивільно-правові засоби боротьби із рейдерством в Україні.
5. Господарсько-правові засоби боротьби із рейдерством в Україні.
6. Кримінально-правові засоби боротьби із рейдерством в Україні.

Тема 8. Інвестування у процесі приватизації

План

1. **Поняття і роль приватизації в економіці країни.**
2. **Приватизаційне законодавство України.**
3. **Способи і стадії приватизації.**
4. **Державний контроль за цільовим використанням інвестором об'єктів приватизації, за виконанням інвестиційних вимог. Відповідальність інвестора.**

1. ПРИВАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО (КОМУНАЛЬНОГО) МАЙНА (ПРИВАТИЗАЦІЯ) – це відчуження майна, що перебуває у державній власності, і майна, що належить Автономній Республіці Крим, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до законодавства, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки України.

Приватизація здійснюється на основі принципів:

- законності;
- державного регулювання та контролю;
- надання громадянам України пріоритетного права на придбання державного майна;
- надання пільг для придбання державного майна членам трудових колективів підприємств, що приватизуються;
- забезпечення соціальної захищеності та рівності прав участі громадян України у процесі приватизації;
- продажу об'єктів приватизації з урахуванням їх індивідуальних особливостей виключно за кошти;
- пріоритетного права трудових колективів на придбання майна своїх підприємств;
- створення сприятливих умов для залучення інвестицій;
- додержання антимонопольно-конкурентного законодавства;
- повного, своєчасного та достовірного інформування громадян про порядок приватизації та відомості про об'єкти приватизації;

- врахування особливостей приватизації об'єктів зв'язку, агропромислового комплексу, гірничодобувної промисловості, незавершеного будівництва, невеликих державних підприємств, підприємств із змішаною формою власності та об'єктів науково-технічної сфери;
- застосування переважно конкурентних способів у разі:
 - приватизації невеликих державних підприємств, законсервованих об'єктів та об'єктів незавершеного будівництва, підприємств торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування населення, готельного господарства, туристичного комплексу;
 - продажу акцій відкритих акціонерних товариств, створених на базі середніх та великих підприємств

Приватизація державного майна – це відчуження майна, що перебуває у державній власності, і майна, що належить Автономній Республіці Крим, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до Закону України «Про приватизацію державного майна», з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки України.

До об'єктів державної власності, що підлягають приватизації, належать:

- підприємства (цехи, виробництва, дільниці, інші підрозділи, якщо в разі їх виділення у самостійні підприємства не порушується технологічна єдність виробництва з основної спеціалізації підприємства, із структури якого вони виділяються) як єдині майнові комплекси, до складу яких входять усі види майна, призначені для їх діяльності, що визначені ЦК України;
- об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти;
- акції (частки, паї), що належать державі у майні господарських товариств та інших об'єднань;
- земельні ділянки, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації.

Державною програмою приватизації усі об'єкти класифіковано на наступні групи:

Група А – цілісні майнові комплекси державних, орендних підприємств та структурні підрозділи підприємств, виділені у самостійні підприємства, у тому числі у процесі реструктуризації державних підприємств із середньообліковою чисельністю працюючих до 100 осіб включно або понад 100 осіб, але вартість основних фондів яких недостатня для формування статутних фондів відкритих акціонерних товариств, а також готелі, об'єкти санаторно-курортних закладів та будинки відпочинку, які перебувають на самостійних балансах; окреме індивідуально визначене майно (в тому числі таке, яке не увійшло до статутних фондів ПАТ, будівлі, споруди та нежилі приміщення, майно підприємств, ліквідованих за рішенням господарського суду, та майно підприємств, що ліквідуються за рішенням органу, уповноваженого управляти державним майном); майно підприємств, які не були продані як цілісні майнові комплекси.

Група В – цілісні майнові комплекси підприємств з середньообліковою чисельністю працюючих понад 100 осіб та вартість основних фондів яких достатня для формування статутних фондів ПАТ; акції ПАТ, випуск яких зареєстрований або продаж акцій яких розпочався до набрання чинності Закону України «Про державну програму приватизації» від 18 травня 2000 року (крім підприємств групи Г); акції ПАТ, створених на базі підприємств агропромислового комплексу, в разі, якщо вартість основних фондів достатня для формування статутного фонду ПАТ.

Група Г – цілісні майнові комплекси підприємств або пакети акцій ПАТ, що на момент прийняття рішення про приватизацію займають монопольне (домінуюче) становище на загальнодержавному ринку відповідних товарів і послуг або мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави.

Група Д – об'єкти незавершеного будівництва, законсервовані об'єкти.

Група Е – акції (частки, паї), що належать державі у статутних фондах господарських товариств (у тому числі підприємств з іноземними інвестиціями), розташованих на території України або за кордоном.

Група Ж – незалежно від вартості об'єкти охорони здоров'я, освіти, культури, мистецтва та преси, фізичної культури і спорту, телебачення та радіомовлення, видавничої справи, а також об'єкти санаторно-курортних

закладів, профілакторії, будинки і табори відпочинку (за винятком об'єктів санаторно-курортних закладів і будинків відпочинку, які перебувають на самотійних балансах), у тому числі об'єкти соціально-побутового призначення, що перебувають на балансі підприємств, у разі їх невключення до складу майна, що передається в комунальну власність або приватизується, крім об'єктів, які не підлягають приватизації відповідно до статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна».

2. ПРИВАТИЗАЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Загальні положення щодо порядку приватизації визначено Законом України «Про приватизацію державного майна». Особливості застосування способів приватизації щодо певних груп об'єктів приватизації, пріоритетні завдання приватизації визначено Законом України «Про державну програму приватизації». Окрім цього, низка спеціальних законів визначає порядок приватизації підприємств окремих галузей. Це:

- Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)»;
- Закон України «Про особливості приватизації підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України»;
- Закон України «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі».

Крім законів в Україні наявні постанови Кабінету Міністрів України, якими визначається перелік об'єктів, що мають загальнодержавне значення, а тому не підлягають приватизації. Протягом останніх років перелік таких об'єктів постійно зменшується. Проте можна висловити надію, що нарешті процес зменшення припиниться. У червні 2012 року Віце-прем'єр-міністр України – Міністр інфраструктури України Б.В. Колесніков заявив, що незважаючи на належність 80% акцій портових підприємств України приватним інвесторам, порти залишаться у власності та під контролем держави. З одного боку, інвестування в об'єкти на території України приватними особами є позитивом. Проте у випадку інвестування у стратегічні об'єкти держава має застосовувати правило «золотої акції».

3. СПОСОБИ І СТАДІЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ:

Приватизація державного майна здійснюється шляхом:

- продажу об'єктів приватизації на аукціоні, за конкурсом;
- продажу акцій (часток, паїв), що належать державі у господарських товариствах, на аукціоні, за конкурсом, на фондових біржах та іншими способами, що передбачають загальнодоступність та конкуренцію покупців;
- продажу на конкурсній основі цілісного майнового комплексу державного підприємства, що приватизується, або контрольного пакета акцій відкритого акціонерного товариства при поданні покупцем відповідних документів;
- викупу майна державного підприємства згідно з альтернативним планом приватизації.

Неконкурентні способи продажу майна державних підприємств застосовуються щодо об'єктів, не проданих на аукціоні, за конкурсом

Приватизація законсервованих об'єктів та об'єктів незавершеного будівництва, підприємств торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування населення, готельного господарства, туристичного комплексу здійснюється шляхом:

- продажу на аукціоні, за конкурсом;
- викупу.

Приватизація зазначених об'єктів здійснюється у порядку, передбаченому Законом України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» та Державною програмою приватизації.

За рішенням органів приватизації законсервовані об'єкти та об'єкти незавершеного будівництва можуть передаватися на умовах відповідного договору особам, які можуть бути покупцями відповідно до законодавства, для завершення будівництва або вноситися до статутного фонду господарського товариства як державна частка з наступною її приватизацією в порядку, встановленому законодавством України.

Приватизація майна невеликих державних підприємств (об'єктів малої приватизації) здійснюється відповідно до Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)»

У разі прийняття після закінчення строку дії концесійного договору рішення про приватизацію майна об'єкта, що надавався у концесію, у колишнього концесіонера виникає право на викуп цього майна згідно з визначеними умовами приватизації, якщо ним у зв'язку з виконанням умов концесійного договору створено (побудовано) це майно або здійснено його поліпшення вартістю не менш як 25 відсотків вартості майна на момент приватизації

Порядок приватизації державного майна передбачає:

- опублікування списку об'єктів, які підлягають приватизації, у виданнях державних органів приватизації, місцевій пресі;
- прийняття рішення про приватизацію об'єкта на підставі поданої заяви або виходячи із завдань Державної програми приватизації та створення комісії з приватизації;
- опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта;
- проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що приватизується (за винятком об'єктів малої приватизації);
- проведення у випадках, передбачених законодавством, екологічного аудиту об'єкта приватизації;
- затвердження плану приватизації або плану розміщення акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, та їх реалізацію.

Ініціатива щодо приватизації може виходити від державних органів приватизації, а також покупців. Покупці єдиних майнових комплексів та інвестори, які бажають придбати контрольний пакет акцій, зобов'язані разом із заявою подати бізнес-план або техніко-економічне обґрунтування післяприватизаційного розвитку об'єкта, що включає план зайнятості працівників підприємства, пропозицію інвестора з зазначенням

максимального розміру інвестиції, строків та порядку її внесення, а також декларацію про доходи для покупців - фізичних осіб.

Заяви про приватизацію подаються до державних органів приватизації за місцезнаходженням об'єкта, що приватизується, у письмовій формі та в порядку, що встановлюється ФДМУ.

Державні органи приватизації протягом місяця розглядають заяви та приймають рішення щодо приватизації об'єкта і в п'ятиденний строк письмово повідомляють про це заявника, адміністрацію та трудовий колектив підприємства, що приватизується, а також відповідний орган виконавчої влади, уповноважений управляти цим майном.

У разі відмови в приватизації відповідний орган приватизації повідомляє заявників про причину відмови.

Відмова в приватизації можлива тільки у випадках, коли:

- особа, яка подала заяву, не може бути визнана покупцем відповідно до закону;

- законодавством встановлено обмеження щодо приватизації цього підприємства;

- майно у встановленому порядку включено до переліку об'єктів (групи об'єктів), що не підлягають приватизації;

- об'єкт приватизації знаходиться в заповідній зоні, або розташований у прибережних захисних смугах морів, річок, озер на відстані ближче ніж 100 метрів від них.

З моменту прийняття рішення про приватизацію майна державного підприємства: орган, що здійснює управління майном цього підприємства, передає у встановленому порядку функції з управління цим майном державним органам приватизації; стосовно цього підприємства припиняється дія норм ГК України в частині купівлі, продажу, передачі, обміну, здачі в оренду, надання безоплатно, списання майна, випуску та придбання цінних паперів, надання та одержання кредитів у розмірах, що перевищують середньорічний рівень таких операцій за останні три роки з урахуванням рівня інфляції, а також забороняється передача майна в іпотеку.

Державний орган приватизації протягом місяця з дня прийняття рішення про приватизацію об'єкта затверджує склад комісії з приватизації об'єкта і встановлює строк подання проекту плану

приватизації. Цей строк не повинен перевищувати двох місяців з дня затвердження складу комісії.

До складу комісії входять за принципом однакового представництва представники господарського товариства, створеного членами трудового колективу підприємства, що приватизується, в тому числі й від представницького органу трудового колективу – виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) або іншого уповноваженого ним органу, інші особи (або їх представники), які подали заяву на приватизацію, представники місцевих рад, фінансових органів, державного органу приватизації, центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів або його територіальних органів, центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів України або його територіальних органів, Антимонопольного комітету України або його територіальних відділень, органу, уповноваженого до прийняття рішення про приватизацію управляти відповідним державним майном, територіальних органів центрального органу виконавчої влади з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.

При приватизації законсервованих об'єктів, об'єктів незавершеного будівництва, майна ліквідованих підприємств або об'єктів, які підлягають приватизації у порядку, визначеному Законом України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», окремого індивідуально визначеного майна, акцій (часток, паїв), що належать державі у майні підприємств із змішаною формою власності, комісія з приватизації не створюється і план приватизації не складається.

Комісія з приватизації складає проект плану приватизації об'єкта, в якому враховуються пропозиції:

- господарського товариства, створеного працівниками підприємства, що приватизується, та інших покупців;
- місцевих рад за місцезнаходженням об'єкта приватизації;
- державних органів приватизації;
- центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів або його територіальних органів;
- Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень;

- центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів України або його територіальних органів.

Проект плану приватизації повинен передбачати строки та способи приватизації, початкову вартість об'єкта приватизації (розмір статутного капіталу господарського товариства), рекомендовані форми платежу, розміри пакетів акцій за напрямками їх реалізації, а також забезпечення технологічної єдності виробництва, недопущення руйнування єдиних майнових комплексів, циклів, технологій, порядок використання майна, що не підлягає приватизації.

За рішенням комісії до розробки проекту плану приватизації може бути включено проект реорганізації об'єкта, в якому передбачено створення на основі його структурних підрозділів юридичних осіб.

Рішення про необхідність реорганізації приймається в порядку, що встановлюється ФДМУ та Антимонопольним комітетом України.

До проекту плану приватизації додається акт оцінки вартості об'єкта приватизації, який складається відповідно до законодавства і затверджується органом приватизації, та технічний паспорт земельної ділянки державної власності, яка підлягає продажу державним органом приватизації.

У разі проведення відповідно до законодавства екологічного аудиту об'єкта приватизації до проекту плану приватизації додається висновок про проведення екологічного аудиту.

Якщо трудовий колектив підприємства, майно якого приватизується, або інші покупці не погоджуються з проектом плану приватизації, розробленим комісією, вони можуть підготувати альтернативний варіант плану.

Проект плану, розроблений комісією, та альтернативний проект плану трудового колективу чи інших покупців подаються на розгляд регіональних відділень Фонду державного майна України або його представництв у районах та містах, які протягом десяти днів зобов'язані розглянути подані проекти, затвердити план приватизації і довести його до заінтересованих осіб.

Рішення про затвердження плану може бути оскаржено у десятиденний строк у ФДМУ, Верховну Раду Автономної Республіки Крим.

Статтею 15 Закону України «Про приватизацію державного майна» визначено наступні способи приватизації:

- продаж об'єктів приватизації на аукціоні, за конкурсом;
- продаж акцій (часток, паїв), що належать державі у господарських товариствах, на аукціоні, за конкурсом, на фондових біржах та іншими способами, що передбачають загальнодоступність та конкуренцію покупців;
- продаж на конкурсній основі єдиного майнового комплексу державного підприємства, що приватизується, або контрольного пакета акцій відкритого акціонерного товариства при поданні покупцем документів, передбачених Законом;
- викуп майна державного підприємства згідно з альтернативним планом приватизації.

Неконкурентні способи продажу майна державних підприємств застосовуються щодо об'єктів, не проданих на аукціоні, за конкурсом.

При приватизації майна державного підприємства як єдиного майнового комплексу шляхом його викупу, продажу на аукціоні, за конкурсом між продавцем і покупцем укладається відповідний договір купівлі-продажу.

До договору купівлі-продажу повинні включатися передбачені бізнес-планом чи планом приватизації зобов'язання або зобов'язання сторін, які були визначені умовами аукціону, конкурсу чи викупу.

Договір купівлі-продажу підлягає нотаріальному посвідченню та у випадках, передбачених законом, державній реєстрації.

Право власності на приватизований об'єкт та земельну ділянку переходить до покупця з моменту сплати повної вартості придбаного об'єкта приватизації та земельної ділянки.

4. Державний контроль за цільовим використанням інвестором об'єктів приватизації, за виконанням інвестиційних вимог. Відповідальність інвестора

Державні органи приватизації (Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва у районах і містах, органи приватизації в Автономній Республіці Крим, що становлять єдину

систему державних органів приватизації в Україні) у межах своєї компетенції здійснюють такі основні повноваження:

- змінюють у процесі приватизації організаційну форму підприємств, що перебувають у державній власності;
- здійснюють повноваження власника державного майна у процесі приватизації;
- виступають орендодавцем майна, що перебуває у державній власності, згідно з законодавством;
- продають майно, що перебуває у державній власності, в процесі його приватизації, включаючи майно ліквідованих підприємств, об'єктів незавершеного будівництва та колишнє військове майно, що набуло статусу цивільного, а також акції (частки, паї), що належать державі у майні господарських товариств;
- створюють комісії з приватизації;
- затверджують плани приватизації майна, що перебуває у державній власності, плани розміщення акцій акціонерних товариств у процесі приватизації;
- розробляють проекти державних програм приватизації і подають їх на затвердження Верховній Раді України;
- укладають угоди щодо проведення підготовки об'єктів до приватизації та їх продажу;
- укладають угоди щодо проведення експертної оцінки вартості об'єктів приватизації;
- здійснюють ліцензування комісійної, представницької та комерційної діяльності з приватизаційними паперами;
- виступають з боку держави засновником підприємств із змішаною формою власності;
- беруть участь у розробці міжнародних договорів України з питань державної власності та її використання;
- здійснюють захист майнових прав державних підприємств, організацій, установ, а також акцій (часток, паїв), що належать державі, на території України та за її кордоном;
- контролюють виконання умов договорів купівлі-продажу державного майна;
- здійснюють інші повноваження, передбачені цим законодавством України з питань приватизації.

Приватизації не підлягають об'єкти, що мають загальнодержавне значення, а також казенні підприємства.

До об'єктів, що мають загальнодержавне значення, відносяться майнові комплекси підприємств, їх структурних підрозділів, основним видом діяльності яких є виробництво товарів (робіт, послуг), що мають загальнодержавне значення.

Загальнодержавне значення мають:

а) об'єкти, які забезпечують виконання державою своїх функцій, забезпечують обороноздатність держави, її економічну незалежність, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України, зокрема:

1) майно органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, майно Збройних Сил України (крім майна, щодо якого цим Законом встановлено особливості приватизації), Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, правоохоронних і митних органів; 2) надра, корисні копалини загальнодержавного значення, водні ресурси та інші природні ресурси, які є об'єктами права власності Українського народу; 3) майнові комплекси підприємств з лісовідновлення, лісорозведення та охорони лісу, лісництва, їх підрозділи; 4) сортовипробувальні станції, дільниці, інші організації з експертизи сортів рослин; 5) золотий і валютний фонди та запаси, державні матеріальні резерви; 6) емісійна система, майнові комплекси підприємств і установ, що забезпечують випуск та зберігання грошових знаків і цінних паперів; 7) радіотелевізійні передавальні центри, а також об'єкти, що забезпечують зв'язком органи законодавчої та виконавчої влади; 8) державні радіоканали та телевізійні канали; 9) засоби урядового, фельд'єгерського та спеціального зв'язку; 10) інші об'єкти права державної власності, які забезпечують виконання державою своїх функцій;

б) об'єкти, діяльність яких забезпечує соціальний розвиток, збереження та підвищення культурного, наукового потенціалу, духовних цінностей, зокрема:

1) об'єкти Національного космічного агентства України при Кабінеті Міністрів України; 2) архіви; 3) майнові комплекси установ Національної академії наук України з основних напрямів досліджень;

4) об'єкти культури, мистецтва, архітектури, меморіальні комплекси, заповідники, парки тощо загальнонаціонального значення; 5) об'єкти освіти, фізичної культури, спорту і науки, що фінансуються з державного бюджету;

в) об'єкти, контроль за діяльністю яких з боку держави гарантує захист громадян від наслідків впливу неконтрольованого виготовлення, використання або реалізації небезпечної продукції, послуг або небезпечних виробництв, зокрема:

1) майнові комплекси підприємств по виготовленню та ремонту всіх видів зброї, яка є на озброєнні Збройних Сил України, Служби безпеки України; 2) майнові комплекси підприємств по випуску наркотичних, бактеріологічних, біологічних, психотропних, сильнодіючих хімічних та отруйних засобів (крім аптек); 3) майнові комплекси підприємств, що забезпечують діяльність у сфері обігу зброї та радіоактивних речовин; 4) захисні споруди цивільної оборони; 5) полігони, будови, споруди та устаткування для захоронення твердих промислових та побутових відходів, скотомогильники;

г) об'єкти, які забезпечують життєдіяльність держави в цілому, зокрема:

1) структурні підрозділи майнових комплексів, що забезпечують постійне розміщення і зберігання державних резервів і мобілізаційних запасів; 2) пенітенціарні заклади; 3) майнові комплекси підприємств геологічної, картографічної, гідрометеорологічної служб, служби контролю за станом навколишнього природного середовища; 4) об'єкти державних систем стандартизації, метрології та сертифікації продукції; 5) майнові комплекси підприємств авіаційної промисловості; 6) автомобільні дороги, крім тих, що належать підприємствам до першого розгалуження їх за межами території цих підприємств; 7) майнові комплекси підприємств, які здійснюють виробництво основної залізничної техніки (електровози, тепловози, дизель-поїзди, вагони); 8) майнові комплекси підприємств залізничного транспорту з їх інфраструктурою; 9) метрополітен, міський електротранспорт; 10) майно, що забезпечує цілісність об'єднаної енергетичної системи України та диспетчерське (оперативно-технологічне) управління, магістральні та міждержавні електричні мережі; 11) атомні електростанції, гідроелектростанції з греблями, що забезпечують водопостачання

споживачам та проведення гідромеліоративних робіт, теплоелектроцентралі; 12) магістральні нафто- і газопроводи та магістральний трубопровідний транспорт, що обслуговують потреби держави в цілому, підземні нафто- та газосховища; 13) транспортні засоби спеціального призначення, що забезпечують виконання робіт, пов'язаних з ліквідацією пожеж, наслідків стихійних лих; 14) об'єкти інженерної інфраструктури та благоустрою міст, включаючи мережі, споруди, устаткування, які пов'язані з постачанням споживачам води, газу, тепла, а також відведенням і очищенням стічних вод; 15) майнові комплекси структурних підрозділів хлібоприймальних і хлібозаготівельних підприємств, що забезпечують розміщення і зберігання мобілізаційних запасів, та майно хлібоприймальних і хлібозаготівельних підприємств, що входить до статутного фонду Державної акціонерної компанії «Хліб України»; 16) майнові комплекси підприємств соляної промисловості; 17) акваторії портів, причали всіх категорій і призначень, причальні у портах і гідрографічні споруди, набережні причалів, 18) захисні споруди та системи сигналізації, портові системи інженерної інфраструктури та споруди зв'язку, енерговодопостачання та водовідведення, автомобільні дороги та залізничні колії (до першого розгалуження за межами території порту), навчальний та гідрографічний флот, майнові комплекси судноплавних інспекцій; 19) водосховища і водогосподарські канали комплексного призначення, міжгосподарські меліоративні системи, гідротехнічні захисні споруди; 20) майнові комплекси підприємств, що виготовляють спирт, вина і лікєро-горілчані вироби; 21) крематорії, кладовища

Перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації та перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані затверджено Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації».

За погодженням з Кабінетом Міністрів України приватизуються майнові комплекси:

- підприємств-монополістів на ринку відповідних товарів України, визнаних такими у встановленому порядку;

- підприємств військово-промислового комплексу, що підлягають конверсії згідно з відповідною програмою;
- підприємств, приватизація яких здійснюється із залученням іноземних інвестицій за міжнародними договорами України;
- інших об'єктів, віднесених Державною програмою приватизації до групи Г.

Законом України «Про призупинення приватизації підприємств нафтопереробної промисловості» до прийняття Державної програми приватизації на 2004-2006 роки та Закону України «Про особливості приватизації підприємств нафтопереробної промисловості України» призупинено приватизацію та внесення державою до статутних фондів господарських товариств усіх форм власності пакетів акцій підприємств нафтопереробної промисловості України, які перебувають у державній власності, а також передачу їх у заставу.

Цілі, пріоритети та умови приватизації визначаються Державною програмою приватизації, яка розробляється ФДМУ і затверджується Верховною Радою України законом України один раз на три роки.

У Державній програмі приватизації визначаються:

- завдання щодо приватизації майна, яке перебуває в державній власності, та державного майна, що належить Автономній Республіці Крим;
- відповідні способи приватизації для різних груп об'єктів;
- завдання відповідним органам виконавчої влади щодо забезпечення проведення приватизації;
- заходи щодо залучення в процесі приватизації інвесторів;
- особливості участі в процесі приватизації громадян України, іноземних інвесторів та інших покупців;
- розрахунок витрат на виконання програми приватизації, порядок їх відшкодування та джерела фінансування;
- прогноз надходження коштів від приватизації та напрями їх використання.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про приватизацію державного майна» суб'єктами приватизації є:

- державні органи приватизації;
- покупці (їх представники);
- посередники.

Державним органом приватизації є ФДМУ, його регіональні відділення та представництва у районах і містах, органи приватизації в Автономній Республіці Крим, що становлять єдину систему державних органів приватизації в Україні.

Державні органи приватизації у межах своєї компетенції здійснюють такі основні повноваження:

- змінюють у процесі приватизації організаційну форму підприємств, що перебувають у державній власності;

- здійснюють повноваження власника державного майна у процесі приватизації;

- виступають орендодавцем майна, що перебуває у державній власності, згідно з законодавством;

- продають майно, що перебуває у державній власності, в процесі його приватизації, включаючи майно ліквідованих підприємств, об'єктів незавершеного будівництва та колишнє військове майно, що набуло статусу цивільного, а також акції (частки, паї), що належать державі у майні господарських товариств;

- створюють комісії з приватизації;

- затверджують плани приватизації майна, що перебуває у державній власності, плани розміщення акцій акціонерних товариств у процесі приватизації;

- розробляють проекти державних програм приватизації і подають їх на затвердження Верховній Раді України;

- укладають угоди щодо проведення підготовки об'єктів до приватизації та їх продажу;

- укладають договори на проведення незалежної оцінки майна в процесі його приватизації;

- укладають у випадках, передбачених законодавством, угоди щодо проведення екологічного аудиту об'єктів приватизації;

- виступають з боку держави засновником підприємств із змішаною формою власності;

- беруть участь у розробці міжнародних договорів України з питань державної власності та її використання;

- здійснюють захист майнових прав державних підприємств, організацій, установ, а також акцій (часток, паїв), що належать державі, на території України та за її кордоном;

- контролюють виконання умов договорів купівлі-продажу державного майна;

- здійснюють продаж земельних ділянок державної власності, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації.

Покупцями об'єктів приватизації можуть бути:

- громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства;
- суб'єкти господарювання, зареєстровані на території України, крім передбачених законодавством обмежень;
- іноземні суб'єкти господарювання.

Для спільної участі в приватизації громадяни можуть створювати господарські товариства, в тому числі із членів трудового колективу, в порядку, встановленому законодавством України. Господарське товариство членів трудового колективу підприємства, що приватизується, засновується на підставі рішення загальних зборів, у яких брало участь більше 50 відсотків працівників підприємства або їх уповноважених представників.

Не можуть бути покупцями:

- суб'єкти господарювання, у майні яких частка державної власності перевищує 25 відсотків;
- органи державної влади;
- працівники державних органів приватизації.

При придбанні державного майна покупці можуть звернутися до посередницьких організацій. Ними є довірчі товариства, інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, інші фінансові посередники, які створюються для зниження ризику покупців при розміщенні вкладів в об'єкти приватизації, обслуговування обігу приватизаційних паперів, формування їх ризику та подальшого обслуговування. Посередники не мають права приймати участь у малій приватизації.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- господарювання лише на основі державної та комунальної форм власності, як це було за часів СРСР, неефективне. Проте і перехил у бік приватної власності має свої негативні сторони. Найбільш ефективним є сполучення приблизно у рівних частках державного, колективного і

приватного майна в економіці країни. Перехід від державного та комунального майна в економіці до певної частини приватного за умови продуманих дій держави може бути подвійно ефективним у випадку проведення приватизації. Завдяки цьому державний і комунальний сектор отримують додаткові грошові і матеріальні ресурси.

- негативним моментом приватизації є втрата державного контролю над частиною своїх об'єктів. Для мінімізації цього держава повинна застосовувати механізми контролю над стратегічними об'єктами незалежно від їх майнової та іншої приналежності;

- важливим завданням розвитку сучасного інвестиційного законодавства при приватизації є встановлення гарантій та жорстких механізмів відповідальності інвесторів за невиконання ними умов інвестиційного договору та зобов'язань, взятих при приватизації.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему способів приватизації в Україні та інших країнах. Особливу увагу звернути на способи, поширені на сьогодні.
2. Скласти схему-порівняння ефективності інвестування шляхом приватизації в Україні та економічно розвинених країнах.
3. Скласти схему з пропозиціями засобів захисту інтересів держави від невиконання інвесторами положень інвестиційних проектів після приватизації державних об'єктів.

Питання для самоконтролю

1. Поняття приватизації.
2. Способи приватизації.
3. Стадії приватизації.
4. Порядок приватизації.
5. Принципи приватизації.
6. Державні гарантії інвесторам при приватизації.
7. Порядок проведення конкурсу серед інвесторів.
8. Об'єкти приватизації.
9. Організатори та учасники конкурсу на приватизацію.
10. Державний контроль за цільовим використанням інвестором об'єктів приватизації.

11. Відповідальність інвестора.

Теми рефератів

1. Історія розвитку процесу приватизації в Україні і за кордоном.
2. Державні гарантії інвесторам при приватизації.
3. Об'єкти приватизації.
4. Відповідальність інвестора при порушенні умов, взятих на себе при приватизації.

Тема 9. Лізинг та концесія як види інвестиційної діяльності

План

- 1. Поняття лізингу як форми інвестування.**
- 2. Договір лізингу.**
- 3. Поняття концесії та концесійної діяльності як форми інвестування.**
- 4. Участь держави у договорах лізингу та концесії.**
- 5. Відповідальність сторін за невиконання зобов'язань за договором лізингу та концесійним договором.**

1. Поняття лізингу як форми інвестування

Лізингом законодавство визначає підприємницьку діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням

лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Велику увагу дослідженню правового режиму лізингових відносин приділяла А.Г. Барабаш у дисертаційному дослідженні з господарського права на тему «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ».

Вона виділяє наступні юридичні ознаки лізингу:

- 1) лізинг – це підприємницька діяльність;
- 2) лізингова діяльність має на меті інвестування коштів;
- 3) сутність лізингової діяльності полягає в користуванні;
- 4) предмет лізингу передається у виключне користування;
- 5) користування предметом лізингу є платним;
- 6) користування предметом лізингу є строковим;
- 7) майно, що передається в лізинг є власністю лізингодавця.

Як видно, законодавець, визначаючи лізинг, виходив зі вже відомих нам ознак строковості, платності та користування. Подальшому аналізу підлягатимуть лише ті суттєві моменти законодавчої дефініції, які характеризують лізинг як особливий вид інвестування у формі майнового найму.

У науковій літературі неодноразово порушувалось питання про важливість правильного розуміння правової природи лізингу. Професор М. Джованьолі, автор першого глибокого порівняльного аналізу лізингу в законодавстві, судовій практиці та доктрині країн континентальної Європи (Бельгії, Італії, Франції, ФРН, Швейцарії) з цього приводу писав: «Правильне визначення юридичної природи лізингу важливе не лише для теорії, але й для інтеграції цього нового способу фінансування англо-американського походження в систему зобов'язань та речових прав континентальної Європи. Воно має велике практичне значення при визначенні прав та обов'язків сторін... Воно важливе і для визначення бухгалтерського та податкового статусу угоди. Але особливо цінним воно є в сфері речових прав, де в законодавствах континентальної Європи панує принцип *numerus clausus* і сторони не вправі створювати нові види речових способів забезпечення виконання зобов'язань (*suretes reelles*)». До вищесказаного необхідно додати, що визначення правової природи

лізингу обумовлює підхід до правового регулювання лізингових відносин в тій або іншій країні.

За останні роки іноземними вченими було створено безліч теорій правової природи лізингу. Інколи зустрічаються роботи, автори яких спростовують існуючі підходи, роблять спробу обґрунтувати власну точку зору та одночасно вказують на можливість виникнення нових теорій. Так, О.В. Кабатова зазначає, що подальший розвиток лізингу, особливо в міжнародній сфері, може призвести до виникнення нових теорій і концепцій, оскільки розмова про правову природу лізингу залишається поки-що незавершеною. Російський вчений В.В. Вітрянський відзначає, що правова природа лізингу, його місце в системі зобов'язань залишаються серед найбільш дискусійних питань юридичної літератури, яка досліджує лізингові правовідносини.

Характерно, що більшість вітчизняних та російських вчених досліджують правову природу договору лізингу як виду цивільно-правової угоди. Такі дослідження виходять з обмежених цивілістичних позицій, розглядають лише договір лізингу як форму зв'язків між лізингодавцем, лізингоодержувачем та продавцем об'єкта лізингу. Яскравим прикладом таких досліджень є концепція юридичної природи лізингу російського вченого С. Шаталова. На думку цього автора, лізинг – це сукупність купівлі-продажу (*emptio-venditio*) та оренди (*locatio-conductio rerum*), класичних договорів, необхідних і достатніх для пояснення його правової природи. Пояснюючи свою точку зору, С. Шаталов зазначає: «Ми намагаємось викласти суто цивілістичний погляд на лізингові відносини, не звертаючи при цьому уваги не лише на економічні аспекти, а й на існуючу практику здійснення лізингових операцій, яка безперечно впливає на сучасний законодавчий підхід і до даного моменту ускладнює чітке бачення юридичної природи лізингу». До викладеного твердження слід додати, що такий підхід до вивчення лізингових правовідносин не дозволяє вбачати в них елементи публічно-правового характеру. Як правило, вітчизняні вчені навіть не намагаються обґрунтувати свою позицію щодо визначення лізингу як цивільно-правової угоди. Лізинг, будучи новою для нашої правової системи категорією, без будь-якої аргументації цього був віднесений до цивільно-правових угод. Іноземні вчені також не прийшли до однозначної думки у вирішенні цієї проблеми. М. Джованьолі зазначав, що «незважаючи на

стрімкий розвиток кредит-оренди (credit-bail (leasing)) в континентальній Європі, цей спосіб фінансування породжує складнощі, що стосуються не лише оподаткування та бухгалтерського обліку, як в Сполучених Штатах та Великобританії, але й, головним чином, приватного права. Лізинг досяг визнання в континентальній Європі і, напевне, майже у всьому світі. Але кваліфікація лізингу в приватному праві залишається питанням спірним...». Аналіз лізингу на предмет наявності в ньому елементів публічно-правового та приватноправового характеру є одним із напрямків дисертаційного дослідження.

Відразу слід зазначити, що під терміном «лізинг» автор цього дослідження розуміє економіко-правову категорію, яка поєднує сукупність економіко-правових відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією договору лізингу. «Договором лізингу» визнається зовнішня форма вираження зв'язків між лізингодавцем і лізингоодержувачем. Для характеристики деяких економічних аспектів лізингу в роботі застосовується термін «лізингова операція». Поняттям «лізингові правовідносини» охоплюється сукупність урегульованих нормами права взаємозв'язків між безпосередніми суб'єктами лізингу (лізингодавцем та лізингоодержувачем), а також між ними та іншими суб'єктами, які укладають допоміжні угоди, направлені на реалізацію договору лізингу.

Слід погодитись з думкою В.М. Хобти та В.А. Гайдук про те, що регулювання лізингової діяльності повинно здійснюватись, виходячи з її економічної сутності. Тому вчення про економічну природу лізингу є необхідним підґрунтям дослідження.

Вказаний підхід до вивчення правової природи лізингу дає змогу визначити:

- 1) поняття лізингу;
- 2) родову належність лізингу та видову диференціацію;
- 3) місце лізингу в правовій системі України;
- 4) напрямки правового регулювання лізингових відносин.

Дослідження економічної природи лізингу на рівні дисертаційної роботи було здійснено Н.В. Стукало. На її думку, лізинг має складну потрійну основу та містить в собі водночас суттєві властивості кредитної угоди, інвестиційної та орендної діяльності, які тісно сполучаються та поєднуються один з одним, створюючи нову організаційно-правову форму бізнесу. В ньому реалізується комплекс майнових відносин, які

пов'язані з передачею засобів виробництва у тимчасове користування шляхом їх купівлі та наступної передачі в оренду.

Лізинг забезпечує фірмам-орендарям ряд фінансових вигод:

- 1) придбання устаткування обходиться дешевше, оскільки фінансова компанія може отримати позику на кредитному ринку по більш низькій ставці, ніж підприємство-орендар;
- 2) він дозволяє промисловим та іншим компаніям ширше використовувати державні податкові і амортизаційні пільги;
- 3) вдається у певній мірі уникнути негативного впливу інфляції, оскільки орендні ставки встановлюються на дату підписання угоди і потім, як правило, не переглядаються. У сучасній світовій практиці найбільшого значення набув фінансовий лізинг (частіше через оренду із залученням засобів третьої сторони).

За підрахунками західних економістів у розвинених капіталістичних країнах лізинг покриває від 6% до 20% щорічних потреб у засобах для інвестицій в основні фонди.

Лізинг став транснаціональним явищем. Найбільший розвиток лізингової компанії отримали у США. На його умовах у США можна придбати практично будь-яке обладнання. У Європі лізингові операції досить поширені в Англії та Франції.

Елементи кредиту, інвестицій та оренди, як складові в комплексі лізингових відносин, в тій або іншій мірі визнаються більшістю вчених-економістів. Якщо Н.В. Стукало виходить з рівнозначної присутності в операції лізингу всіх трьох елементів, то інші автори можуть виділяти один із елементів або спростовувати наявність котрогось із них. Так, О. Яновський зазначає, що лізингом є особлива форма оренди, пов'язана з наданням у користування машин, обладнання, інших матеріальних засобів та майна. Він також визначає лізинг як щось середнє між орендою та кредитом, розстрочкою та прокатом. В.І Міщенко, О.Г. Луб'яницький, Н.Г. Слав'янська вважають, що в економічному значенні лізинг можна розглядати як форму кредиту, що надається лізингодавцем лізингоодержувачеві у формі майна, яке передано в користування, або форму інвестування в економіку, альтернативну банківській позиції.

Чинне законодавство України також визначає лізинг через такі економіко-правові категорії як оренда, кредит, інвестиції. Слід звернути

увагу на те, що законодавець по-різному трактує поняття лізингу в окремих нормативних актах. Так, стаття 1 Закону України “Про лізинг” визначає, що метою лізингової діяльності є інвестування. Податкове законодавство визнає лізинг однією із форм оренди, а банківське законодавство передбачає можливість такої форми банківського кредиту як лізинговий.

Наявність істотних розбіжностей у легальних визначеннях поняття лізингу зумовлюють потребу вивчення його співвідношення з такими правовими інститутами як оренда, кредит та інвестування.

Дещо потрібно відзначити, що становлення та правове регулювання лізингу в кожній окремій країні має свої особливості. Звідси і відмінності у розумінні правової природи лізингу. Як вже відзначалося, для правової системи України характерним є те, що в момент становлення лізингу вже сформовані і діють у сфері господарювання інститути майнового найму та оренди. Тому питання визначення місця лізингу в системі права України стосується, в першу чергу таких правових категорій як майновий найм та оренда.

Як показує аналіз постійними та визначальними для лізингових відносин є елементи користування, строковості та платності. Вказані ознаки характеризують правовідносини майнового найму.

Господарський кодекс визначає лізинг як господарську діяльність, спрямовану на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування лізингоодержувачу на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у постачальника, за умови сплати лізингових платежів.

Характеризуючи лізинг як вид інвестування, що відбувається у формі майнового найму, слід звернути увагу і на результати такої цілеспрямованої діяльності. Після закінчення терміну угоди об’єкт лізингу може переходити у власність лізингоодержувача або повертатися лізингодавцю. В обох випадках такі наслідки повинні бути обумовлені сторонами в договорі лізингу та знайти своє відображення у визначенні поняття лізингу. Вказані наслідки є однією з кваліфікаційних ознак лізингу, яка дозволяє виділити його з-поміж суміжних з ним правових інститутів.

Зважаючи на вищесказане, А.Г. Барабаш пропонує наступну редакцію дефініції лізингу:

лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів та з правом переходу вказаного майна у власність лізингоодержувача або без встановлення такого права.

2. Договір лізингу є складним, містячи у собі елементи декількох видів господарських договорів: оренди, купівлі-продажу, доручення, кредитування.

За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Предметом договору лізингу (об'єктом лізингу) може бути будь-яке нерухоме та рухоме майно, що може бути віднесене до основних фондів відповідно до законодавства (у тому числі продукція, вироблена державними підприємствами): машини, обладнання, устаткування, транспортні засоби, обчислювальна та інша техніка, системи телекомунікацій тощо.

Договір лізингу є консенсуальним, багатостороннім, оплатним і, як правило, багаторазовим.

Договір лізингу має бути укладений у письмовій формі.

Істотними умовами договору лізингу є:

- предмет лізингу;
- строк, на який лізингоодержувачу надається право користування предметом лізингу (строк лізингу);

- розмір лізингових платежів;
- інші умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Майно, яке передається в лізинг є власністю лізингодавця. Момент виникнення у лізингодавця права власності на лізингове майно не має суттєвого значення при укладенні лізингової угоди. Тобто, вид та форма лізингу згідно з положеннями законодавства не залежать від того, чи майно спеціально придбане лізингодавцем з метою подальшої участі в лізинговій операції, чи воно набуто без такої мети і без будь-яких попередніх домовленостей лізингодавця з лізингоодержувачем.

Суб'єктами лізингу можуть бути:

- лізингодавець – юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу;
- лізингоодержувач – фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця;
- продавець (постачальник) – фізична або юридична особа, в якій лізингодавець набуває річ, що в наступному буде передана як предмет лізингу лізингоодержувачу;
- інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу.

У разі переходу права власності на предмет лізингу від лізингодавця до іншої особи - інвестора відповідні права та обов'язки лізингодавця за договором лізингу переходять до нового власника предмета лізингу.

Якщо сторони договору лізингу уклали договір купівлі-продажу предмета лізингу, то право власності на предмет лізингу переходить до лізингоодержувача в разі та з моменту сплати ним визначеної договором ціни, якщо договором не передбачене інше.

Предмет лізингу не може бути конфісковано, на нього не може бути накладено арешт у зв'язку з будь-якими діями або бездіяльністю лізингоодержувача.

Учасниками лізингових правовідносин можуть бути громадські та профспілкові організації, благодійні фонди та інші юридичні особи, які згідно з чинним законодавством є неприбутковими. Релігійна організація може набути в лізинг, наприклад, транспортні засоби, якщо в неї є таке бажання та грошові кошти. Профспілкова організація може бути продавцем власного майна у випадку подальшої передачі такого майна в лізинг тощо.

Лізингова діяльність не завжди носить ознаки систематичності. Неодноразові (систематичні) лізингові угоди, як правило, укладають лише професійні учасники лізингових відносин, наприклад, лізингові компанії. Правовий статус таких суб'єктів потребує окремого наукового аналізу, який буде проведений в подальшому. А в даному випадку лише слід зазначити, що не варто вимагати статусу суб'єкта підприємницької діяльності у всіх без винятку учасників лізингових відносин.

3. Поняття концесії та концесійної діяльності як форми інвестування

За концесійним договором одна сторона (правоволоділець або концесієдавець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві або концесіонеру) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду.

Виходячи з визначення сторонами концесійного договору є концесієдавець – орган виконавчої влади або орган місцевого самоуправління, уповноважений Кабінетом Міністрів України чи органами місцевого самоуправління відповідно на укладання концесійного договору; і концесіонер – вітчизняний чи зарубіжний суб'єкт підприємницької діяльності, який отримав комплекс прав, належних концесієдавцю.

Предметом цього договору є право на використання фізичного майна, використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційної таємниці тощо), комерційного досвіду та ділової репутації.

Концесійний договір є консенсуальним, оскільки вимагає узгодження між сторонами і повинен бути укладений у вигляді єдиного документа. А недотримання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору.

Договір є двостороннім, оплатним, може бути одноразовим і з тривалим виконанням (при цьому строк дії договору повинен знаходитися у межах від 10 до 50 років).

В Україні діють Закон «Про концесії» та «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг».

Згідно зі статтею 1 Закону «Про концесії» концесією є надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику. Пунктом 2 статті 3 цього ж Закону серед іншого визначено, що у концесію можуть надаватися об'єкти права державної чи комунальної власності, які використовуються для здійснення діяльності у таких сферах господарської діяльності: ...будівництво та/або експлуатація залізниць, аеропортів, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів, інших шляхів сполучення, метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури...

Запровадження концесійної діяльності в Україні стримується низьким організаційним рівнем роботи потенційних концесієдавців з визначення та передачі об'єктів державної та комунальної власності в концесію, несприйняттям переваг механізму концесії та недостатньою інформованістю щодо світового досвіду його застосування.

Об'єктами права державної чи комунальної власності, які надаються у концесію, є: майно підприємств, які є цілісними майновими комплексами або системою цілісних майнових комплексів; об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти, які можуть бути добудовані з метою їх використання для надання послуг по задоволенню

громадських потреб; спеціально збудовані об'єкти відповідно до умов концесійного договору для задоволення громадських потреб. У галузі авіаперевезень у концесію можуть передаватися діючі та недобудовані аеропорти, аеродроми, злітно-посадочні смуги, будівлі та споруди і власне засоби авіатранспорту. Відносно майна Господарський кодекс України у пункті 1 статті 66 «Майно підприємства» зазначає, що майно підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самотійному балансі підприємства; у пункті 1 статті 100 «Майно виробничого кооперативу» відзначається, що виробничий кооператив є власником будівель, споруд, майнових внесків його членів, виготовленої ним продукції, доходів, одержаних від її реалізації та іншої діяльності, передбаченої статутом кооперативу, іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.

Проте концесія у різних сферах господарства має свої особливості. Так, у сфері авіаперевезень майно суб'єктів господарювання має специфічний склад, який повинен визначатися Повітряним кодексом України. Проте у Кодексі це питання також не визначено. Навіть поняття «аеропорт» та «аеродром» виходячи з положень Кодексу можуть використовуватися як на позначення об'єкта (сукупності майна), так і на позначення суб'єкта (підприємства). Тому слід звернути увагу на положення Закону України «Про транспорт». У ньому серед іншого статтею 9 «Майно підприємств транспорту» визначено, що транспортні засоби, споруди, фінансові ресурси, устаткування транспорту, шляхи сполучення, закріплені за підприємствами, об'єднаннями, установами та організаціями центрального органу виконавчої влади в галузі транспорту, є загальнодержавною власністю і належать до єдиної транспортної системи. Цією ж статтею визначено можливість майна перебувати у державній, комунальній власності та у власності підприємств, об'єднань, установ, організацій і громадян.

Специфічною особливістю концесійних угод є **склад їх суб'єктів**. У «радянській доктрині» міжнародного права такі правовідносини між іноземною компанією-інвестором та державою-реципієнтом кваліфікувались як «діагональні правовідносини» через відмінності у правовому статусі суб'єктів-учасників. Відмінність правового статусу учасників концесійної угоди з участю держави обґрунтовується

насамперед правосуб'єктністю держави в рамках двох існуючих правопорядків: міжнародного і внутрішньодержавного права. Суб'єктами концесійних угод на теперішньому етапі розвитку міжнародних інвестиційних відносин виступають: у ролі концесієдавця – спеціально уповноважені чи спеціально створені органи виконавчої державної влади або місцевих органів самоврядування. У залежності від об'єкта концесії концесієдавцем може виступати безпосередньо уряд або вищий законодавчий орган держави-реципієнта; у ролі концесіонера – іноземні фізичні та юридичні особи, іноземні держави і міжнародні організації.

Стосовно суб'єктного складу учасників концесійних відносин обґрунтовано пропонується обмеження по колу осіб у сферах діяльності іноземних підприємств і компаній зі створення, реконструкції та експлуатації окремих видів об'єктів концесійних угод, що належать до інфраструктури аеропортів, морських портів, виробництва, передачі і розподілу електричної та теплової енергії.

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про концесії» концесійний договір укладається на **строк**, визначений у договорі, який має бути не менше 10 років та не більше 50 років.

Статтею 10 названого Закону визначено, що істотними умовами договору концесії є:

- сторони договору;
- види діяльності, роботи, послуги, які здійснюються за умовами договору;
- об'єкт концесії (склад і вартість майна або технічні і фінансові умови створення об'єкта концесії);
- умови надання земельної ділянки, якщо вона необхідна для здійснення концесійної діяльності;
- перелік видів діяльності, здійснення яких підлягає ліцензуванню;
- умови встановлення, зміни цін (тарифів) на виготовлені (надані) концесіонером товари (роботи, послуги);
- строк дії договору концесії, умови найму, використання праці працівників – громадян України;
- умови використання вітчизняних сировини, матеріалів;
- умови та обсяги поліпшення об'єкта концесії та порядок компенсації зазначених поліпшень;
- умови, розмір і порядок внесення концесійних платежів;

- порядок використання амортизаційних відрахувань;
- відновлення об'єкта концесії та умови його повернення;
- відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань, що впливають з концесійного договору;
- страхування концесіонером об'єктів концесії, взятих у концесію;
- порядок внесення змін та розірвання договору;
- порядок вирішення спорів між сторонами;
- право на отримання інформації та проведення перевірки виконання умов договору;
- порядок та умови передачі, у тому числі з наданням гарантії кредиторам, прав і зобов'язань, що впливають з концесійного договору;
- порядок використання об'єктів права інтелектуальної власності.

У РФ окремими вченими пропонується перелік істотних умов, що містяться у законі про концесійні угоди, обмежити зазначенням предмета, об'єкта, строку дії та ціни концесійної угоди. Із цим слід не погодитися, оскільки максимально ретельне договірне регулювання є запорукою ефективного виконання його положень.

Основною відмінністю концесійного договору є **наявність** у ньому складних **публічно-правових умов**. Підставою для укладання договору концесії не може бути цивільно-правова угода. Нею є односторонній акт держави або іншого органу публічної влади. Владний акт може передувати укладанню концесійного договору, а може затверджувати його. Поєднання елементів договору та адміністративного акта визначає комплексний характер таких правовідносин. Хоча державні органи опікуються управлінськими завданнями, проте у сфері обслуговуючого управління вимушені застосовувати ті самі форми дії, що й будь-який суб'єкт господарювання, хоча може і не переслідуватися мета максималізації прибутку.

В окремих країнах існує практика затвердження парламентом найбільш значущих концесійних угод. У РФ угоди про розподіл продукції затверджуються федеральними законами або постановами Уряду. Публічно-правовий характер концесійних правовідносин підтверджується виключним (монопольним) характером прав, що надаються концесіонеру, що не допускає аналогічної діяльності третіх осіб або самого концесієдавця у межах території або виду діяльності, відведених концесіонеру.

Публічний характер концесійних відносин підтверджується наявністю державно-приватного партнерства на прикладі морського транспорту, що передбачає застосування класичного та інших видів концесії: коли концесіонер розширює, відновлює та модернізує існуючий об'єкт; коли концесіонер утворює та експлуатує протягом певного строку об'єкт, який потім передається державі; коли концесіонер будує новий об'єкт і управляє ним на правах володіння і користування протягом невизначеного строку; коли концесіонер володіє і користується об'єктом протягом визначеного строку.

До публічно-правових ознак концесійного договору належить наявність чітко зафіксованих суспільно необхідних або корисних завдань. Цивільно-правовий договір за своєю природою є приватним, таким, що переслудує «егоїстичний» інтерес. У взаємодії сторін концесійної угоди органічно поєднуються соціально значущі інтереси муніципальних утворень (концесієдавців), що полягають у забезпеченні ефективного використання майна, яке перебуває у державній чи комунальній власності, і підвищенні якості товарів, робіт, послуг, що надаються споживачам (пасажиром), і приватні інтереси концесіонерів. Тому його можна розглядати в якості найбільш ефективної форми управління комунальним майном муніципальних утворень.

Завдяки своїм публічним засадам концесійний механізм має велику кількість переваг перед іншими договорами. Він є необхідним для комунальної та державної сфери.

Концесійна угода (точніше, різновиди концесії, що є концесіями на здійснення суспільних робіт (*concessions de travaux publics*) мають суттєві позитивні відмінності від підрядних цивільно- та господарсько-правових договорів.

У науковій літературі вказується, що концесійна угода має ряд переваг у порівнянні з іншими способами реалізації права державної та муніципальної власності: правом господарського відання, правом оперативного управління, приватизацією, цивільно-правовими договорами, ліцензіями на використання об'єктів, обмежених в обігу.

О.О. Левицька виділяє ряд переваг концесії над орендою:

- закріплення обов'язку концесіонера здійснювати діяльність з використанням об'єкта концесійної угоди, не припиняти її без згоди концесієдавця;

- можливість модернізації комунальної інфраструктури, оновлення обладнання і технологій, підвищення якості за рахунок недержавних коштів;
- додаткові гарантії якості утвореного та (або) реконструйованого нерухомого майна, неможливість зміни осіб у зобов'язанні до моменту введення об'єкта в експлуатацію;
- збереження права власності муніципального утворення на концесійне майно та його цільове призначення, а також набуття права власності на нерухоме майно, що не є об'єктом угоди й утворене без згоди концесієдавця;
- обов'язкове закріплення у договорі способів забезпечення виконання концесіонером зобов'язань за концесійною угодою;
- незалежність виконання концесіонером своїх зобов'язань від його правовідносин з третіми особами.

На прикладі ЖКГ наводяться переваги використання концесійної схеми інвестування у регіоні:

- скорочення фінансової участі місцевих бюджетів у реалізації проектів реконструкції і модернізації;
- утворення конкурентного середовища внаслідок застосування конкурсного відбору;
- стимулювання припливу інвестицій до місцевого господарства;
- оновлення кардинальним чином основних фондів.

У порівнянні з орендою концесійний договір передбачає по закінченні його строку безоплатну передачу від концесіонера державі або територіальній громаді права власності на майно, придбане або побудоване концесіонером для виконання концесійних завдань. Це є безумовним позитивом для держави або територіальної громади.

Майно, що передається у концесію, є «очищеним» від прав третіх осіб на нього. Це є державне або комунальне майно. Передача об'єкта в оренду не змінює прав третіх осіб на нього.

Концесієдавець надає концесіонеру право користування, тоді як орендодавець – надає орендатору майновий об'єкт. Тобто права концесіонера виникають з момента укладання договору, а права орендатора – з моменту реальної передачі орендованого об'єкта.

Крім цього, в економічному плані оренда не відповідає вимогам інвестиційного проекту (і тим більше – умовам проектного

фінансування), яким відповідає концесія. Традиційно орендою є найм майна, належний стан якого зобов'язаний підтримувати орендодавець. На думку С.А. Сосни – це не вихід для російської економіки, адже хоча орендним договором також можна передбачити обов'язок орендаря з примноження та оновлення орендованого майна, – справжній інвестиційний проект може бути реалізовано лише у концесійній формі з наданням концесіонеру індивідуальних рентних, податкових, валютних режимів. У повній мірі це стосується і української економіки.

Отже, передача місцевою територіальною громадою міста інвесторам права користування своїм рухомим та нерухомим майном, об'єктами незавершеного будівництва тощо сприятиме підвищенню рівня їх ефективного використання. А неоціненною перевагою для територіальної громади буде отримання у власність нових об'єктів після закінчення строку дії концесійного договору.

Слід сказати, що у США завдяки концесійній діяльності підприємства авіатранспорту, муніципалітети, штати, а в кінцевому підсумку, держава отримують значну частку з доходів від: послуг з посадки повітряних суден – 22,5 %; послуг з користування аеровокзалом – 13,5 %; послуг з користування ангаром і зоною забудови – 11,0 %; продажу пального і мастил – 5,0 %; послуг з бортхарчування – 4,0 %; послуг систем і служб аеропортів – 1,5 %; послуг з аеронавігаційного обслуговування повітряних суден – 1,0 %; послуг зі страхування польотів – 1,5 %; послуг з надання автомобільних стоянок – 16,0 %; послуг з прокату автомобілів – 10,0 %; послуг ресторанів та їдалень – 4,5 %; послуг наземного транспорту – 3,5 %; послуг готелів і мотелів – 3,0 %; послуг з реклами – 2,0 %; інших послуг – 1,0 %.

Завдяки перевагам (особливо наявністю переважно публічних елементів) та позитивному світовому досвіду можна підтвердити висновок про ефективність якнайшвидшого застосування концесійного механізму в різних галузях економіки, де концесіодавцем виступатиме держава або міська територіальна громада. Застосування договору концесії надасть можливість економити державні кошти й оновлювати основні фонди державних і комунальних підприємств.

4. Участь держави у договорах лізингу та концесії

Держава зазвичай бере участь в інвестиційних договорах лізингу та концесії як:

- лізингодавець;
- концесіодавець.

Права й обов'язки держави реалізують її органи, компетенція яких визначається відповідними договорами.

Але крім цього держава може контролювати діяльність лізингоотримувача та концесіонера на предмет цільового використання державного та комунального майна, а також на предмет своєчасного внесення ними плати за користування цим майном. З іншого боку, держава може надавати пільги інвесторам – концесіонерам та лізингоотримувачам або лізинговим компаніям, що виступають посередниками між державою та користувачами її майном...

Створення пільгового правового режиму для лізингових компаній зумовлює необхідність жорсткого контролю за їх діяльністю з боку держави.

Необхідною формою такого контролю, насамперед, є ліцензування. Треба зазначити, що перші кроки вітчизняним законодавцем у цьому напрямку вже зроблені. Так, відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» діяльність лізингових компаній та інших суб'єктів підприємництва, для яких надання фінансових послуг є виключним видом їх діяльності, може підлягати ліцензуванню.

Ліцензування є не лише формою контролю за діяльністю лізингової компанії, а й заходом державної підтримки лізингу. Ліцензування є одним із засобів підтримки економічної системи суспільства в ефективному стані. В ліцензійних умовах опосередковуються вимоги держави до здійснення того чи іншого виду господарської діяльності. Оскільки проблема ліцензування лізингової діяльності виникла недавно, то і питання правового забезпечення механізму такого ліцензування залишається поки-що відкритим. Першочергової уваги потребує визначення умов ліцензування лізингової діяльності. До таких умов, як

правило, відносять організаційні, кваліфікаційні, технологічні та інші спеціальні вимоги, які встановлені законодавчим актом.

Державне фінансування лізингових компаній у вигляді надання їм податкових та амортизаційних пільг зумовлює необхідність не лише жорсткого контролю за їх діяльністю (шляхом її ліцензування), а й встановлення відповідальності їх засновників (учасників) за зобов'язаннями таких компаній усім належним їм майном. Згідно з положеннями Закону України «Про господарські товариства» відповідальність за боргами товариства усім своїм майном несуть учасники повного товариства та учасники з повною відповідальністю у командитному товаристві.

Треба сказати, що держава здійснює контроль не лише за діяльністю лізингової компанії. Вона контролює діяльність і інших учасників лізингових відносин. Так, обов'язковому ліцензуванню підлягає діяльність страховика та кредитора. Держава надає відповідні гарантії захисту інвестицій, здійснюючи при цьому контроль за діяльністю інвесторів. Встановлюючи відповідні стандарти та контролюючи їх дотримання держава здійснює контроль за діяльністю продавця (виробника) об'єкта лізингу.

Поряд з публічним контролем за діяльністю учасників лізингових відносин, має місце і приватний. У першу чергу, такий контроль здійснює лізингова компанія за діяльністю лізингоодержувача. Згідно з чинним законодавством кредитор має право перевіряти цільове використання коштів, наданих позичальнику, тобто лізинговій компанії. У свою чергу, страховик має право контролювати дотримання страхувальником (лізингоодержувачем) умов експлуатації об'єкта страхування (об'єкта лізингу).

Договір комерційної концесії підлягає державній реєстрації органом, який здійснив реєстрацію суб'єкта господарювання, що виступає за договором як правоволоділець. Якщо правоволоділець зареєстрований як суб'єкт господарювання не в Україні, реєстрація договору комерційної концесії здійснюється органом, який зареєстрував суб'єкта господарювання, що є користувачем.

5. Відповідальність сторін за невиконання зобов'язань за договором лізингу та концесійним договором

Лізингоодержувачу (сублізингоодержувачу) забезпечується захист його прав на предмет лізингу нарівні із захистом, встановленим законодавством щодо захисту прав власника.

Лізингоодержувач (сублізингоодержувач) має право вимагати, у тому числі й від лізингодавця, усунення будь-яких порушень його прав на предмет лізингу.

Лізингоодержувач має право:

- 1) обирати предмет лізингу та продавця або встановити специфікацію предмета лізингу і доручити вибір лізингодавцю;
- 2) відмовитися від прийняття предмета лізингу, який не відповідає його призначенню та/або умовам договору, специфікаціям;
- 3) вимагати розірвання договору лізингу або відмовитися від нього у передбачених законом та договором лізингу випадках;
- 4) вимагати від лізингодавця відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням умов договору лізингу.

Лізингоодержувач зобов'язаний:

- 1) прийняти предмет лізингу та користуватися ним відповідно до його призначення та умов договору;
- 2) відповідно до умов договору своєчасно та у повному обсязі виконувати зобов'язання щодо утримання предмета лізингу, підтримувати його у справному стані;
- 3) своєчасно сплачувати лізингові платежі;
- 4) надавати лізингодавцеві доступ до предмета лізингу і забезпечувати можливість здійснення перевірки умов його використання та утримання;
- 5) письмово повідомляти лізингодавця, а в гарантійний строк і продавця предмета, про всі випадки виявлення несправностей предмета лізингу, його поломок або збоїв у роботі;
- 6) письмово повідомляти про порушення строків проведення або непроведення поточного чи сезонного технічного обслуговування та про будь-які інші обставини, що можуть негативно позначитися на стані

предмета лізингу, – негайно, але у будь-якому разі не пізніше другого робочого дня після дня настання вищезазначених подій чи фактів, якщо інше не встановлено договором;

7) у разі закінчення строку лізингу, а також у разі дострокового розірвання договору лізингу та в інших випадках дострокового повернення предмета лізингу – повернути предмет лізингу у стані, в якому його було прийнято у володіння, з урахуванням нормального зносу, або у стані, обумовленому договором.

Умови ремонту і технічного обслуговування предмета лізингу можуть визначатися окремим договором.

Лізингоодержувач може мати інші права та обов'язки відповідно до умов договору лізингу, Закону «Про фінансовий лізинг» та нормативно-правових актів.

Лізингоодержувач має право поліпшити річ, яка є предметом договору лізингу, лише за згодою лізингодавця.

Якщо поліпшення предмета лізингу здійснене без дозволу лізингодавця, лізингоодержувач має право вилучити здійснені ним поліпшення за умови, що такі поліпшення можуть бути відділені від предмета лізингу без шкоди для нього.

Якщо поліпшення речі зроблено за згодою лізингодавця, лізингоодержувач має право на відшкодування вартості необхідних витрат або на зарахування їх вартості у рахунок лізингових платежів.

Договором комерційної концесії можуть бути передбачені обмеження прав сторін за цим договором, зокрема:

- обов'язок правоволодільця не надавати іншим особам аналогічні комплекси прав для їх використання на закріпленій за користувачем території або утримуватися від власної аналогічної діяльності на цій території;

- обов'язок користувача не допускати його конкуренції з правоволодільцем на території, на яку поширюється чинність договору комерційної концесії стосовно підприємницької діяльності, що здійснюється користувачем з використанням належних правоволодільцеві прав;

- відмова користувача від одержання за договором комерційної концесії аналогічних прав у конкурентів (потенційних конкурентів) правоволодільця;
- обов'язок користувача погоджувати з правоволодільцем місце розташування виробничих приміщень, що мають використовуватися при здійсненні наданих за договором прав, а також їх внутрішнє і зовнішнє оформлення.

Правоволодільець несе субсидіарну відповідальність за вимогами, що заявляються до користувача комерційної концесії у разі невідповідності якості товарів (робіт, послуг), які продаються (виконуються, надаються) користувачем.

За вимогами, що заявляються до користувача як виробника продукції (товарів) правоволодільця, останній відповідає солідарно з користувачем.

ВИСНОВКИ ЗА ТЕМОЮ:

Отже, на основі лекції можна відзначити, що:

- держава та територіальні громади часто не мають фінансових активів і можливостей самими використовувати власні природні, інтелектуальні, трудові та інші ресурси. У цих випадках на допомогу можуть приходити інвестори, які беруть природні та штучні об'єкти у концесію або через лізингову компанію – у лізинг;
- в Україні на відміну від європейських країн та США недостатньо поширене інвестування за посередництва договорів концесії та лізингу. У колишній Російській імперії завдяки договору концесії було побудовано майже сучасну мережу залізних доріг. Через договір лізингу інвестуються кошти майже у половину великих підприємств Європи;
- законодавство України не містить пільг для інвестора, що бере певні об'єкти у концесію чи лізинг та покладає на себе певні обов'язки. Проте законодавство, що дозволяє інвестувати шляхом укладання договорів лізингу і концесії наявне; і відповідно до нього уже є позитивні приклади у господарській практиці.

Завдання для самоконтролю

1. Скласти схему-порівняння переваг і недоліків оренди, лізингу, концесії, купівлі у розстрочку.
2. Скласти інвестиційний проект шляхом лізингу та концесії у виробничу сферу свого міста.
3. Скласти схему з прикладами ефективного інвестування шляхом лізингу та концесії у розрізі часу, інвестованих сум, країн та галузей економіки і соціальної сфери.

Питання для самоконтролю

1. Поняття лізингу.
2. Правовий режим лізингу.
3. Умови договору лізингу.
4. Правовий статус лізингових компаній та банків на інвестиційному ринку України.
5. Поняття концесії.
6. Учасники концесійного договору.
7. Засади концесійної діяльності.
8. Принципи концесійної діяльності.
9. Відповідальність інвестора за порушення умов договору лізингу.
10. Відповідальність інвестора за порушення концесійного договору.

Теми рефератів

1. Історичний розвиток інвестування за посередництвом лізингу.
2. Інвестування шляхом концесії.
3. Значення лізингу як важливої форми інвестиційної діяльності, найбільш ефективною у багатьох галузях господарювання.
4. Інвестування шляхом лізингу і концесії у зарубіжних країнах.

Тестові завдання з курсу

1) Яке із перерахованих правовідносин не є предметом регулювання інвестиційного права

- громадянин Кубарев придбав 300 акцій ПАТ «Динамо Київ»;
- ПАТ «ВВК» і ТОВ «АКБ» уклали договір постачання запчастин на автомобілі українського виробництва компанії «Х»;
- ПАТ «ВВК» і ТОВ «АКБ» уклали договір постачання обладнання для виробництва запчастин на автомобілі українського виробництва компанії «Х»;
- судовий виконавець наклав арешт на 300 акцій ПАТ «Аларма», що належали громадянину Петрову;
- консорціум «Альянс Місяця» безоплатно передав нову лінію з виготовлення морозива ТОВ «Донецький ведмідь»

2) Договір довірчого управління майном повинен бути:

- укладений в нотаріальній формі;
- у простій письмовій формі;
- зареєстрований у комітеті з управління інвестиціями;
- зареєстрований в облдержадміністрації;
- зареєстрований у міській раді

3) Система знань, сукупність уявлень вчених і практиків про інвестиційне право – це інвестиційне право як:

- галузь права;
- система законодавства;
- наукова дисципліна;
- навчальна дисципліна;
- усе назване разом

4) Не є джерелом інвестиційного права:

- ЦК України;
- ГК України;
- ЦПК України;
- Закон України «Про спеціальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон»;
- Конституція України

5) Об'єкти цивільних прав, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання прибутку – це:

- кошти у гривні та іноземній валюті;
- інвестиції;
- право власності;
- грошові кошти, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, інші права, що мають грошове вираження;
- право оренди, лізингу, концесії

6) Концесіодавець має право (знайти зайве):

- здійснювати контроль за дотриманням концесіонером умов концесійного договору;
- надавати виключне право на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії;
- вимагати притягнення до кримінальної відповідальності керівництва концесіонера у випадку порушення ним законодавства;
- вимагати дострокового розірвання концесійного договору в разі порушення концесіонером його умов;
- вимагати від концесіонера відшкодування збитків у разі погіршення стану об'єкта концесії, яке сталося з вини концесіонера

7) Вкладання в удосконалення організації виробництва, в освіту та підвищення кваліфікації персоналу, у нематеріальне майно, що є об'єктом охорони нормами патентного права:

- фінансові інвестиції;
- матеріальні інвестиції;
- нематеріальні інвестиції;
- нефінансові інвестиції;
- матеріально-фінансові інвестиції

8) Взаємопов'язані і взаємообумовлені частини та елементи, які визначають внутрішню побудову інвестиційного права:

- предмет інвестиційного права;
- принципи інвестиційного права;
- складові методу інвестиційного права;
- система інвестиційного права;
- власне інвестиційне право

9) Істотними умовами договору концесії є (знайти зайве):

- перелік видів діяльності, здійснення яких підлягає ліцензуванню;
- умови встановлення, зміни цін (тарифів) на виготовлені (надані) концесіонером товари (роботи, послуги);
- строк дії договору концесії, умови найму, використання праці працівників - громадян України;
- відповідальність держави за ненадання своєчасно об'єкта концесії;
- умови використання вітчизняних сировини, матеріалів

10) За договором ... одна сторона передає іншій стороні на певний строк майно у довірче управління, а інша сторона зобов'язується здійснювати управління цим майном в інтересах першої сторони

- довірчого управління майном;
- комерційної концесії;
- оренди;
- довірчого управління пайовим інвестиційним фондом;
- довічного управління майном

11) Не належить до джерел інвестиційного права:

- Закон України «Про інноваційну діяльність»;
- ГК України;
- ЦК України;
- Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»
- Кодекс законів про працю України

12) Яке із правовідносин не входить до предмету регулювання інвестиційного права:

- ТОВ «Аллюр» придбало за договором купівлі-продажу нежитлове приміщення;
- громадянин Бабенко отримав $\frac{1}{2}$ частки у праві власності на житлове приміщення;
- громадянин Палій уклав договір про пайову участь у будівництві житла;
- громадянин Горбачов придбав частку у праві загальної власності на пайовий інвестиційний фонд;
- громадянин Петренко придбав $\frac{1}{24}$ частки у майні ТОВ «Голлівуд»

13) Сукупність правових норм, що містяться у джерелах права і регулюють порядок здійснення інвестиційної діяльності – це інвестиційне право як:

- самостійна галузь права;
- наукова дисципліна;
- система законодавства;
- навчальна дисципліна;
- комплексна галузь права

14) Для іноземних інвесторів в Україні встановлено:

- пільговий режим;
- національний режим;
- жорсткий режим;
- змішаний режим;
- режим найбільшого сприяння

15) Особа, яка виконує роботи на основі договору державного контракту:

- замовник;
- інвестор;
- користувач;
- підрядник;
- забудовник

16) Власний метод інвестиційного права

- імперативний;
- диспозитивний;
- імперативний і диспозитивний;
- відсутній;
- такий самий як методи господарського та цивільного права

17) Найбільш правильно вважати, що інвестиційне право – це:

- комплексна галузь законодавства;
- міжгалузевий правовий інститут;
- самостійна галузь права;
- комплексна галузь права;
- хибне поняття, яке не має права на існування

18) Технологічний парк (технопарк) – суб'єкт господарювання або група суб'єктів господарювання, що діють відповідно до:

- договору про спільну діяльність без створення юридичної особи;
- договору оренди державного майна;
- договору лізингу державного чи комунального майна;
- договору довірчого управління державним чи комунальним майном;
- договору довічного управління державним чи комунальним майном

19) Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на:

- здійснення наукових досліджень для досягнення переваг у конкуренції;
- використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;
- використання результатів наукових досліджень з метою збагачення суспільства та держави;
- діяльність, спрямована на виготовлення фізично нового продукту;
- діяльність, спрямована на виготовлення технологічно нового продукту

20) Здійснює державне управління та забезпечує реалізацію державної політики у сфері інноваційної діяльності:

- Президент України;
- КМУ;
- ВР України;
- КРУ;
- Державний комітет з питань науки, інновацій та інформатизації

21) Стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності на 2011-2021 роки є (знайти зайве):

- технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки;
- розвиток сучасних технологій у сфері кіно-, радіо-, теле-індустрії

22) Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності затверджуються Верховною Радою України на період:

- до 5 років;
- від 5 років;
- до 10 років;
- на 10 років;
- більш ніж на 10 років

23) Концесіодавець зобов'язаний (знайти зайве):

- передати концесіонеру об'єкт концесії у стані та строки, передбачені концесійним договором;
- надати концесіонеру своєчасно і в повному обсязі передбачені концесійним договором документи, які підтверджують право концесіонера на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії;
- вимагати звіт про використання амортизаційних відрахувань;
- зберігати комерційну таємницю концесіонера;
- зберігати майно концесіонера, яке у нього випадково опинеться

24) Державну реєстрацію інноваційних проектів здійснює, за поданням суб'єктів інноваційної діяльності:

- Президент України;
- КМУ;
- ВР України;
- КРУ;
- Державний комітет з питань науки, інновацій та інформатизації

25) Інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж ... обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція

- 10 відсотків;
- 30 відсотків;
- 50 відсотків;
- 70 відсотків;
- 100 відсотків

26) Концесійний договір укладається на строк, визначений у договорі, який має бути не менше ... та не більше ...

- 5 років і 10 років;
- 5 років і 15 років;
- 10 років і 30 років;
- 10 років і 50 років;
- 20 років і 50 років

27) Держава забезпечує умови для здійснення архітектурної діяльності шляхом (знайти зайве):

- створення сприятливих організаційних, правових та економічних умов для діяльності творчих спілок архітекторів;
- заохочення архітекторів, інших суб'єктів архітектурної діяльності за видатні досягнення у сфері містобудування та архітектури;
- забезпечення участі України у міжнародних проектах ООН з питань будівництва;
- забезпечення участі України в міжнародних організаціях та заходах з питань архітектури, містобудування і охорони пам'яток архітектури;
- забезпечення адаптації нормативно-правової бази та навчальних професійних програм до міжнародних вимог, впровадження фундаментальних наукових знань, нових технологій проектування та будівництва у сфері містобудування

28) Підрядники на проектування і будівництво об'єкта архітектури мають право (знайти зайве):

- обирати на свій розсуд технологію, методи і спосіб розроблення та реалізації проекту об'єкта архітектури в межах державних будівельних стандартів, норм і правил;
- виконувати робочу документацію для будівництва об'єкта архітектури відповідно до затвердженого проекту за безпосередньою участю або під авторським наглядом архітектора - автора проекту чи уповноваженої ним особи за його письмовою згодою;
- здійснювати інші дії, передбачені Законом України «Про інноваційну діяльність»;
- здійснювати інші дії, передбачені договорами (контрактами) підряду, у встановленому законодавством порядку

29) Істотними умовами договору концесії є (знайти зайве):

- умови та обсяги поліпшення об'єкта концесії та порядок компенсації зазначених поліпшень;
- умови, розмір і порядок внесення концесійних платежів;
- порядок використання амортизаційних відрахувань;
- порядок використання податків, сплачених концесіонером;
- відновлення об'єкта концесії та умови його повернення

30) Замовники на проектування і будівництво об'єктів архітектури мають право (знайти зайве):

- обирати архітектора - розробника проекту або залучати його за результатами архітектурного чи містобудівного конкурсу, обирати підрядника на будівництво або залучати його за результатами будівельного тендера;
- обирати субпідрядника на будівництво або залучати його за результатами будівельного тендера;
- затверджувати проект, якщо він не суперечить законодавству, містобудівним умовам та обмеженням забудови земельної ділянки;
- здійснювати контроль і технічний нагляд за додержанням вимог містобудівних умов і обмежень забудови земельної ділянки під час проектування об'єкта архітектури, затвердженого проекту під час будівництва;
- залучати осіб, які мають кваліфікаційний сертифікат, для здійснення функцій замовника та інжинірингу

31) Держава забезпечує умови для здійснення архітектурної діяльності шляхом (знайти зайве):

- підтримки наукових досліджень, сприяння підготовці і підвищенню кваліфікації кадрів в галузі містобудування, архітектури і будівництва;
- захисту прав фінансових посередників на ринку будівельних послуг;
- залучення інвестицій у проектування і будівництво об'єктів архітектури;
- проведення містобудівних та архітектурних конкурсів на створення нових, реконструкцію та реставрацію існуючих об'єктів архітектури загальнодержавного значення;
- захисту авторських прав і забезпечення свободи творчості архітекторів

32) Дія концесійного договору припиняється у разі (знайти зайве):

- закінчення строку, на який його було укладено;
- ліквідації концесіонера за рішенням суду, в тому числі у зв'язку з визнанням його банкрутом;
- анулювання ліцензії, виданої концесіонеру на здійснення відповідного виду господарської діяльності;
- загибелі об'єкта концесії;
- смерті посадової особи концесіонера, яка уклала договір концесії

33) На території спеціальної (вільної) економічної зони запроваджуються пільгові ... (знайти зайве) умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб:

- кредитно-фінансові;
- митні;
- валютно-фінансові;
- податкові;
- інші.

34) Спеціальний режим інноваційної діяльності запроваджується для технологічного парку строком на ... і діє при виконанні проектів технологічного парку

- 2 роки;
- 5 років;
- 10 років;
- 15 років;
- 20 років

35) Приватизація здійснюється на основі таких принципів (знайти зайве):

- забезпечення соціальної захищеності та рівності прав участі громадян України у процесі приватизації;
- продажу об'єктів приватизації з урахуванням їх індивідуальних особливостей виключно за кошти;
- пріоритетного права трудових колективів на придбання майна своїх підприємств;
- створення сприятливих умов для залучення інвестицій;
- надання пільг для іноземних інвесторів

36) Держава забезпечує умови для здійснення архітектурної діяльності шляхом (знайти зайве):

- сприяння діяльності самоврядних професійних організацій архітекторів та інженерів;
- забезпечення безпеки будівництва, довговічності будинків та споруд, стимулювання заходів щодо заощадження енергії, захисту навколишнього природного середовища, а також забезпечення економічних та інших аспектів, важливих з погляду задоволення інтересів суспільства;
- створення сприятливих організаційних, правових та економічних умов для діяльності творчих спілок архітекторів;
- здійснення інших заходів, спрямованих на розвиток інвестування шляхом здійснення будівництва нових об'єктів;
- здійснення інших заходів, спрямованих на розвиток національної архітектури

37) Об'єкти інноваційної діяльності (знайти зайве):

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- сільськогосподарське обладнання та процеси;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва

38) Вкладення іноземного капіталу у капітал українських суб'єктів господарювання з метою отримання прибутку:

- портфельна інвестиція;
- пряма іноземна інвестиція;
- іноземні інвестиції;
- змішані інвестиції;
- іноземні і змішані інвестиції

39) Сукупність майнових і немайнових прав інвестора на ринку цінних паперів закріплюється:

- угодою;
- інвестиційним договором;
- цінними паперами;
- постановою КМУ;
- ЦК України та ГК України

40) Істотними умовами договору концесії є (знайти зайве):

- відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань, що впливають з концесійного договору;
- страхування концесіонером об'єктів концесії, взятих у концесію;
- страхування життя і здоров'я керівників СПД-концесіонера;
- порядок внесення змін та розірвання договору;
- порядок вирішення спорів між сторонами

41) Громадяни та громадські організації, які не беруть безпосередньої участі у створенні об'єктів архітектури, мають право (знайти зайве):

- одержувати в органах влади інформацію щодо підготовки і прийняття рішень з планування, забудови та реконструкції населених пунктів, окремих територій і конкретних об'єктів архітектури, додержання при цьому вимог законодавства про збереження пам'яток історії та культури, довкілля;
- брати участь в обговоренні архітектурних рішень проектів у встановленому порядку;
- захищати свої інтереси під час проектування і будівництва нових та експлуатації існуючих об'єктів архітектури відповідно до законодавства;
- захищати інтереси своїх працівників та співробітників від можливих руйнувань будівельних конструкцій

42) Лізингодавець зобов'язаний (знайти зайве):

- у передбачені договором строки надати лізингоодержувачу предмет лізингу у стані, що відповідає його призначенню та умовам договору;
- відповідно до умов договору своєчасно та у повному обсязі виконувати зобов'язання щодо утримання предмета лізингу;
- розробити проект договору лізингу і запропонувати його лізингоотримувачу;
- відшкодувати лізингоодержувачу витрати на поліпшення предмета лізингу, на його утримання або усунення недоліків у порядку та випадках, передбачених законом та/або договором;
- прийняти предмет лізингу в разі дострокового розірвання договору лізингу або в разі закінчення строку користування предметом лізингу

43) Спільне підприємство – підприємство, створене для виконання проектів технологічного парку, одним із засновників якого є технологічний парк або учасник технологічного парку, а іншими – резиденти чи нерезиденти, сумарний внесок яких до статутного фонду становить суму в національній валюті, еквівалентну не менше

- 10 000 доларів США;
- 25 000 доларів США;
- 50 000 доларів США;
- 10 000 євро;
- 20 000 євро

44) Особливе коло суспільних відносин, що виникають у процесі професійної підприємницької діяльності з приводу залучення, використання і контролю за інвестиціями:

- предмет інвестиційного права;
- інвестиційне право;
- інвестиційна справа;
- метод інвестиційного права;
- принцип інвестиційного права

45) Підприємство - учасник господарського об'єднання має право (знайти зайве):

- добровільно вийти з об'єднання на умовах і в порядку, визначених установчим договором про його утворення чи статутом господарського об'єднання;
- вимагати визнання його головним підприємством об'єднання у випадку вкладення у розвиток об'єднання не менш ніж 30 відсотків від загальної суми грошей, інвестованих у діяльність об'єднання;
- бути членом інших об'єднань підприємств, якщо законом, засновницьким договором чи статутом господарського об'єднання не встановлено інше;
- одержувати від господарського об'єднання в установленому порядку інформацію, пов'язану з інтересами підприємства;
- одержувати частину прибутку від діяльності господарського об'єднання відповідно до його статуту

46) Лізингодавець має право (знайти зайве):

- інвестувати на придбання предмета лізингу як власні, так і залучені та позичкові кошти;
- вимагати заміни договору лізингу на договір купівлі-продажу предмета лізингу;
- здійснювати перевірки дотримання лізингоодержувачем умов користування предметом лізингу та його утримання;
- відмовитися від договору лізингу у випадках, передбачених договором лізингу або законом;
- вимагати розірвання договору та повернення предмета лізингу у передбачених законом та договором випадках;

47) Лізингодавець має право (знайти зайве):

- стягувати з лізингоодержувача прострочену заборгованість у безспірному порядку на підставі виконавчого напису нотаріуса;
- не передавати об'єкт лізингу у випадку повної або часткової неоплати лізингоотримувачем ціни договору;
- інвестувати на придбання предмета лізингу як власні, так і залучені та позичкові кошти;
- вимагати від лізингоодержувача відшкодування збитків відповідно до закону та договору;
- вимагати повернення предмета лізингу та виконання грошових зобов'язань за договором сублізингу безпосередньо йому в разі невиконання чи прострочення виконання грошових зобов'язань лізингоодержувачем за договором лізингу

48) Істотними умовами договору лізингу є (знайти зайве):

- предмет лізингу;
- строк, на який лізингоодержувачу надається право користування предметом лізингу (строк лізингу);
- розмір лізингових платежів;
- розмір амортизаційних відрахувань;
- інші умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди

49) Статут акціонерного товариства повинен містити відомості про (знайти зайве):

- номінальну вартість і загальну кількість акцій, кількість кожного типу розміщених товариством акцій, у тому числі кількість кожного класу привілейованих акцій у разі розміщення привілейованих акцій, а також наслідки невиконання зобов'язань з викупу акцій;
- розмір дивідендів за привілейованими акціями кожного класу в разі їх розміщення товариством;
- умови та порядок конвертації привілейованих акцій певного класу у прості акції товариства чи у привілейовані акції іншого класу у разі розміщення привілейованих акцій;
- права акціонерів - власників привілейованих акцій кожного класу у разі розміщення привілейованих акцій;
- права довірительів акціонерів у частині прийняття рішення на загальних зборах учасників акціонерного товариства

50) Лізингоодержувач має право:

- обирати предмет лізингу та продавця або встановити специфікацію предмета лізингу і доручити вибір лізингодавцю;
- відмовитися від прийняття предмета лізингу, який не відповідає його призначенню та/або умовам договору, специфікаціям;
- вимагати зниження лізингових платежів у разі невідповідності якості предмету лізингу встановленим у договорі вимогам або відмови лізингодавця доставити предмет лізингу у встановлене договором місце;
- вимагати розірвання договору лізингу або відмовитися від нього у передбачених законом та договором лізингу випадках;
- вимагати від лізингодавця відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням умов договору лізингу

51) Підприємством з іноземними інвестиціями є підприємство, у якому іноземна інвестиція складає:

- 5%;
- 10%;
- не менше 10%;
- 25%;
- не менше 25%

52) Приватизація здійснюється на основі таких принципів (знайти зайве):

- додержання антимонопольного законодавства;
- повного, своєчасного та достовірного інформування громадян про порядок приватизації та відомості про об'єкти приватизації;
- створення сприятливих умов для залучення інвестицій;
- врахування особливостей приватизації об'єктів космічної сфери;
- врахування особливостей приватизації об'єктів агропромислового комплексу, гірничодобувної промисловості, незавершеного будівництва, невеликих державних підприємств, підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності та об'єктів науково-технічної сфери

53) Метою створення спеціальних (вільних) економічних зон є (знайти зайве):

- залучення іноземних інвестицій та сприяння їм;
- активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку;
- поліпшення використання національних багатств України;
- поліпшення використання природних і трудових ресурсів;
- прискорення соціально-економічного розвитку України

54) До спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури належать (знайти зайве):

- центральний орган виконавчої влади з питань будівництва, містобудування та архітектури;
- уповноважений орган містобудування та архітектури Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- управління будівельними справами при Кабінеті Міністрів України;
- управління містобудування та архітектури обласних, Київської та Севастопольської міських, відділи районних державних адміністрацій;
- виконавчі органи сільських, селищних, міських рад

55) Істотними умовами договору концесії є (знайти зайве):

- сторони договору;
- види діяльності, роботи, послуги, які здійснюються за умовами договору;
- об'єкт концесії (склад і вартість майна або технічні і фінансові умови створення об'єкта концесії);
- орган державної влади, який надає об'єкт у концесію;
- умови надання земельної ділянки, якщо вона необхідна для здійснення концесійної діяльності

56) Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді (знайти зайве):

- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- прав на оренду об'єктів, задіяних у проведенні чемпіонату Європи з футболу в Україні та Польщі;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- інших цінностей відповідно до законодавства України

57) Лізингові платежі можуть включати (знайти зайве):

- суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу;
- платіж як винагороду лізингодавцю за отримане у лізинг майно;
- плату за управління предметом лізингу;
- компенсацію відсотків за кредитом;
- інші витрати лізингодавця, що безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу

58) Приватизація здійснюється на основі таких принципів (знайти зайве):

- законності;
- справедливості;
- державного регулювання та контролю;
- надання громадянам України пріоритетного права на придбання державного майна;
- надання пільг для придбання державного майна членам трудових колективів підприємств, що приватизуються

59) Приватизація об'єктів малої приватизації здійснюється шляхом (знайти зайве):

- викупу;
- продажу на аукціоні (в тому числі за методом зниження ціни, без оголошення ціни);
- продажу за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону;
- продажу на тендерній основі;
- шляхом продажу за конкурсом може здійснюватися приватизація окремих єдиних майнових комплексів групи А та окремих об'єктів групи Ж

60) Кожною простою акцією акціонерного товариства її власнику - акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи права на (знайти зайве):

- участь в управлінні акціонерним товариством;
- отримання пояснень від керівництва акціонерного товариства у випадку порушення ним законодавства;
- отримання дивідендів;
- отримання у разі ліквідації товариства частини його майна або вартості частини майна товариства;
- отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства

61) Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у таких формах (знайти зайве):

- часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;
- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;
- придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання корпоративних прав у спільних підприємствах;
- придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України

62) Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у таких формах (знайти зайве):

- придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання інших майнових прав;
- придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна державних органів;
- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;
- в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України

63) Іноземні інвестори – суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме (знайти зайве):

- суб'єкти господарювання, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України;
- громадяни (піддані) - іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності;
- громадяни України, які тимчасово виїхали з України на заробітки до інших країн та отримали офіційні дозволи на працю;
- іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України

64) Держава гарантує суб'єктам господарської діяльності спеціальної (вільної) економічної зони право на (знайти вірне):

- ввезення на територію України предметів, вилучених із цивільного обігу, якщо вони потрібні для реалізації інвестиційного проекту;
- вивезення за межі спеціальної (вільної) економічної зони і України об'єктів, основних фондів, оборотних коштів та майна, необхідного для реалізації інвестиційного проекту;
- вільний продаж іноземної валюти у межах України за спрощеною процедурою;
- вивезення прибутків і капіталу, інвестованого в спеціальну (вільну) економічну зону, за межі спеціальної (вільної) економічної зони і України;
- вивезення за межі спеціальної (вільної) економічної зони і України об'єктів інтелектуальної власності, виготовлених в Україні у межах інноваційного проекту

65) Загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками не менш як ... голосуючих акцій.

- 20 відсотків;
- 50 відсотків;
- 60 відсотків;
- 66,6 відсотків;
- 80 відсотків

66) Об'єктами малої приватизації є (знайти зайве):

- єдині майнові комплекси державних підприємств та їх структурних підрозділів, які можуть бути визнані малими підприємствами;
- окреме індивідуально визначене майно, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких таке майно розташовано;
- об'єкти сфери торгівлі, які можуть бути визнані малими або середніми підприємствами, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;
- об'єкти незавершеного будівництва, законсервовані об'єкти, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;
- об'єкти соціально-культурного призначення, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані, крім тих, що не підлягають приватизації

67) На території України можуть створюватись спеціальні (вільні) економічні зони різних функціональних типів (знайти зайве):

- вільні митні зони і порти;
- офшорні зони;
- експортні, транзитні зони;
- митні склади;
- технологічні парки, технополіси

68) У разі якщо до порядку денного загальних зборів акціонерів холдингової компанії включено питання про відчуження будь-яких пакетів акцій (часток, паїв) корпоративних підприємств та/або ліквідацію холдингової компанії, такі загальні збори визнаються правомочними за умови реєстрації для участі у них акціонерів (їх представників), що мають відповідно до статуту холдингової компанії більш як ... голосів.

- 20 відсотків;
- 50 відсотків;
- 60 відсотків;
- 66,6 відсотків;
- 80 відсотків

69) Спеціальні (вільні) економічні зони створюються (знайти вірне):

- Кабінетом Міністрів України за поданням профільного міністерства;
- обласними державними адміністраціями у межах областей України;
- місцевими Радами народних депутатів України та місцевими державними адміністраціями;
- Верховною Радою України за ініціативою Президента України, Кабінету Міністрів України або місцевих Рад народних депутатів України та місцевої державної адміністрації;
- Кабінетом Міністрів України за поданням профільного комітету

70) Спеціальна (вільна) економічна зона являє собою частину території України, на якій встановлюються і діють (знайти вірне):

- пільговий порядок утворення суб'єктів господарювання;
- пільговий порядок оплати за користування землею і водою;
- спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України;
- спеціальний правовий режим застосування господарської відповідальності суб'єктів спеціальної економічної зони;
- спеціальний правовий режим користування державним і комунальним майном у межах території спеціальної економічної зони

71) Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати ...

- 10 акціонерів;
- 25 акціонерів;
- 50 акціонерів;
- 100 акціонерів;
- 250 акціонерів

72) Засновниками акціонерного товариства визнаються (знайти зайве):

- держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном;
- Міністр профільного міністерства України;
- територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном;
- громадяни, що прийняли рішення про його заснування;
- суб'єкти господарювання, що прийняли рішення про його заснування

73) Статут акціонерного товариства повинен містити відомості про (знайти зайве):

- повне та скорочене найменування товариства українською мовою;
- тип товариства;
- розмір товариства;
- розмір статутного капіталу;
- розмір резервного капіталу у разі його формування

74) Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється (знайти зайве):

- Урядом Автономної Республіки Крим;
- Кабінетом Міністрів України;
- обласними державними адміністраціями;
- Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями

75) Статут акціонерного товариства повинен містити відомості про (знайти зайве):

- наявність переважного права акціонерів приватного товариства на придбання акцій цього товариства, які пропонуються їх власником до продажу третій особі, та порядок його реалізації або відсутність такого права;
- порядок повідомлення акціонерів про виплату дивідендів;
- порядок повідомлення акціонерів про наміри товариства викупити їх акції;
- порядок скликання та проведення загальних зборів;
- компетенцію загальних зборів

76) Повідомлення про проведення загальних зборів повинне містити такі дані (знайти зайве):

- повне найменування та місцезнаходження товариства;
- дата, час та місце проведення загальних зборів;
- час початку та закінчення реєстрації акціонерів (їх представників) для участі у загальних зборах;
- правила ведення засідання та оголошення перерви;
- перелік питань, що виносяться на голосування
- порядок припинення товариства

77) Лізингодержувач зобов'язаний (знайти зайве):

- прийняти предмет лізингу та користуватися ним відповідно до його призначення та умов договору;
- надати лізингодавцеві транспорт, необхідний для перевезення предмета лізингу;
- відповідно до умов договору своєчасно та у повному обсязі виконувати зобов'язання щодо утримання предмета лізингу, підтримувати його у справному стані;
- своєчасно сплачувати лізингові платежі;
- надавати лізингодавцеві доступ до предмета лізингу і забезпечувати можливість здійснення перевірки умов його використання та утримання

78) Акціонери зобов'язані (знайти зайве):

- дотримуватися статуту, інших внутрішніх документів акціонерного товариства;
- виконувати рішення загальних зборів, інших органів товариства;
- дотримуватися внутрішнього регламенту на загальних зборах акціонерів;
- виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі пов'язані з майновою участю;
- оплачувати акції у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені статутом акціонерного товариства

79) Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді (знайти зайве):

- іноземної валюти, що визнається конвертованою НБУ;
- валюти України – відповідно до законодавства України;
- дорогоцінних металів та коштовного каміння;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті

80) Холдингова компанія – ..., яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств.

- товариство з обмеженою відповідальністю;
- повне товариство;
- державне акціонерне товариство;
- акціонерне товариство;
- спільне підприємство

81) Холдинговий корпоративний пакет акцій (часток, паїв) – пакет акцій (часток, паїв) корпоративного підприємства, холдингової компанії, який перевищує ... чи становить величину, яка забезпечує право вирішального впливу на господарську діяльність корпоративного підприємства, холдингової компанії.

- 20 відсотків;
- 50 відсотків;
- 60 відсотків;
- 66,6 відсотків;
- 80 відсотків

82) Частка у формі майна, коштів та нематеріальних активів, необхідних для забезпечення діяльності холдингової компанії, не повинна перевищувати ... статутного капіталу холдингової компанії

- 20 відсотків;
- 50 відсотків;
- 60 відсотків;
- 66,6 відсотків;
- 80 відсотків

83) На території України можуть створюватись спеціальні (вільні) економічні зони різних функціональних типів (знайти зайве):

- комплексні виробничі зони;
- туристсько-рекреаційні;
- культурно-масові і спортивні;
- страхові;
- банківські

84) Договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників:

- асоціація;
- корпорація;
- концерн;
- консорціум;
- промислово-фінансова група

85) Прийняття рішення про відчуження будь-яких пакетів акцій (часток, паїв) корпоративних підприємств або ліквідацію холдингової компанії належить до виключної компетенції загальних зборів холдингової компанії. Зазначені рішення приймаються більшістю у ... акціонерів (їх представників), які зареєструвалися для участі в загальних зборах.

- 1/3 голосів;
- 1/2 голосів;
- 2/3 голосів;
- 3/4 голосів;
- 4/5 голосів

86) Про проведення загальних зборів акціонерів (учасників) корпоративного підприємства ... зобов'язаний письмово повідомити державну холдингову компанію та орган, уповноважений управляти державним майном, відповідно до вимог законодавства, що регулює порядок скликання загальних зборів.

- відповідальний орган такого підприємства;
- економічний орган такого підприємства;
- виконавчий орган такого підприємства;
- законодавчий орган такого підприємства;
- управлінський орган такого підприємства

87) Статут акціонерного товариства повинен містити відомості про (знайти зайве):

- спосіб повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів та про зміни у порядку денному загальних зборів;
- склад органів товариства та їх компетенцію, порядок утворення, обрання і відкликання їх членів та прийняття ними рішень, а також порядок зміни складу органів товариства та їх компетенції;
- порядок внесення змін до статуту;
- порядок реорганізації товариства у випадку виходу з його складу більшості акціонерів;

88) Орендою є засноване на договорі строкове платне ... майном (а), необхідним (ого) орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності

- розпорядження;
- користування;
- використання;
- відання;
- володіння

89) Тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо):

- асоціація;
- корпорація;
- концерн;
- консорціум;
- промислово-фінансова група

90) банк з іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше:

- 1 відсотка;
- 5 відсотків;
- 10 відсотків;
- 20 відсотків;
- 30 відсотків

91) Об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути (знайти зайве):

- будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства;
- цінні папери, цільові грошові вклади;
- культурні і духовні цінності, які мають цінову визначеність;
- науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності;
- майнові права

92) Банківською таємницею є (знайти зайве):

- відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України;
- операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди;
- фінансово-економічний стан клієнтів;
- фінансово-економічний стан банків-кореспондентів;
- системи охорони банку та клієнтів

93) Вищий орган господарського об'єднання (знайти зайве):

- затверджує статут господарського об'єднання та вносить зміни до нього;
- вирішує питання про прийняття в господарське об'єднання нових учасників та виключення учасників з його складу;
- утворює виконавчий орган господарського об'єднання відповідно до його статуту чи договору;
- утворює законодавчий та контрольний органи господарського об'єднання відповідно до його статуту чи договору;
- вирішує фінансові та інші питання відповідно до установчих документів господарського об'єднання

94) Договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління:

- асоціація;
- корпорація;
- концерн;
- консорціум;
- промислово-фінансова група

95) Банківською таємницею є (знайти зайве):

- інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи - клієнта, її керівників, напрями діяльності;
- інформація щодо власного майна керівників банку;
- відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;
- інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню;
- коди, що використовуються банками для захисту інформації

96) Вимога відповідного державного органу на отримання інформації, яка містить банківську таємницю, повинна (знайти зайве):

- бути викладена на бланку державного органу встановленої форми;
- бути надана за підписом керівника державного органу (чи його заступника), скріпленою гербовою печаткою;
- містити конкретну вимогу до банку щодо надання інформації стосовно певної особи чи суб'єкта господарювання;
- містити передбачені законом підстави для отримання цієї інформації;
- містити посилання на норми закону, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації

97) До виключної компетенції загальних зборів холдингової компанії належить вирішення питань (знайти зайве):

- формування єдиної фінансової, інвестиційної, виробничо-господарської та науково-технічної політики щодо корпоративних підприємств;
- визначення напрямів та порядку використання прибутку корпоративних підприємств;
- затвердження планів виробничого розвитку корпоративних підприємств;
- затвердження планів трудового і фінансового розвитку корпоративних підприємств;
- затвердження планів соціального розвитку корпоративних підприємств

98) Істотна участь – пряме та/або опосередковане володіння однією особою самотійно чи спільно з іншими особами ... статутного капіталу та/або права голосу акцій, паїв юридичної особи або незалежна від формального володіння можливість значного впливу на управління чи діяльність юридичної особи.

- 1 і більше відсотками;
- 5 і більше відсотками;
- 10 і більше відсотками;
- 20 і більше відсотками;
- 30 і більше відсотками

99) Керівники банку зобов'язані (знайти зайве):

- ставитися з відповідальністю до виконання своїх службових обов'язків;
- своєчасно виплачувати заробітну плату працівникам банку;
- приймати рішення в межах наданих повноважень;
- не використовувати службове становище у власних інтересах;
- забезпечити збереження та передачу майна та документів банку при звільненні керівників з посади

100) Статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності:

- асоціація;
- корпорація;
- концерн;
- консорціум;
- промислово-фінансова група

Питання підсумкового контролю з курсу

1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності в Україні.
2. Поняття інновацій та інноваційної діяльності в Україні.
3. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності як інститут господарського права.
4. Господарське законодавство, що регулює інвестиційну та інноваційну діяльність в Україні.
5. Спеціальне та загальне інвестиційне законодавство.
6. Інвестиційно-правові норми.
7. Законодавство України у сфері прогнозування та інноваційної діяльності.
8. Методи і засоби правового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності.
9. Види та форми інвестиційної діяльності.
10. Суб'єкти і об'єкти інвестиційної та інноваційної діяльності.
11. Інноваційна діяльність як прогресивна форма інвестиційної діяльності.
12. Внутрішні та зовнішні інвестиції.
13. Господарські правовідносини у сфері інвестування як предмет курсу «Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності».
14. Принципи інвестиційної діяльності.
15. Правовий режим інвестиційної діяльності в Україні.
16. Поняття та види інвесторів, їх права та обов'язки.
17. Джерела внутрішніх та іноземних інвестицій.
18. Органи, що здійснюють контроль за інвестиційною діяльністю в Україні.
19. Поняття інноваційного продукту та інноваційної продукції.
20. Органи державної влади та місцевого самоврядування у сфері інноваційної діяльності.
21. Державна інноваційна політика.
22. Стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності.
23. Джерела фінансування інноваційної діяльності.
24. Поняття та значення інвестиційного договору.

25. Інвестиційний договір як правова форма взаємовідносин між суб'єктами інвестиційної діяльності.
26. Способи забезпечення належного виконання інвестиційних та інноваційних договорів.
27. Правовий режим іноземного інвестування.
28. Корпоративна форма інвестування.
29. Види державної підтримки інноваційної діяльності.
30. Фінансова підтримка інноваційної діяльності.
31. Суб'єкти інноваційної діяльності.
32. Законодавство про технологічні парки.
33. Правовий статус технологічних парків.
34. Правовий режим інноваційних проектів.
35. Спеціальний режим інноваційної діяльності технологічного парку.
36. Державні та комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи.
37. Комісія з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів Кабінету Міністрів України.
38. Державний контроль у сфері інноваційної діяльності.
39. Поняття капітального будівництва і капітальних вкладень.
40. Лізинг як форма здійснення інвестиційної діяльності.
41. Відповідальність суб'єктів господарювання та державних органів за порушення законодавства про інвестиційну діяльність.
42. Інноваційні проекти технологічних парків.
43. Повноваження кредитної ради Української державної інноваційної компанії та центрального органу виконавчої влади з питань науки відносно інвестицій та інновацій.
44. Види правопорушень при кваліфікуванні і державній реєстрації інноваційних проектів, при виконанні інноваційних проектів.
45. Відповідальність суб'єктів господарювання та державних органів за правопорушення в інноваційній сфері.
46. Пільги, які можуть отримувати іноземні інвестори
47. Предмет, ціна та строк дії інвестиційного договору.
48. Договір на створення і передачу науково-технічної продукції.
49. Поняття та ознаки договору на здійснення інвестиційної діяльності.
50. Договір на здійснення інноваційної діяльності.
51. Функції і сторони інвестиційних та інноваційних договорів.

52. Загальні права та обов'язки сторін інвестиційних та інноваційних договорів.
53. Мета та задачі інвестиційного договору.
54. Особливості укладання і розірвання інвестиційних та інноваційних договорів.
55. Зміст і предмет загального виду договору на здійснення інвестиційної діяльності.
56. Концесійний договір з іноземним інвестором.
57. Договір на капітальне будівництво з використанням інвестиційних ресурсів.
58. Договори про спільну інвестиційну діяльність, не пов'язану з отриманням статусу юридичної особи.
59. Предмет, ціна та строк договору на здійснення інноваційної діяльності іноземними суб'єктами господарювання.
60. Подолання спорів, що виникають з невиконання або неналежного виконання інвестиційних та інноваційних договорів.
61. Поняття та види іноземних інвестицій.
62. Порядок державної реєстрації іноземних інвестицій.
63. Реквізиція іноземних інвестицій.
64. Розгляд спорів між іноземними інвесторами і державою.
65. Законодавче забезпечення спеціального режиму господарювання в Україні.
66. Особливості інвестиційної діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах.
67. Порядок одержання Свідоцтва на реалізацію інвестиційного проекту.
68. Особливості інвестування у процесі приватизації державного та комунального майна.
69. Види, права та обов'язки суб'єктів правовідносин з капітального будівництва.
70. Судовий порядок вирішення спорів в інноваційній та інвестиційній діяльності.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ З КУРСУ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96—ВР.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436—IV.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 року № 1798—XII.
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435—IV.
5. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755—VI.
6. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року № 3659—XII.
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121—III.
8. Про внесення змін до деяких законів України з метою усунення випадків ухилення окремих підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): Закон України від 20 грудня 2001 року № 2899—III.
9. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576—XII.
10. Про державну підтримку космічної діяльності: Закон України від 16 березня 2000 року № 1559—III.
11. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України від 19 жовтня 2000 року № 2063—III.
12. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року № 1877—IV.
13. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13 жовтня 1992 року № 2673—XII.
14. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10 вересня 1991 року № 1540а—XII.

15. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959—ХІІ.
16. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560—ХІІ.
17. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40—ІV.
18. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 березня 2001 року № 2299—ІІІ.
19. Про концесії: Закон України від 16 липня 1999 року № 997—ХІV.
20. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13 грудня 1991 року № 1977-ХІІ у редакції Закону від 1 грудня 1998 року № 284—ХІV.
21. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10 лютого 1995 року № 51/95—ВР.
22. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 року № 3715—VІ.
23. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11 липня 2001 року № 2623—ІІІ.
24. Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державними та іноземними особами: Закон України від 16 березня 2000 року № 1547—ІІІ.
25. Про ратифікацію Конвенції про транснаціональні корпорації: Закон України від 13 липня 1999 року № 921—ХІV.
26. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96—ВР.
27. Про систему оподаткування: Закон України від 25 червня 1991 року № 1251—ХІІ.
28. Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16 липня 1999 року № 991—ХІХ.
29. Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області: Закон України від 24 грудня 1998 року № 356—ХІV.
30. Про спеціальну економічну зону «Яворів»: Закон України від 15 січня 1999 року № 402—ХІV.

31. Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні: Закон України від 19 вересня 1997 року № 535/97—ВР.
32. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 грудня 1997 року № 671/97—ВР.
33. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14 вересня 1999 року № 1039—XIV.
34. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження: Закон України від 17 лютого 2000 року № 1457—III.
35. Про фінансовий лізинг: Закон України в редакції Закону від 11 грудня 2003 року № 1381—IV.
36. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480—IV.

37. Про затвердження Державної програми розвитку інноваційних напрямів індустрії моди до 2010 року: Постанова Верховної Ради України від 19 лютого 2004 року № 1530—IV.
38. Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні: Постанова Верховної Ради України від 16 червня 2004 року № 1786—IV.
39. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13 липня 1999 року № 916—XIV.

40. Про додаткові заходи щодо збільшення надходжень інвестицій в економіку України: Указ Президента України від 22 лютого 2001 року № 108/2001.
41. Про заходи щодо використання космічних технологій для інноваційного розвитку економіки держави: Указ Президента України від 6 лютого 2001 року № 73/2001.
42. Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні: Указ Президента України від 12 липня 2001 року № 512/2001.
43. Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії: Указ Президента України від 19 лютого 1994 року № 55/94.

44. Про підпорядкування Державного інноваційного фонду Міністерству України у справах науки і технологій: Указ Президента України від 29 листопада 1996 року № 1132/96.
45. Про реформування нафтогазового комплексу України: Указ Президента України від 25 лютого 1998 року № 151.
46. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 3 липня 2001 року «Про невідкладні заходи щодо виводу з кризового стану науково-технологічної сфери України і створення реальних умов для переходу економіки на інноваційну модель розвитку»: Указ Президента України від 20 серпня 2001 року № 640/2001.
47. Про фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави: Указ Президента України від 20 квітня 2004 року № 454/2004.
48. Питання Української державної інноваційної компанії: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 2000 року № 979.
49. Про Всеукраїнський конкурс інноваційних технологій: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 року № 1421.
50. Про затвердження Державної програми прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку на 2004-2006 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1086.
51. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності: постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 796.
52. Про затвердження Положення про Комісію з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2003 року № 1219.
53. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1996 року № 928.
54. Про затвердження положення про порядок розгляду і державної реєстрації інвестиційних та інноваційних проектів, що реалізуються за пріоритетними напрямками діяльності технологічного парку:

Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 1999 року № 2311.

55. Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 1996 року № 549.
56. Про затвердження Положення про формування та використання коштів Української державної інноваційної компанії: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 травня 2001 року № 593.
57. Про затвердження Порядку визначення на конкурсних засадах підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, інноваційне інвестування яких здійснюватиметься за рахунок частини коштів, отриманих від приватизації державного майна, розподілу і використання цих коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2003 року № 1839.
58. Про затвердження Порядку використання коштів спеціального фонду Державного бюджету України, що спрямовуються на фінансову підтримку інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2004 року № 1316.
59. Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 року № 1474.
60. Деякі питання Державного агентства України з інвестицій та інновацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 749.
61. Про затвердження Порядку надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету шляхом здешевлення довгострокових кредитів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 року № 1563.
62. Про затвердження Порядку формування, експертизи та обговорення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1094.
63. Про затвердження Типового концесійного договору: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 року № 643.

64. Про заходи щодо підтримки інноваційно-інвестиційних проектів: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2002 року № 1106.
65. Про заходи щодо погашення заборгованості підприємств за позиками Державного інноваційного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 1999 року № 2045.
66. Про порядок розгляду та схвалення (затвердження) нових інноваційних проектів у технологічних парках та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 грудня 1999 року № 2311: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 року № 501.
67. Про створення Державного інноваційного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1992 року № 77.
68. Про утворення Комісії з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 року № 961.
69. Про утворення Української державної інноваційної компанії: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2000 року № 654.
70. Про фінансування інноваційного проекту виготовлення дослідної партії літаків типу Ан-140: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 1998 року № 1575.
71. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Кабінету Міністрів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 5 Закону України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» та частини першої статті 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» (справа про оподаткування підприємств з іноземними інвестиціями) від 29 січня 2002 року № 1—рп/2002.

ОСНОВНА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА З КУРСУ:

1. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави: Монографія / За заг. наук. ред. канд. юр. наук Задихайла Д.В. — Х.: СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. — 256 с.
2. Атаманова Ю. Інноваційне право України: проблеми теорії та систематизації. — Харків: СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2005. — 128 с.
3. Атаманова Ю. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України: Монографія. — Х.: СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. — 256 с.
4. Беляневич О.А. Господарський договір та способи його укладання. — К.: Наукова думка. — 2002. — 279 с.
5. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга вторая: Договоры о передаче имущества. Изд. 3-е, стереотипное. — М.: «Статут», 2001. — 800 с.
6. Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій. — К.: Атіка, 2004. — 624 с.
7. Вінник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право: навчальний посібник / За ред. проф. Щербини В.С. — К.: Атіка, 2000. — 544 с.
8. Господарське право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.К. Галянтич, С.М. Грудницька, О.М. Міхатуліна та ін. — К.: МАУП, 2005. — 424 с.
9. Господарське право: Навч. посібник / Жук Л.А., Жук І.Л., Неживець О.М. — К.: Кондор, 2003. — 400 с.
10. Господарське право: Практикум / В.С. Щербина, Г.В. Пронська, О.М. Вінник та інші; За заг. ред. В.С. Щербини. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 320 с.
11. Демченко Т. Правове регулювання промислової власності в Європі та в Україні: принципи побудови та шляхи зближення. — К.: «Преса України». — 2005. — 64 с.
12. Дойников И.В. Предпринимательское (хозяйственное) право: Учебное пособие. — М.: Нолидж, Брандес, 1998. — 374 с.
13. Дойников И.В. Хозяйственное (предпринимательское) право в схемах: Учебное пособие. — М.: «Издательство ПРИОР», 2002. — 144 с.

14. Ершова И.В. Предпринимательское право: Учебник. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИД «Юриспруденция», 2003. — 544 с.
15. Жамен С., Лакур Л. Торговое право: Учебное пособие: Пер. с фр. — М.: Междунар. отношения, 1993. — 256 с.
16. Жилинский С.А. Предпринимательское право. (Правовая основа предпринимательской деятельности). — М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1999. — 672 с.
17. Задыхайло Д.В. Инвестиционное право Украины: Сборник нормативно-правовых актов с комментариями. — Х.: Эспада, 2002. — 752 с.
18. Інвестування: Навч. посібник / Данілов О.Д., Івашина Г.М., Чумаченко О.Г. — Ірпінь, 2001. — 377с.
19. Кашанина Т.В. Хозяйственные товарищества и общества: правовое регулирование внутрифирменной деятельности: Учебник для юрид. вузов. — М.: Инфра-М, 1995. — 554 с.
20. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. — 2003. — 268 с.
21. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Украины: Учеб. пособие. — Х.: Эспада, 2001. — 287 с.
22. Круглова Н.Ю. Хозяйственное право: Уч. пособ. 2-е изд., испр. и доп. — М.: Изд-во РДЛ, 2001. — 912 с.
23. Лаптев В.В. Акционерное право. — М.: Юрид. фирма «Контракт»; ИНФРА-М, 1999. — 254 с.
24. Лаптев В.В. Предпринимательское право: понятие и субъекты. — М.: Юристь, 1997. — 140 с.
25. Ленский Е.В. Корпоративный бизнес / Под ред. О.Н. Сосковца. — Мн.: «Армита – Маркетинг, Менеджмент», 2001. — 480 с.
26. Макогон Ю.В., Орехова Т.В. Организация и функционирование предприятий с иностранными инвестициями: Учебное пособие. — Донецк: ДонНУ, 2000. — 125 с.
27. Мамутов В.К. Экономика и право: Сб. науч. тр. — К.: Юринком Интер, 2003. — 544 с.
28. Мамутов В.К., Чувпило О.О. Господарче право зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. — К.: Ділова Україна, 1996. — 352 с.

29. Мандриковський М.М. Господарське законодавство: Навч. посібник. — 2-ге вид. — Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. — 172 с.
30. Мартемьянов В.С. Хозяйственное право. Т. 1. Общие положения. Курс лекций. — М.: Издательство БЕК, 1994. — 312 с.
31. Мартемьянов В.С. Хозяйственное право: Учебник для вузов. — М.: БЕК, 1994. — Т. 2. — 388 с.
32. Монополізм та конкуренція в Україні: Нормативна база / За ред. О.А. Кривенка. — К.: КНТ, 2003. — 284 с.
33. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / Кол. авт.: Г.Л. Знаменський, В.В. Хахулін, В.С. Щербина та ін.; За заг. ред. В.К. Мамутова. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 688 с.
34. Нежиборець В.І., Орлюк О.П., Ревуцький С.Ф. Правове забезпечення національної інноваційної системи в Україні: питання теорії і практики. — К.: ПП «Чех», 2005. — 105 с.
35. Новиков С., Лобанов О., Винокуров Д. Договори в господарській діяльності. — Х.: Фактор, 2004. — 488 с.
36. Основы немецкого торгового и хозяйственного права = Grundzüge des deutschen Handels- und Wirtschaftsrechts. — М.: БЕК, 1995. — 288 с.
37. Петров Р.А., Опейда З.Й., Федорчук Д.Е., Вакуленко А.О. Вступ до права Європейського Союзу: Навчальний посібник. — Донецьк: ДонНУ, 2001. — 244 с.
38. Петухов В.Н. Корпорации в российской промышленности: законодательство и практика: Научно-практическое пособие. — М.: Городец, 1999. — 208 с.
39. Підприємницьке право: Підручн. / За ред. О.В. Старцева. — 2-ге вид., перероб. і допов. — К.: Істина, 2005. — 600 с.
40. Правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні: питання теорії і практики / Святоцький О.Д., Крайнів П.П., Ревуцький С.Ф.; за ред. О.Д. Святоцького. — К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. — 80 с.
41. Правове регулювання господарських відносин за участю промислових підприємств: Підручник для юрид. вузів і фак. / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, М.І. Тітов та ін.; За ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. — Харків: Право, 2000. — 288 с.

42. Правові основи підприємницької діяльності: Навч. посібник / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець. — К.: Вид-во Європ. ун-ту. — 2002. — 292 с.
43. Саниахметова Н.А. Предпринимательское (хозяйственное) право Украины: Учебник. — Х.: Одиссей, 2005. — 800 с.
44. Саниахметова Н.О. Підприємницьке право: Суб'єкти підприємництва. Кредитування. Оренда. Лізинг. Зовнішньоекономічна діяльність. Інвестиції. Антимонопольне законодавство. Захист від недобросовісної конкуренції. Реклама: Навч. Посібник. — К.: А.С.К., 2001. — 704 с.
45. Саниахметова Н.О. Правовий захист підприємництва в Україні: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 1999. — 333 с.
46. Сімсон О. Інноваційне і креативне право: право знань і творчості: Монографія. — К.: Видавничий дім «Ін Юре». — 2006. — 264 с.
47. Сімсон О.Е. Інвестиційні та інноваційні правовідносини: перспективи розвитку публічної та приватної сфер. — К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2005. — 416 с.
48. Соловьев Э.Я. Коммерческая тайна и ее защита. — М.: ИВФ Антал, 1996. — 64 с.
49. Сыродоева О.Н. Акционерное право США и России (сравнительный анализ). — М.: Издательство «Спарк», 1996. — 112 с.
50. Тотьев К.Ю. Конкурентное право (правовое регулирование конкуренции): Учебник. — М.: Изд-во РДЛ, 2000. — 352 с.
51. Хозяйственное право Украины: Учебник / Под ред. А.С. Васильева, О.П. Подцерковного. — Х.: ООО «Одиссей», 2005. — 2005. — 464 с.
52. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, В.В. Хахулин и др.; под ред. Мамутова В.К. — К.: Юринком Интер, 2002. — 912 с.
53. Хозяйственное право: Учебное пособие / Под общей ред. проф. Н.А. Саниахметовой. — Х.: «Одиссей», 2004. — 640 с.
54. Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Чернадчук Т.О. Інвестиційне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. В.Д. Чернадчука. — Суми: Університетська книга, 2001. — 260 с.
55. Щербина В.С. Господарське право: Підручник. — 2-е вид., перероб. і доп. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 592 с.

Навчально-методичне видання

Дерев'янку Богдан Володимирович

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Навчальний посібник

Підписано до друку 12.06.2012 р.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.

Друк лазерний. Умов. друк. арк. 9,04. Обл.-вид. арк. 9,09.

Наклад 100 прим. Вид. № 641. Зам. № 174.

Ціна договірна.

Донецький юридичний інститут МВС України
83054, м. Донецьк, вул. Засядька, 13. Тел. (062) 257-45-58

Видавничий дім «Кальміус»
м. Донецьк, вул. Разенкова, 4
Тел.: (062) 387-49-71